Jupiter Borcoi
Gheorghe Sarău
Nicolae Pandelică
Ionel Cordovan

Paramićă thaj phenimata le rromenqe

Poveşti şi povestiri rrome

CNCR
Romano Kher
Centrul Naţional de Cultură a Romilor

2012

Primaria Municipiului
Botosani

Jupiter Borcoi * Gheorghe Sarău * Nicolae Pandelică * Ionel Cordovan

*

Poveşti şi povestiri rrome -
Paramićă thaj phenimata le rromenqe

2012

Lucrarea a apărut în cadrul programului de finanțare proiecte culturale – 2012 , derulat de Centrul Național de Cultură a Romilor Romano-Kher (CNCR - RK), instituție de specialitate în domeniul culturii şi tradițiilor rome, aflat în subordinea Ministerului Culturii şi Patrimoniului Național.

Implementat de Asociația Culturală CULTUS HUMANI, proiectul are ca scop cultivarea în rândul elevilor a unei mai bune cunoaşteri şi înțelegeri a culturii minorității romilor şi cuprinde cele mai frumoase povestiri şi poveşti din comunitățile de romi.

Textele sunt prezentate de autori rromi, cadre didactice care predau limba rromani, sub îndrumarea domnului prof .univ dr. Gheorge Sarău.

*

O lil inklistăs anθ-o Progràmo so pokinel kulturalne projektură -2012, kerdo katar o Themutno Kulturaqo Cèntro e Romenqo –Romano –Kher (CNCR – RK), kuć institucia anθ-i rig vaś i kultura thaj le rromane tradìcie, so si telal o Ministèro vaś i Kultura thaj o Themutno Patrimònjo.

Kerdo katar i Kuturalni Asociàcia CULTUS HUMANI , o projèkto si les sar res te barărel oprin3anipen thaj o xaćaripen anθar i kultùra e rromenqi thaj kidel le maj śukar phenimata thaj paramića anθar le rromenqe komunitètură .

Le tèkstură si prezentisarde rromenθar, siklărne so siklăren i rromani ćhib, palal o sikavipen e rrajesqo sikl. univ. dr. George Saräu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Poveşti şi povestiri rrome = Paramićă thaj phenimata le rromenqe /
Jupiter Borcoi, Gheorghe Sarău, Nicolae Pandelică, Ionel Cordovan. –
Botoşani : Arena Cărții, 2012
ISBN 978-606-93164-5-0

I. Borcoi, Jupiter
II. Sarău, Gheorghe
III. Pandelică, Nicolae
IV. Cordovan, Ionel

821.214.58(498)-34=135.1=214.58

Copyright © 2012

COORDONATOR: Prof.univ.dr. Gheorghe Sarău
Poveşti şi povestiri rrome - Paramićă thaj phenimata le rromenqe /
Jupiter Borcoi, Gheorghe Sarău, Nicolae Pandelică, Ionel Cordovan
Ilustrații: pictor Eugen Raportoru

Jupiter Borcoi * Gheorghe Sarău * Nicolae Pandelică * Ionel Cordovan

*

Poveşti şi povestiri rrome -
Paramićă thaj phenimata le rromenqe

Proiect finanțat de Centrul Național de Cultură a Romilor Romano-Kher (CNCR - RK)
Projèkto pokindo katar o Themutno Kulturàlo Cèntro e Romenqo – Romano-Kher (CNCR - RK)
Asociația Culturală CULTUS HUMANI - I Kulturàlo Asociàcia – CULTUS HUMANI

EDITURA ARENA CĂRȚII

2012 - Botoşani

O ANDER - CUPRINS

Poveşti şi povestiri consemnate în limba rromani.....*7*

O Kamipen 11
Dorința 11
O Xoraxaj 14
Turcul 14
O Kaśtàri thaj pesqo suno 17
Visul lemnarului.....17
Sar si o nasulipen?.....19
Ce este un lucru rău?.....19
Duj amala 21
Doi prieteni 21
E texarinăqo gilavno 24
Cântărețul dimineții.....24
Duj ćhave
(O butĭkerno ćhavo thaj o xoxavno).....27
Doi flăcăi
(Băiatul cel muncitor şi mincinosul) 27
I doś.....29
Vina.....29
I zor thaj i godĭ.....31
Puterea şi mintea 31
O laćho amal 33
Prietenul cel bun.....33
O Biamalipen 35
Duşmănia 35
I duti 38
Datoria.....38
O Kalo, murro amal 41
Kalo, prietenul meu.....41
O rromano them 44
Țara Rromilor.....44
K- o abăv.....47
Nunta.....47
Sar keres kadă arakhes 50
Cum faci, aşa găseşti.....50
O godăver ćhavorro 52
Copilul cel isteț.....52
I Godĭ thaj i Baxt 55
Mintea şi Norocul 55
I Baxt thaj i Godĭ 57
Norocul şi Mintea 57
Äl dośale love 58
Banii păcătoşi.....58
O Jono o godăver 60
Ion cel isteț.....60
O ćorro rrom thaj o barvalo gaʒo.....63
Omul cel sărman şi boierul 63
O ranglărno thaj o ćhavo.....67
Bărbierul şi copilul.....67
O bezex 69
Păcatul.....69
Maj pacisarel jekh.....71
Mai pățește una 71
O Phuro thaj le draba 73
Bătrânul şi țigările.....73
O phuno siklŏvno savo gelo śkolaθe 74
Elevul cel bătrân care a mers la şcoală 74
O phakhvaɜvalo thaj i kurung 77
Vulturul şi cioara 77
Kamav te aresav siklărno
rromane ćhibăqo! 79
Doresc să devin profesor
de limba rromani!.....79
O manuś thaj pesqe duj ćhaja 81
Omul şi cele două fiice ale sale 81
O Laćhipen thaj o Nasulipen 83
Binele şi Răul.....83
O Rrom thaj i astarni le ruvenqi.....84
Romul şi capcana lupilor 84
So ingeren e kanzùrke pumare dumesqe?....86
Ce poartă aricii pe spinarea lor? 86

Lil Indiaθar.....88
Scrisoare din India 88
I kakaràśka thaj o kalo sap 90
Coţofana şi şarpele cel negru 90
Jekh godăver rromni.....92
O femeie deşteaptă.....92
I Buzni thaj le trin buznorre 94
Capra cu trei iezi 94
Ursarĕnqi paramìći.....96
Poveste ursărească.....96
O rrom mardo.....98
Rromul cel bătut.....98
O ʒuvalo, o pišomalo thaj o xer.....99
Păduchiosul, purechiosul şi măgarul.....99
Kajsan.....103
Kaisan.....103
I paramići la molăqi 106
Povestea vinului 106
O Pućhipen k-e duj droma 107
Întrebare la răscruce de drumuri 107
O Rrom thaj i balval.....108
Romul şi vântul.....108
Sar i ćik kerdili manro 109
Cum nămolul s-a prefăcut în pâine.....109
O Bakro.....111
Berbecul 111
O Rrom, o phuro thaj le duj piră.....112
Rromul, bătrânul şi cele două oale.....112
Sar o śośoj mudardăs le ruves.....114
Cum iepurele l-a omorât pe lup 114
O Ričhinorro Vini ʒal k-o śośoj 116
Ursuleţul Vini merge la iepure.....116
O Zidàri.....118
Zidarul.....118
O Bićhajlo rrom 120
Rromul cel nesătul 120

POVEŞTI ŞI POVESTIRI CONSEMNATE ÎN LIMBA RROMANI

Dacă ar fi să ne întrebăm unde ne aflăm, în spațiul geografic românesc, când vine vorba despre cât de mult sunt consemnate şi cunoscute poveştile şi povestirile în limba rromani, trebuie să arătăm că, încă din secolul al XIX-lea, au existat preocupări în această direcție, deşi, sub raport cantitativ, cele mai multe aveau să se înregistreze în ultimele două decenii.

Aşadar, **în secolul al XIX-lea**, din perspectivă cantitativă şi valorică, se reţin producţiile folclorice rrome date la iveală de profesorul de patrologie *Barbu Constantinescu* (n. în anul 1839, la Ploieşti; m. în anul 1891), în volumul bilingv, în text român – rrom (*Probe de limba şi literatura ţiganilor din România, publicate de /.../*, Bucureşti: Tipografia Societății Academice Române, 1978, 116 p.) şi de transilvăneanul de origine poloneză *Heinrich* (Henryk) *von Wlislocki* (n. la Braşov, în anul 1856; m. la Sânmiclăuş, în anul 1907), publicate în germană, maghiară şi rromani (v. *Vier Märchen der Transsilvanischen Zeltzigeuner. Inedita. Mit gegenüberstehender deutscher Übersetzung und Glossar*, "Ungarische Revue", 1886, p.219; *Märchen des Siddhi-Kür in Siebenbürger*, "Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft, 41 (1887), p. 448-460; *Volkslieder der transsilvanischen Zigeuner*, "Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft", XLI (1887), p. 347-350; *Beiträge zu Benfey's Pantschatantra*, "Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft"; 42 (1888), p.113-150 ş.a.).

Secolul al XX-lea avea să fie destul de sărac în ceea ce priveşte aplecarea spre culegerea şi notarea mostrelor folclorice rrome. În perioada interbelică, deşi mici ca dimensiune, culegerile de poveşti şi cântece rrome ale arheologului şi folcloristului C.S. Nicolăescu-Plopşor, editate în text bilingv rrom – românesc, reprezintă comori de limbă inestimabile ale rromilor ursari din localitatea doljeană Gubaucea (v. Dr. C. S. Nicolăescu-Plopşor, *O Róm. Ghileà Romané,* Craiova, 1934 [martie], 32 p.; *O Róm. Paramiseà Romané,* Craiova, 1934 [iulie], 31 p.

În perioada comunistă, pe tărâmul folcloristicii se observă contribuţii ca urmare a unor inițiative, fie *instituționale* (lăudabile, dar nevalorificate încă, datorate institutului de profil), *instituționale şi personale* - în domeniul folclorului rrom de expresie maghiară – unde reţinem eforturile cercetătoarei Nagy Olga de valorificare a poveştilor rrome, care a publicat mai multe volume în acest sens, dar în limba maghiară (*Lüdérc sógor*, Bucureşti: Kriterion, 1969; *A nap húga meg a pakulár. Erdélyi népmesék*, Cluj: Dacia, 1973, 170 p.; *Hõsök. Csalókák. Ördögök*, Bucureşti: Kriterion, 230 p.; Nagy Olga és Vöõ Gabriella, *A mesemondó Jakab István*, Bucureşti: Editura

Academiei R.S.R., 1974, 411 p. etc.) -, dar şi *iniţiative personale,* ca acelea avute de profesorul rrom bucureştean, Petre Rădiţă - găzduite de revistele „Lacio Drom“ (Roma, nr. 2/ 1966, nr. 1, 2, 3, 4-5/ 1968, nr. 2, 3, 4-5/ 1970 şi „Ètudes Tsiganes“ (Paris, nr. 3/ 1965, nr. 3/ 1980) – sau aparţinând avocatului giurgiuvean Petre Copoiu - publicate, cu sprijinul lingvistului occitan, prof. Marcel Courthiade, în revista pariziană „Ètudes Tsiganes“ (v. nr. 1, 2/ 1988). Acesta avea să culeagă mai multe poveşti şi povestiri de la rromii spoitori din zona nord dunăreană, să le cuprindă în manuscrisul *Cântece şi povestiri nomade* (vol. I-II, mss., 1984, 335 p.), care – din raţiuni ce ţin de cenzura comunistă – nu a putut fi valorificât decât după 12 ani (a se vedea în continuare).

După căderea comunismului, la rugămintea lui Gheorghe Sarău, fostul diplomat, lingvistul şi analistul de presă al Ambasadei Franţei la Tirana, dl. Marcel Courthiade, elaborează în limba rromani *Drabarimnasqi pustik p-i ćhib rromani* [Culegere de texte în limba rromaní], o ediţie de autor cu poveşti, realizată prin multiplicare, în vara anului **1991,** de aceştia, cu prilejul ediţiei a III-a a *Cursurilor internaţionale de vară de limba rromani* desfăşurate la Karjaa (Finlanda, 62 p.), lucrare destinată elevilor rromi care se pregăteau să devină învăţători la liceele pedagogice din Bacău, Bucureşti şi Târgu – Mureş.

După patru ani, în anul **1995**, Gheorghe Sarău avea să publice *Culegerea de texte în limba ţigănească. Clasele a II-a - a IV-a. Tekstonqo lil p-i rromani ćhib (vaś-e II to - IV to klàse),* la Editura Didactică şi Pedagogică, R.A. din Bucureşti (188 p.), pentru elevii care începuseră studiul limbii materne rromani în sistemul educaţional românesc, din anul şcolar 1992-1993, la nivelul claselor primare. Lucrarea, publicată integral în rromani, conţine, deopotrivă, mostre folclorice şi creaţii ale unor autori rromi de pretutindeni, iar la rugămintea expresă a domnului Marcel Courthiade, Gheorghe Sarău a inclus ilustraţiile şi poveştile cuprinse în ediţia iniţială samizdat din 1991.

Deşi trecuse la cele veşnice (în decembrie 1993), Petre Copoiu este publicat postum de Editura Kriterion, în anul **1996**, cu volumul de poveşti *Rromane paramìća. Poveşti ţigăneşti* (Ediţie bilingvă. Selecţia, redactarea în limba ţigănească şi Nota asupra ediţiei: profesor Gheorghe Sarău. Postfaţă: prof. univ. dr. Octav Păun, Bucureşti: Editura Kriterion), ca o parte din manuscrisul mai sus amintit.

În anul **1997**, prof. Gheorghe Sarău, împreună cu studenţii săi, Adina Potochin şi Edy Săvescu, editează *Paramisă haj gilă rromane. Poveşti şi cântece rrome* (116 p.), în cadrul Colecţiei "Biblioteca rromă", găzduită de Editura Kriterion din Bucureşti (reeditându-se, astfel, lucrările interbelice ale lui C. S. Nicolăescu-Plopşor, mai sus amintite. Postfaţa este semnată de prof. univ. dr. Octav Păun).

În aceeaşi gamă de preocupări îndreptate spre valorificarea mostrelor folclorice rrome

publicate anterior, Gheorghe Sarău şi un colectiv coordonat de acesta (format din: Corneliu Colceriu, Dana Dudescu, Adina Potochin, Alin Bucă, Nyitrai Reka, Letiția Mark, Claudia Cioc) îngrijesc şi editează, în anul **2000**, valoroasa lucrare a lui Barbu Constantinescu, *Probe de limba şi literatura rromilor din România* (Bucureşti - Cluj: Kriterion, 240 p.), apărută, inițial, în anul 1878. Tot în **2000**, scriitoarea târgumureşeană, din neamul rromilor gabori, Irina Gabor (Irén Zrínyi – Gábor), publică o carte de povestiri, în formulă bilingvă, *O Neneka e rromengó vajdas. Neneka, voievodul țiganilor* (Târgu Mureş: Editura Impress, 191 p.), câteva fiind incluse şi în *Culegere de poveşti şi basme rromani* (inițiativă: Fundația Wassdas din Cluj Napoca, Editura Todesco, **2000** [traducere: Maria Ursu].

O inițiativă inedită a constituit-o imprimarea pe casetă audio a unor poveşti şi povestiri în limba rromani, în anul **2001**, cu titul *Le maj śukar paramića thaj svàtură. Cele mai frumoase povestiri şi pilde rrome* (Bucureşti: ProMediaMusic – UPFR), avându-i ca povestitori pe: Nicolae Pandelică, Tudor Lakatos, Gheorghe Cincă, Sorin Sandu Aurel, Ion Dumitru Bidia, ca urmare a proiectului coordonat de redactorul Gheorghe Sarău în parteneriatul UNICEF, MEC, ROMANI CRISS.

În acelaşi an, se publică, postum, lucrarea lui Alexandru Ruja – Gribussy, *Ana din pârâu* (Basm rrom. Ediție bilingvă, română-rromani, Bucureşti: Editura Kriterion, **2001**, 8o p.), cu concursul lui Gheorghe Sarău, îngrijitorul colecției "Biblioteca rromă".

Anul următor, avea să apară, în aceeaşi colecție, *Rromane taxtaja. Nestemate din folclorul rromilor*, o ediție bilingvă realizată de profesorul Costică Bățălan, rrom căldărar hunedorean (Bucureşti - Cluj: Editura Kriterion, **2002**, 226 p.), îngrijită, de asemenea, de Gheorghe Sarău, ca referent şi redactor). Scriitoarea Luminița Mihai – Cioabă, din neamul rromilor căldărari, îşi publică, tot în anul **2002**, cartea de povestiri *O čem o hasardo. Țara pierdută. The Lost Country. Das verlorene Land* (Sibiu: Editura ”Etape”), într-o formulă deja consacrată de autoare, adică în patru limbi (rromani, română, engleză şi germană).

Folclorul românesc îmbracă şi el haina limbii rromani, cum ar fi, de pildă, traducerea realizată, în anul **2002**, de profesoara Lidia Ursu, din județul Alba, *Paramića pala o Jon Krăngä* [Poveşti după Ion Creangă], la inițiativa Asociației Montane a Moților, cu o redactare în rromani şi consultață asigurate de Gheorghe Sarău (50 p.). Tot cu traduceri din Ion Creangă, în anul ce a urmat, învățătoarea Elena Nuică versifică povestea lui Ion Creangă, *Capra cu trei iezi. I buzni thaj le trin buznorre* (Bucureşti: CEDU 2000+ şi SLO Olanda, **2003**, 16 p. + 2 p.), traducerea în rromani fiind asigurată de Octavian Bonculescu.

De consemnat sunt şi cele două apariții din anul **2003**, în cadrul unui proiect european regional, *Mesék és legendák*. Legende şi poveşti, Satu Mare: Editura Solstițiu, 190 p.), respectiv,

Poveşti şi legende din istoria Euroregiunii carpatice, Satu Mare: Editura Solstiţiu, 152 p.), realizată de un colectiv de autori sătmăreni şi de colegii lor din Ucraina şi Ungaria.

Experienţa din anul 2001, privind consemnarea sonoră a poveştilor rrome, avea să fie continuată în anul **2003**, prin editarea casetei *Cele mai frumoase povestiri şi pilde rrome. Le maj śukar rromane paramìćă thaj svàtură* [UNICEF, MEC], [vol. II], realizată cu povestitorii rromi: Nicolae Pandelică, Borcoj Jupiter, Ionel Cordovan, Aurica - Mariti Rădulescu, Sorin Sandu Aurel, Lucian Cherata (Redactor – coordonator: Gheorghe Sarău). De altfel, în anul **2006**, o parte din povestirile înregistrate sonor de Jupiter Borcoi pe această casetă aveau să fie incluse, alături de cele culese sau adaptate de Gheorghe Sarău, Marcel Courthiade, Olga Markus ş.a., în *Carte de poveşti rrome. Rromane paramićienqo lil* (Ediţie bilingvă. Edukàcia duje ćhiběnθe, Cluj Napoca: Editura AMM, 56 p.], cum, în mod asemănător, cele mai multe dintre poveştile şi povestirile conţinute pe cele două casete audio – înregistrate de Jupiter Borcoi, Nicolae Pandelică şi Ionel Cordovan – au fost inserate în diferite manuale şcolare de limba şi literatura rromani, publicate între anii 1995-2009 de Gheorghe Sarău, Ionel şi Noemi Cordovan, Borcoi Jupter, Nicolae Pandelică, Marius Căldăraru, Moise Gabriela. Similar, şi inspectorul pentru şcolarizarea rromilor în judeţul Dolj, Lucian Cherata, publică, **în** anul **2008**, cartea bilingvă de poveşti şi povestiri rrome *Al kamimoske paramisa* (Poveştile iubirii, Iaşi: Editura Panfilius,134 p.), în care reia unele din povestirile rostite de el pe caseta audio din anul 2003.

Nu în ultim rând, este de consemnat adevărul că, în România, dintre toţi cei care s-au preocupat de culegerea, adaptarea, traducerea şi consemnarea unor poveşti şi povestiri rrome în limba rromani, Jupiter Borcoi este singurul care a demonstrat, de mai bine de un deceniu, coerenţă şi dăruire (v. apariţia recentă la care Jupiter Borcoi este coordonatorul şi principalul autor, alături de Petronia Scripcariu, Mirabela Rascarachi şi Nelu Ştefan, Le maj śukar *paramićă thaj phenimata le rromenqe. Cele mai frumoase poveşti şi povestiri ale rromilor* (Botoşani: Editura Arena Cărţii, **2012**, 90 p.).

În **volumul de faţă**, ca şi în celelalte până aici amintite, avem de-a face, pe de o parte, fie cu poveşti rrome culese de la bătrânii păstrători rromi ori cu povestiri adaptate de autori după unele producţii folclorice româneşti sau din alte limbi, fie, pe de altă parte, cu creaţii ale autorilor.

Cât priveşte dimensiunea lor artistică, cititorii sunt cei mai în măsură să-şi înaripeze imaginaţia şi să emită judecăţile de valoare potrivite. Noi, truditorii volumului de faţă, atât am putut oferi, deocamdată!

Prof. univ. Dr. **Gheorghe Sarău**

O KAMIPEN

Jekh purani paramići phenel kaj but anglal, kana o Del phirelas p-i phuv, akhardăs le manuśen te rigărel pesqe dinimata. Thaj avile le manuśa opral sa i phuv, penqe selăça, k-o Devel. Jekh sel avilăs te mangel barvalipen p-i vazi, aver sastimos, aver but pherrelină thaj kadja maj dur. Varesavi sel mangelas thaj lielas vareso.

Pala' so o Del rigărdăs sa, dikhlăs, dural, ke maj avenas trin murśa, kale balença, maśkarutne sar ućipen, thaj, palal lenqe podĭmata, dikhelas pes ke phirdesas but droma. Paśarden pen von, line laʒane le stadă opral o śero thaj aćhile bitragande anglal o Del.

- Kon san tume, kaj aven but palal?

- Sam rroma, Devla!

- Thaj kaθar phirde ʒi akana? Me rigărdem sa!

Ama, dikhindoj len o Del kaj beśenas kadja laʒavde thaj sar ʒanelas kaj si vi ćorre, pućhlăs len maj lokhes:

- Save mangipnaça aviline?

- Devla, ame avilăm te mangas tuqe te kames amen.

E rromenqo mangipen ćhajlăs but le Devles.

- Miśto rroma!len phenav ke kamava tumen.

DORINȚA

O poveste veche spune că foarte demult, când Dumnezeu umbla pe pământ, a chemat oamenii pentru a le împărți darurile sale. Şi au venit oamenii de pe tot pământul, cu neamul lor, la Dumnezeu. Un popor a venit să ceară câmpuri mănoase, altul sănătate, altul multe livezi şi aşa mai departe. Fiecare popor cerea şi primea câte ceva.

După ce Dumnezeu a împărțit totul, a văzut, în depărtare, că mai veneau trei bărbați, cu plete negre, de statură mijlocie, şi, după încălțări, se vedea că umblaseră un drum lung. Aceştia S-au apropiat, şi-au luat cu sfială pălăriile de pe cap şi au rămas nemişcați în fața lui Dumnezeu.

– Cine sunteți voi, care veniți aşa de târziu?

– Suntem rromi, Doamne!

– Şi pe unde ați umblat până acum? Eu am împărțit deja totul! Dar, văzându-i Dumnezeu stând aşa de smeriți şi cunoscând că sunt şi săraci, îi întrebă mai domol:

– Cu ce rugăminte ați venit?

– Doamne, noi am venit să te rugăm să ne iubeşti.

Rugămintea rromilor i-a plăcut mult Domnului.

- Bine rromilor, promit că vă voi iubi.

Le murśa, lośale, naisardine Lesqe, thodine le stadă p-o śero thaj kamlen te telăren.

Thá o Del aćhavdăs len:

- Źukeren xancï! Si man vi vareso vaś tumaro năмo. O jekhto dinipen so dav les tumenqe si jekh śukar thaj gilavutni ćhib. Te inkeren laθe devlikanes! O dujto dinipen si le maj but śukar dĭlă. Von avena kadja śukar, ke tumen resena but prinʒarde vaś lenθe... Thaj o Del mai phendăs:

- O trinto dinipen avela jekh śukar them, savo avela tumaro than. Thaj kadava than avela sa i lùmja! ʒan thaj, kamipnaça, te roden o vestipen thaj e ʒivipnasqo śukaripen. Kadava si Mirro kamipen. Ama si vi man jekh mangipen karing tumenθe: phenen manqe kaj tume kerena jekhipen, kidine, kaj na avena ʒungale thaj ke dena vast varekana, phralikanes, jekh averesqe.

E rroma dine pesqo lav k-ël Devlesqe mangimata, naisarade palem Lesqe thaj gele.

I paramići phenel kaj sa i vrjàma kana von inkerde pesqo phenipen sas lenqe miśto, thaj kana bisterde lesθar but rovline kerkes.

(Kidini kaθar o
Jupiter Borcoi)

Bărbaţii, bucuroşi, I-au mulţumit, şi-au pus pălăriile pe cap şi au vrut să plece.

Dar Dumnezeu i-a oprit:

- Aşteptaţi puţin! Am totuşi ceva pentru neamul vostru. Primul dar pe care vi-l dau este o limbă frumoasă şi melodioasă. Să o păstraţi cu sfinţenie! Al doilea dar sunt cântecele cele mai frumoase. Ele vor fi aşa de minunate că veţi fi foarte cunoscuţi pentru ele… Şi Dumnezeu a mai spus:

- Al treilea dar va fi o ţară minunată, care va fi locul vostru. Şi acest loc va fi lumea întreagă! Mergeţi şi, cu iubire, să căutaţi libertatea şi frumuseţea vieţii. Aceasta este dorinţa Mea. Dar am şi Eu o rugăminte către voi: promiteţi-mi că veţi fi uniţi, că nu veţi fi răi şi că vă veţi ajuta întotdeauna, frăţeşte, unul pe altul.

Rromii au promis că vor respecta cerinţele Domnului, I-au mulţumit din nou şi au plecat.

Legenda spune că întotdeauna când rromii şI-au respectat cuvântul dat au dus-o bine, iar când au uitat de el au plâns amar.

(Traducere în limba română:
Jupiter Borcoi)

Proiect finanţat de Centrul Naţional de Cultură a rromilor Romano-Kher (CNCR - RK)

O XORAXAJ

O Kasim sas jekh phurorro anθar amaro gav, so bikinelas śudrărdi. Sa le ćhavorre anθar o gav ʒanenas ke kana avel o paśmilaj, kana e khamesqe praja śirden te tatăren palem i phuv, ka-e śkolaqo vudar avelas e phuresqo vurdon. E Kasimos si les savorenθar śudrărdă: ćoklolataqe, vaniliaqe thaj kireśença. Sa le ćhave anθar i śkòla, anθ-i pàuza, aven paśe i meseli k-o Kasim:

- Jekh ćokolataça thaj jekh vaniliaça!

- Kireśença maj si tumen?

O phuro sa vrăma paśasal thaj amboldel laćhes:

- Si man, si amen!

Numàj o Nanu beśel rigăθe thaj dikhel dural. Ći kamel śudrărdi. Ka-i śkòla avel i daj e Nanuosqi. Dikhel e ćhaves, sar beśel rigăθe, thaj phenel lesqe:

- Haj te kinav tuqe jekh śudrărdi. Savăθar kames?

- Na kamav! amboldel zorăça o ćhavo.

- Dikh si les vi kireśença…phenel palem i daj.

- Na kamav! amboldel palem zorăça o ćhavo.

I daj dikhel maj miśto karing o ćhavo. Xatărel ke vareso na si laćhes. Iril pes thaj ʒal k-i meseli k-o Kasim. Mangel jekh śudrărdi.

TURCUL

Kasim era un bătrânel din satul nostru, care vindea înghețată. Toți copiii din sat ştiau că odată cu venirea primăverii, când soarele începea să încălzească din nou pământul, la poarta şcolii apărea rulota bătrânului. Kasim avea înghețată de toate felurile: cu ciocolată, cu vanilie, cu cireşe. Toți copiii din şcoală, în pauză, se înghesuie la masa lui Kasim:

- Una cu ciocolată şi una cu vanilie!

- Cu cireşe mai aveți?

Bătrânul zâmbeşte mereu şi răspunde amabil:

- Am, avem!

Numai Nanu stă deoparte şi priveşte nepăsător. Nu vrea înghețată. La şcoală vine mama lui Nanu. Îl vede pe băiat, cum stă deoparte, şi-i spune:

- Hai să-ți cumpăr o înghețată. De care vrei?

- Nu vreau! răspunde băiatul foarte hotărât.

- Uite are şi cu cireşe… insistă mama.

- Nu vreau! răspunde băiatul din nou cu tărie.

Mama priveşte atent către băiat. Simte că ceva nu este în regulă. Se întoarce şi merge la taraba lui Kasim. Comandă o înghețată.

E porăça e jekhăqi dikhel palal karing o ćhavo. ,,So te avel?", pućhel pes i daj. Avel paśe o Nanu thaj dandarel bare ćajlŏvipnaça anθar i śudrărdi:

- Kana tu na kames… Vaj śaj ke san xolăriko p-o Kasim?

- Na, na sem xolăriko, phenel lokhes o ćhavo. Palal pućhel sigutnes:

- Daje si ćaćes ke le xoraxaja si nasul manuśa?

- Na, na patăv, maj but ke, dikh, o Kasim - so si xoraxaj - kerel jekh śudrărdi kadja but laćhi…

- Me ʒanav kaθar le historiaqe òre, kaj akana but berśa, kana le xoraxaja uśtăvde amaro them, kerde but nasulimata, vi mudarde ʒuvlăn, ćhavorren thaj phuren - phenel azbajlo o ćhavo. Sa kadja vi le germànură… I daj paśasal, godĭsarel xancï so phendăs o ćhavo thaj amboldel:

- Dikhes tu, mirro ćhavo, vi anθar amenθe le rroma phenen pen but nasulimata, tha´ tu ʒanes kaj na si kadja. Si ćaćes ke anθ-e marimatenqo vaxt keren pen but nasulimata, tha' le manuśen si te des len patĭv pala' kodoja so si von. Butvar, le anglekrisimata keren but nasul e manuśenqe. Vi kana o Kasim si xoraxaj, vov si jekh laćho manuś, jekh phurorro so lośalŏl ke śaj te del tumenqe, le ćhavorenqe, te xan anθar i śudrărdi kerdi lesθar.

Cu coada ochiului se uită apoi către băiat. ,,Ce să fie?", se întreabă mama. Vine lîngă Nanu şi muşcă cu lăcomie din înghețată:

- Dacă tu nu vrei… Sau poate că eşti supărat pe Kasim?

- Nu, nu sunt supărat, murmură băiatul. Apoi întrebă repede:

- Mamă este adevărat că turcii sunt oameni răi ?

- Nu, nu cred, mai ales că, uite, Kasim - care este turc - face o înghețată aşa de bună…

- Eu ştiu de la orele de istorie că, Acum mulți ani, când turcii au cotropit țara noastră, au făcut multe rele, ba chiar au ucis femei, copii şi bătrâni - spuse mirat băiatul. Tot aşa şi germanii…Mama zâmbeşte, se gândeşte puțin la spusele băiatului şi cu seriozitate îi răspunde:

- Vezi tu, copilul meu, şi despre noi rromii se spun o mulțime de lucruri rele, însă tu ştii bine că nu este aşa. Este adevărat că în timp de război se întâmplă multe rele, însă oamenii trebuie respectați după ceea ce sunt. De cele mai multe ori, prejudecățile fac cel mai rău oamenilor. Chiar dacă Kasim este turc, el este un om bun, un bătrânel care se bucură că vă poate da vouă copiilor să gustați din înghețata făcută de el.

Palal kadaja, trebul te keras kris e manuśenqe. Tha' śaj kaj kadaja lèkcia siklŏsa la maj palal ka-i historìa...

(Kidini kaθar o
Jupiter Borcoi)

După asta ar trebui judecați oamenii. Dar poate că lecția aceasta o să o înveți mai târziu la orele de istorie…

(Traducere în limba română:
Jupiter Borcoi)

O KAŚTÀRI THAJ PESQO SUNO

O Phuro sasas jekh but prinʒardo kaśtàri anθ-o pesqo gavorro. Pesqo ćaćo anav na maj ʒanelas les khonik, savorre phenenas lesqe o Phuro. Anθ-o pesqo ʒivipen, kerdăsas but kaśtesqe bută, thá so maj but ćajlăsas les te kerel muzikaqe instrumèntură. O Phuro ʒanelas te kerel i maj laćhi skrìpka vi i maj laćhi kòbza, tha´ vi le maj śukar duruvlă thaj nàjură.

Ama akana, kamelas jekh muzikaqo instumènto sar na maj diklăsas pes, kaj te ankalavel le maj śukar baśa, kadja sar śundăsas vov varekana anθ-jekh suno. Kodolesqe trebulas les jekh kaśt, kaj te ankalavel le devlikane baśa, jekh kaśt sar o arcàro, o fàgo vaj i pendexlin. Kana sasas tiknorro, o Phuro śundăsas ka-o pesqo pàpus, kaj le maj laćhe muzikaqe instrumèntură inklen anθar o kaśt, savo sas malado kaθar i strafin thaj e dudăθar anθar e maruthenqi jag. Nakhlăsas o vaxt thaj o Phuro sa godĭsarelas sar si te avel kadava instrumènto.

Texarinăθe, e Phuresqe sasas lesqe te ʒal karing o veś. Uśtilăsas jekh dikhipnaça, jekh śukar suno anθ-i pesqi godĭ, thaj ʒanel ke kadava si te avel ćaćes. O suno sasas sar jekh kaśtesqo fălo, savo ankalavelas le maj śukar baśa! Si dur o veś, tha´ o kaśtalo kerel pesqe truśul, liel pesqo tover thaj telărel, lośalo.

VISUL LEMNARULUI

Bătrânul era un lemnar renumit din sătucul său. Numele său adevărat nu mai era cunoscut de nimeni, toți îi spuneau Bătrânul. De-a lungul vieții lui, construise multe lucruri din lemn, dar cel mai mult îi plăcuse să facă instrumente muzicale. Bătrânul ştia să facă cea mai bună vioară şi cea mai bună cobză, dar şi cele mai frumoase fluiere şi naiuri.

Însă acum, dorea un instrument cum nu se mai văzuse, care să scoată cele mai frumoase sunete, aşa cum auzise cândva într-un vis. Pentru aceea îi trebuia un lemn, care să scoată sunetele îngereşti, un lemn precum arțarul, fagul sau alunul. Când era copil, Bătrânul auzise la bunicul său, că cele mai bune instrumente se fac din lemnul lovit de trăsnet şi de lumina din focul norilor. Trecuse timpul şi Bătrânul tot se mai gândea cum ar trebui să fie acest instrument.

De dimineață, Bătrânul simțise nevoia să plece spre pădure. Se trezise cu o vedenie, un vis frumos în minte, şi ştie că trebuie să devină realitate. Visul îi arătase un soi de lemn, care scotea sunetele cele mai plăcute! Este departe pădurea, dar lemnarul îşi face cruce, îşi ia toporul şi porneşte, bucuros.

,,Si mùsaj te resav adĕs. Miro ilo phenel, ke trebul te arakhav kadava rukh, vi te rodava sa o veś ”- godĭsarel pes vov. ʒi răti le marutha patărdenas o devel sar jekh kali kuri. E maruthnenqo baśavipen śunelas pes zorales thaj but paśe, ama o phuro kamlăs te ʒal maj angle p-o pesqo drom.

O Phuro ʒalas angle, anθar o veś, so sikavelas sar kana sasas maśkaral rătăθe. Xancïvar, mićŏlas po jekh dudăqi ućhal, kaθar e jaga so xunavenas o ćèro. Le baśa śunenas pen sa maj zorales thaj i dud dikhelas pes sa maj paśe. Jekhevaraθar, śundăs pes jekh baro baśibaś thaj jekh bari dud xutilăs maśkar e marutha, aćhavindoj duje phirdenθe anglal o Phuro, anθ-jekh sano thaj na prè ućo rukh.

,, - Baro san, Devla!”, phenel vov. O Phuro na traśal. Xatărdăs. Prinʒardăsas o dikhipen, saveça uśtilăsas texarinăθe thaj khonʒardăs pesqe o tover. Kodova sas o rukh! Jekh pendex azbanili balvalăθar vi tatărdo khamesθar. Jekh pendexlin azbanili kaθar i devlikani jag!

Anθar i pendexlin o Phuro kerdăs pesqo jekhtono cambàlo. Lesqe baśa anenas godĭ e balvalănθar vi kaθar e briśindenqo baśipen, von tatărenas o dĭ le kodolenqo, save denas kan, kadja sar le khamesqe phraja tatărdenas i pendexlin p-o drom anθar o veś.

(Kidini kaθar o
Jupiter Borcoi)

,,Trebuie să ajung astăzi. Inima îmi spune că trebuie să găsesc acest copac, şi de-ar fi să caut toată pădurea”- se gândeşte Bătrânul. Până seara norii acoperiseră cerul ca o pătură neagră. Bubuitul norilor se auzea puternic şi foarte aproape, dar Bătrânul vrea să meargă înainte pe drumul său.

Bătrânul înainta prin pădurea care arăta ca şi când ar fi fost miezul nopţii. Rar, sclipea câte o umbră de lumină, de la fulgerele care brăzdau cerul. Sunetele se auzeau tot mai tare şi lumina se vedea tot mai aproape. Deodată, un zgomot puternic se auzi şi o lumină ţâşni printre nori, oprindu-se chiar la doi paşi înaintea Bătrânului, într-un arbore subţire şi nu prea înalt.

,, - M-are eşti, Doamne! ” spune acesta. Bătrânului nu îi este frică. A înţeles. Recunoscuse imaginea cu care se trezise dimineaţă şi îşi pregăti securea. Acela era copacul! Un alun mângâiat de vânt şi încălzit de soare. Un alun atins de focul magic!

Din alun Bătrânul făcu primul său ţambal. Sunetele lui aminteau de bătaia vânturilor şi de zgomotul ploilor, ele încălzeau inima celor care ascultau, aşa cum razele soarelui încălziseră alunul pe cărarea din pădure.

(Traducere în limba română:
Jupiter Borcoi)

Proiect finanţat de Centrul Naţional de Cultură a rromilor Romano-Kher (CNCR - RK)

SAR SI O NASULIPEN?

Murro kàko si but phuro. Les si les 85 (oxtovardeś thaj panʒ) berśa thaj, butivar, rătăθe, beśel thaj phenel amenqe, e nepoturenqe, po jekh paramìći anθar pesqe ternimata.

Phenava vi tumenqe jekh paramìći, te dikhen sar, butvar, o nasulipen, savo kamas te keras les e averenqe, iril pes amenθe.

Amenθe, anθ-o gav, sasas jekh barvalo rrom, saves sasas les jekh kòrkorro ćhavo.

O rrom kamelas but pesqe ćhaves, kaj sasas but godăver, śukar thaj jekh prinʒardo baśavno anθar o akordiòno. Kana kerdăs o ćhavo 23 (biś thaj trin) berśa, sar avelas vov khere, p-o drom, phagel pes o vurdon thaj o ćhavo perel tele thaj merel.

Andine les e rroma khere, thaj sar ći sasas sastărno anθ-o gav, dilkhline les savorre aj phendine kaj si mulo thaj praxosardine les.

But dukh thaj but asvină sasas atunć pesqe daden.

Kana praxosarde les, thovdine paśal lesθe vi o akordiòno, vi jekh śukar sumnakutni bricìra, thaj vi trin bare angrustika p-ël pesqe naja.

CE ESTE UN LUCRU RĂU?

Unchiul meu este foarte bătrân. El are 85 de ani şi, de multe ori, seara, se aşează şi ne spune, nouă, nepoților, câte o poveste din tinerețile sale.

Vă voi spune şi vouă una, să vedeți cum, de multe ori, răul pe care vrem să-l facem altora se întoarce la noi.

La noi, în sat, era un rom bogat, care avea un singur fiu.

Omul îşi iubea mult băiatul, căci era deştept, frumos şi un cunoscut cântăreț din acordeon. Când a împlinit băiatul 23 de ani, cum venea el acasă, pe drum, se rupe căruța şi băiatul cade şi moare.

L-au adus rromii acasă, dar cum nu era doctor în sat, L-au văzut toți şi au spus că este mort şi l-au îngropat.

Multă durere si lacrimi au avut atunci părinții săi.

Când L-au îngropat, au pus lângă el acordeonul, o frumoasă brățară de aur şi trei inele mari pe degetele sale.

Rătăθe, pala' o praxomos, duj ćora anθar o gav godĭsaren pen thaj vakăren von te ʒan te putaren o limori thaj te lien o akordiòno vi ël sumnakutne angrustă, kaj, vi kadja, phenenas von, so te kerel o mulo lença?

P-o maśkar e rătăqo, ʒan ël ćora, xunaven i xïv, putaren e mulesqo moxton thaj so te dikhen? Vazdel pes o mulo thaj pućhel len:

- So si khate, phrala!len, kaj sem me?

Ël ćora but daranile thaj, phares, izdranindoj, xuten anθar i xïv thaj naśen. O ćhavo, savo ći sasas ćaćes mulo - vov isindoj anθ-jekh klìniko meripen - inklislo thaj gelăs khere.

But vaxt pal' kodoja, o dad, but lośalo, sa rodăs e ćoren te naisarel lenqe, tha' khonik ći maj ʒanglăs nić śundăs khanć lenθar.

Akana, o pućhipen si:

So aśti te avel maj nasul? Kaj ël ćora pharavdine le mulesqo moxton, vaj ke o ćhavo, akna ʒivdo, aśtilas te aćhel praxome?

Tume sar phenen?

(Kidini kaθar o
Jupiter Borcoi)

Seara, după înmormântare, doi hoți din sat se gândesc şi discută ei să desfacă mormântul şi să ia acordeonul şi inelele din aur, că, şi aşa, spuneau ei, ce să facă mortul cu ele?

În toiul nopții, merg hoții, sapă groapa, deschid sicriul şi ce să vadă? Se ridică mortul şi spune:

- Ce este aici, fraților, unde sunt?

Hoții S-au speriat foarte tare şi, cu greu, tremurând, sar din groapă şi o iau la fugă. Băiatul, care nu era cu adevărat mort, el fiind în moarte clinică, iese din groapă şi pleacă acasă.

Multă vreme după aceea, tatăl, foarte bucuros, i-a tot căutat pe hoți să le mulțumească, dar nimeni nu a mai ştiut de ei, nici nu au mai auzit nimic de ei.

Acum, întrebarea este:

Ce poate să fie mai rău? Că hoții au dezgropat sicriul, sau că băiatul, de- Acum viu, putea să rămână îngropat?

Voi ce credeți?

(Traducere în limba română:
Jupiter Borcoi)

DUJ AMALA

Sasas jekhvar duj amala. Von ʒivenas gavesθe. Kana barilen, avilăs i vrăma te ʒan ël duj anθ-o fòros te siklŏven ka-i śkòla.

Akana, le Iones sasas les jekh famìlia maj barvali, thaj le Marianesqi sasas maj ćorri, thaj kana telărde, penqe deja ćhutine lenqe anθ-ël gonorre xaben, pal'sar len sasas len, te avel vi len p-o drom.

Pal' so geline von jekh kotor dromesqo, lăs len i bokh thaj beśle von te xan.

O Ion ankalavel te xal mas, goja, kiral thaj aver, tha'o Marin ankalavel jekh maćhorro, kaj na sasas les maj but. Xal svàko anθar pesqo xaben thaj ʒan maj dur.

Angla'so te aresen anθ-o fòros, palem liel len i bokh thaj beśen te xan.

O Ion, palem, ankalavel mas, goja, kiral, tha' le Marines ći maj si les sar ël kanre le maćhesqe thaj thol pes vi vov te xal.

O Ion dikhel thaj pućhel les:

- Sar, phral!a, tu xas kanre maćhesqe, bokhaθar?

- Na bokhaθar, phral!a, amboldel o Marin, kadava maćho, savo xalem me les, sasas drabardo, thaj kon xal lesqe kanre avela but godăver ka-i śkòla. Kodolesqe xav me kadala kanre.

DOI PRIETENI

Au fost odată doi prieteni. Ei locuiau la sat. Când au crescut, a venit vremea să meargă amândoi la oraş să înveţe la şcoală.

Acum, Ion avea o familie mai bogată, iar Marin era mai sărac, iar când au plecat, mamele lor le-au pus în trăistuţe mâncare, după cum avea fiecare, să aibă şi ei pe drum.

După ce au mers o bucată de drum, i-a apucat foamea şi S-au aşezat să mânânce.

Ion scoate să mănânce carne, cârnaţi, brânză şi altele, însă Marin scoate un peştişor, căci nu avea mai mult. Mănâncă fiecare din mâncare şi pleacă mai departe.

Înainte de a ajunge în oraş, din nou li se face foame şi se aşează să mănânce.

Ion, iarăşi, scoate carne, cârnaţi, brânză, însă Marin nu mai are decât oasele peştişorului şi se aşează şi el să mănânce.

Ion îl vede şi-l întreabă:

- Cum, frate, tu mănânci oase de peşte, de foame?

- Nu de foame, frate, răspunde Marin, peştele acesta pe care l-am mâncat era fermecat, iar cine mănâncă oasele lui va fi foarte deştept la şcoală. De aceea mănânc eu aceste oase.

O Ion dikhel les, maj beśel, maj godĭsarel pes thaj phenel karing o Marin:

- Dikh, phral!a, me dav tut murro xaben, thaj tu de man ël kanre le maćhesqe, kames?

O Marin beśel xancï, kerel pes ke godĭsarel pes thaj phenel lesqe:

- Miśto, phrala, kadja te avel, ke si miśto te avas duj amala but godăver anθ-i śkòla sar jekh.

Thaj o Marin astarel pes te xal o mas, ël goja thaj so maj sas thaj del le Ionos ël kanre.

Kana aresen anθ-o fòro, ka-i śkòla, o Iono phenel xolipnaça:

- Śun, phrala!, xalem me kodola kanre, tha'ći fal man ke sem maj godăver.

Godĭsarav me e śkolăθe, tha'ci ʒanav maj but sar anglal, sosθar, so te avel?

- E! - amboldel o Iono, sa siklilăn vareso, phrala! Akana ʒanes vi tu ke i godĭ na beśel anθ-o xaben!

(Kidini kaθar o
Jupiter Borcoi)

Ion îl priveşte, mai aşteaptă, se mai gândeşte şi spune către Marin:

-Uite, frate, îți dau ție mâncarea mea şi dă-mi tu oasele de la peşte, vrei?

Marin stă puțin, se face că se gândeşte şi-i spune:

- Bine, frate, aşa să fie, căci este bine să fim doi prieteni foarte deştepți în şcoală decât unul.

Şi Marin se apucă să mănânce carnea, cârnații şi ce mai era şi îi dă oasele lui Ion.

Când ajung în oraş, la şcoală, Ion zice cu mânie:

- Ascultă, frate, am mâncat eu oasele alea, dar nu mi se pare că sunt mai deştept.

Mă gândesc la şcoală, dar nu ştiu mai mult decât înainte, de ce, ce să fie?

- E! - răspunde Ion, tot ai învățat ceva, frate! Acum ştii şi tu că mintea nu stă în mâncare!

(Traducere în limba română:
Jupiter Borcoi)

Proiect finanțat de Centrul Național de Cultură a rromilor Romano-Kher (CNCR - RK)

SKÒLA

E TEXARINĂQO GILAVNO

Kana aven o milaj thaj e śkolaqo ćhinipen, o Pepito ʒal gavesθe, k-e pesqe phure dada. I mami thaj o pàpus si duj butĭkerne manuśa. Len si len duj grasta, jekh guruvni vi but papină thaj khajnă. Kodolesqe, o Pepito na beśel nisar. Ćajlŏl les te phirel e grasteça, te inklel p-e les, te del e gurumnăqe te xal ćar, vi te duśel la thaj but aver.

- Pepito, de nìśte kukina le khajnăn, kaj, dikh, so bokhale si von! phenel lesqe i mami.

- Miśto!

Texarinăθar, o Pepito si xancï xolăriko, thaj…na del le khajnăn te xan.

- Dikh so bokhale si mirre khajnŏrră! phenel palem i mami, kana agordel i butĭ anθ-i bar. Si mùsaj te maj des len nìśte kukina!

- Miśto, miśto!, phenel o Pepito tha´… palem na del len te xan. Maj palal i phuri akharel e ćhavorres:

- Haj te xas! Dikh, kerdem tuqe bokolă thaj nìśte anre maj kovle, kadja sar ćajlŏn tut!

- Ći xav, na si man bokh, amboldel o ćhavorro.

I mami dikhel karing o ćhavorro, godĭsarel xancï, paśasal thaj pućhel:

CÂNTĂREȚUL DIMINEȚII

Când vin vara şi vacanța, Pepito pleacă la țară, la bunici. Bunica şi bunicul sunt doi oameni harnici. Ei au doi cai, o vacă şi foarte multe gâşte şi găini. De aceea, Pepito nu stă deloc. Îi place să umble cu calul, să-l călărească, să-i dea vacii să mănânce iarbă, dar să o şi mulgă şi multe altele.

- Pepito, dă nişte grăunțe găinilor, că, uite, ce flămânde sunt! îi spune bunica.

- Bine!

De dimineață, Pepito este puțin necăjit şi…nu dă de mâncare găinilor.

-Uite ce flămânde sunt găinuşele mele! spune din nou bunica, când termină lucrul prin grădină. Trebuie să le mai dai nişte grăunțe!

- Bine, bine!, spune Pepito şi… din nou nu le dă să mănânce. Mai târziu bunica îl cheamă pe băiat:

- Hai să mănânci! Uite, ți-am făcut turte şi nişte ouă mai moi, aşa cum îți plac ție!

- Nu mănânc, nu-mi este foame, răspunde copilul.

Bunica priveşte către copil, se gândeşte puțin, zâmbeşte şi întreabă:

Proiect finanțat de Centrul Național de Cultură a rromilor Romano-Kher (CNCR - RK)

- Sar dikhav san but xolăriko p-ël mirre khajnŏrră. So kerde von tuqe?

- Na le khajnă, maj but le duj baśne! amboldel o ćhavorro. Sa i răt na aśtilem te sovav lenθar!

- Xatărav akana, phenel i phuri. Kadja si, von baśen sa i texarin. Tha´, śaj, palal so phenava tuqe e baśnesqi paramići, na maj dośalăresa len kadja but…

"Miença thaj miença berśa maj anglal, o Baśno, o Kham thaj o Ćhonut ʒivenas anθ-e ćèrosqo thagaripen sar trin phrala. O maj lośalo anθar lenθe sasas o Baśno. Dĭlavelas sa o vaxt le maj śukar dĭlă, save aśtin te anen i loś anθ-e manuśenqo ilo...

Nić o Kham na sasas sar jekh xolăriko. Vov anelas o tatipen p-i phuv, thaj anθ-o dĭ e manuśenqo. Ama, sa vrjàma xolăriko sasas o Ćhonut. Xatărdăsas kaj, butivar, le manuśa, kana avelas e rătăqo aćhipen, sasas but lośale te śunen e Baśnesqo baśavipen.

Anθ-jekh dĕs, o Ćhonut xolŏl p-o ćoro Baśno, sosqe na baśavelas sar kamelas vov, thaj nić jekh nić duj, del les dab, kadja zorales, ke ćhudel les anθar o devel ʒi p-i phuv.

Kana avilăs o Kham te dikhel so kerdăs o Baśno, sosθar na maj śunel pes lesqo baśavipen, thaj śundăs so thaj sar sas, godĭsardăs te kerel kris.

- După cum văd esşti foarte supărat pe găinuşele mele. Ce ți-au făcut?

- Nu găinile, mai mult cei doi cocoşi! răspunde copilul. Toată noaptea nu am putut dormi din cauza lor!

- Înțeleg acum, spune bătrâna. Aşa este, ei cântă toată dimineața. Dar, poate, după ce îți voi spune povestea cocoşului, nu o să-i mai învinovățeşti aşa de mult…

"Cu mii şi mii de ani în urmă, Cocoşul, Soarele şi Luna trăiau în împărăția cerului ca trei frați. Cel mai vesel dintre ei era cocoşul. Cânta tot timpul cele mai frumoase cântece, care pot să bucure inima omului…

Nici Soarele nu era o fire posomorâtă. El aducea căldura pe pământ, dar şi în sufletul oamenilor. Dar, mai mereu încruntată era Luna. Înțelesese că, deseori, oamenii, când se aşternea liniştea nopții, erau foarte bucuroşi să asculte cântecele Cocoşului.

Într-o zi, Luna se înfurie pe sărmanul Cocoş, fiindcă nu-i cânta aşa cum îi plăcea ei, şi nici una, nici două, îl lovi atât de tare, de-l aruncă din cer până pe pământ.

Când apăru Soarele să vadă ce se întâmplase cu Cocoşul, de ce nu se mai aude cântatul lui, şi a auzit ce şi cum a fost, se gândi să-l răzbune.

- Avdĭvesesθar, tu avesa e rătăqo śerutno thaj me p-o dĭves. Amare droma rigărena pen sa vaxt. Thaj o Baśno ʒanela kadaja thaj uśtela pes kana avava me texarinăθe, baśela lośaθar thaj marela le phaka, ama kana avesa tu naśela te garavel pes.

Thaj kadja aćhilăs ʒi adĕs. Kana xatărel o Baśno ke avel o Kham, marel e phaka thaj, ìto, naśel te baśel i texarin ʒi kana uśtin sa e manuśa; thaj sodevar xatărel ke avel o Ćhonut, naśel te sovel, te na maj dikhel kodoles savo ćhudăs les anθar o devel.

I purani paramići maj phenel kaj, kana sas ćhudino o Baśno anθar o devel, pesqe śukar dĭlă aćhile anθ-e ćerosqo thagaripen.

Von si le strafinăle ćerxană, save dudăren e rătăqo kalipen.

Nùmaj le manuśa but laćhe ileça aśtin te śunen len. Kadaja si e ćerxajenqi mùzika…

- Akana na maj inkerav xoli p-e ćorre baśne! phenel o Pepito.

ʒav te maj dav len kukina!

(Kidini kaθar o
Jupiter Borcoi)

- De azi înainte, tu vei domni peste noapte, iar eu peste zi. Drumurile noastre se vor despărți pentru totdeauna. Iar cocoşul va şti aceasta şi se va trezi odată cu venirea mea în zori, va cânta de bucurie şi va bate din aripi, pe când la venirea ta se va grăbi să se ascundă.

Şi aşa a rămas până astăzi. Când simte Cocoşul apropierea Soarelui, bate din aripi şi se grăbeşte să anunțe zorile până când se trezesc toți oamenii; şi de câte ori presimte apropierea Lunii, aleargă să se culce, să n-o mai vadă pe cea care l-a aruncat din cer.

Povestea veche mai spune că atunci când Cocoşul a fost aruncat din cer, cântecele sale minunate au rămas în împărăția cerului.

Ele sunt stelele strălucitoare, care luminează negura nopții.

Numai oamenii cu sufletul bun pot să le asculte. Aceasta este muzica stelelor…

- Acum nu mai sunt supărat pe sărmanii cocoşi! zice Pepito.

Merg să le mai dau grăunțe!

(Traducere în limba română:
Jupiter Borcoi)

Proiect finanțat de Centrul Național de Cultură a rromilor Romano-Kher (CNCR - RK)

DUJ ĆHAVE
(O BUTĬKERNO ĆHAVO THAJ O XOXAVNO)

Sasas jekhvar jekh phuro rrom, but barvalo thaj patĭvalo, ama, bezexenθe, na sasas les ćhave.

Anθ-jekh dĕs, ʒal vov pesqe phralesθe, saves sasas les duj ćhave, thaj phenel lenqe:

- Dikhen, mirre ćhava!len, me sem but phuro thaj ći maj aśtiv te kerav butĭ. Si man jekh baro kher, guruva, grasta thaj vurdon, bakră thaj but aver, saven, kana merava, kamav te mukhav len le kodolesqe maśkar tumenθe, savo si maj laćho butărno thaj maj patĭvalo. Kodolesqe, phenel o phuro, mangav tumenqe te ʒan anθ-o gav te keren butĭ thaj savo kerela maj but love anθa' trin dĕsa p-i pesqi butĭ, kodova te aćhel (te beśel) anθ-o kher murro.

Ìto (sig), ël duj phrala telărdine anθ-o gav te roden te keren butĭ. Akana, o baro phral, pal'so godĭsarel pes jekh cĭra, ʒal jekhe pesqe amalesθe thaj phenel lesqe sa i paramìći:

- Amal!a, de man jekh gàlbeno thaj kana avava barvalo, me lăva o kher e phuresθar thaj anava les palpale thaj vi maj but.

DOI FLĂCĂI
(BĂIATUL CEL MUNCITOR ŞI MINCINOSUL)

A fost odată un rrom bătrân, foarte bogat şi cinstit, dar, din păcate, nu avea copii.

Într-o zi, merge la fratele său, care avea doi băieți şi le spune:

- Vedeți, băieții mei, eu sunt foarte bătrân şi nu mai pot să muncesc. Am o casă mare, boi, cai şi căruță, oi şi multe altele, pe care, când voi muri, vreau să le las aceluia dintre voi care este mai muncitor şi mai cinstit. De aceea, spune bătrânul, vă cer vouă să mergeți în sat să lucrați şi care va face (va câştiga) mai mulți bani în trei zile pe muncă, acela să rămână să stea în casa mea.

Repede, cei doi frați plecară în sat să caute de muncă. Acum, fratele cel mai mare, după ce se gândeşte un pic, se duce la un prieten de al său şi-i spune toată povestea:

- Prietene, dă-mi un galben şi când voi fi bogat, de voi lua casa de la bătrân, ți-l voi aduce înapoi şi chiar mai mult.

O kolaver phral, o maj cïkno, gelo anθ-o gav thaj trin dĕsa kerdăs butĭ le gaɜenθar, saven sasas len grasta petalomasqe, laćharipnasqe kïkavă, vurdona kaj te aven laćharde, ɜi kana lias vi vov jekh gàlbeno lovorro.

Avel, maj anglal, o baro ćhavo thaj phenel:

- Dikh, kàko, andem tuqe jekh gàlbeno pal'mirri butĭ thaj nić na nakhline ël trin dĕsa! - xoxavel o ćhavo.

O phuro liel o gàbeno dikhel lesθe thaj ćhudel les anθ jag.

O ćhavo ći phenel khanć.

Avel vi o cïkno ćhavo thaj phenel:

- Dikh, kàko! Andem me tuqe jekh gàlbeno, pal'mirri butĭ anθa kadala trin dĕsa.

O phuro, palem, liel o lovo thaj ćhudel les anθ-jag.

Kana dikhlăs o ćhavo, sig xutel, thaj le duje vastença rodel te ankalavel o lovo anθar i jag.

O phuro rrom asal atùnć thaj phenel:

- Va, va kadja si. Tu, ćhave!a, kerdăn butĭ phares vaś kadava lovo. Anθar kodoja te avel tut vi murro kher!

Kadja ɜanas vi ame ke o xoxavipen si les sa vrăma xarne punre.

(Kidini kaθar o
Jupiter Borcoi)

Celălalt frate, cel mai mic, a mers în sat şi trei zile a lucrat pe la oamenii care aveau cai de potcovit, căldări de reparat sau de reparat căruțele, până a câştigat şi el un galben.

Mai înainte, vine fratele cel mare şi spune:

- Uite, unchiule, ți-am adus un galben, după munca mea şi nici nu au trecut cele trei zile - minte băiatul.

Bătrânul ia galbenul, se uită la el şi îl aruncă în foc.

Băiatul nu spune nimic.

Vine şi băiatul cel mic şi spune:

- Uite, unchiule, ți-am adus un galben, obținut pe munca mea în astea trei zile.

Bătrânul, iarăşi, ia banul şi îl aruncă în foc

Când a văzut băiatul cel mic, sare iute şi cu amândouă mâinile caută să scoată banul din foc.

Bătrânul rrom râde atunci şi spune:

- Da, da, aşa este. Tu, băiete, ai muncit din greu pentru banul acesta. De aceea, a ta să fie şi casa mea!

Aşa ştim şi noi că minciuna are întotdeauna picioare scurte.

(Traducere în limba română:
Jupiter Borcoi)

Proiect finanțat de Centrul Național de Cultură a rromilor Romano-Kher (CNCR - RK)

I DOŚ

Murro kak kerel phuvăqe piră. Vov uśtel texarinăθar, xunavel i phuv, anel pani, kerel i ćik thaj, pal'so kerel e piră, thol len avri anglal o kher, khamesθe.

Anθa jekh dĕs, pesqe duj ćhavorre, jekh panзe berśenqo thaj o kolaver deśudujenqo, maj baro, inklen, anθar o kher jekhe golnăça thaj khelen penqe fòtbalo. Nić jekh, nić duj, aresen paśe e piră, den e golnăça anθa lenθe thaj pharaven len.

O phuro dikhel, thol pesqe ël vasta anθ-o śero thaj phenel:

- Tu, cikne!a, tu зa thaj beś anθre, anθ-o kher, te na maj dikhav tut e golnăça avri, thaj tu, phenel e maj baresqe, зa thaj an aver phuv, pani, ker ćik thaj зi rătăθe te keres aver piră!

Ël ćhave mukhen o śero tele thaj зan. Rătăθe, pućhel o maj baro ćhavo pesqe dades:

- Dade!a, sosθar phendăn nùmaj manqe te kerav e piră, kaj vi murro phral kheldăs pesqe fòtbalo, thaj vov beśel anθ-o kher, thaj me, dikh, o savorro dĕs kerdem butĭ?

O dad amboldel:

VINA

Unchiul meu face oale de lut. El se trezeşte de dimineaţă, sapă pământul, aduce apa, face lutul şi, după ce face oalele, le aşează în faţa casei, la soare.

Într-o zi, cei doi băieţi ai săi, unul de cinci ani şi celălalt de doisprezece, mai mare, ies din casă cu o minge şi încep să joace fotbal. Nici una, nici două, ajung lângă oale, dau cu mingea în ele şi le sparg.

Bătrânul vede, îşi pune mâinile în cap şi spune:

- Tu, cel mai mic, mergi şi stai înăuntru în casă, să nu te mai văd cu mingea pe afară, iar tu, spune celui mai mare, du-te şi adu alt pământ, apă, fă lut şi până seara să faci alte oale!

Băieţii lasă capul în jos şi pleacă. Seara, băiatul cel mare îl întreabă pe tatăl său:

- Tată, de ce mi-ai spus numai mie să fac oalele, că şi fratele meu a jucat fotbal, iar el stă în casă, şi eu, uite, toată ziua, am muncit?

Tatăl răspunde:

- Dikh kothe! O rikono thaj o ʒukel khelen penqe mirre tiraxença thaj ćhinden len, ʒa thaj an len orde!

O ćhavo sig' xutel, baśel (akharel) pal'o rikonorro thaj liel jekh bari rovli te marel e maj bare ʒukles.

Avel, anel e tiraxa e kakosqe, sa ćhinde, thaj o phuro pućhel les:

- Ćhave!a, sosθar mardăn nùmaj le ʒukles, ke vi o rikonorro cirdăs e tiraxenθar thaj vi vov ćhindăs len?

Atùnć, o baro ćhavo xatărdăs sosθar o phuro ći pendăs khanć e tikne ćhavesqe sar te ʒal vi vov te kerel butĭ, thaj vi ke i doś e manuśesqi si vi pal'o phurimos lesqo.

(Kidini kaθar o
Jupiter Borcoi)

- Uite acolo! Cățeluşul cel mic şi câinele se joacă cu pantofii mei şi I-au rupt, du-te şi adu-mi-i încoace!

Băiatul sare repede, țipă după cățeluşul cel mic şi ia o bâtă să-l bată pe câinele cel mai mare.

Vine, aduce pantofii unchiului, rupți de tot, şi bătrânul îl întreabă:

- Băiete, de ce l-ai bătut doar pe câinele cel mare, că şi cel mic a tras de pantofi şi şi el i-a rupt?

Atunci, băiatul cel mare a înțeles de ce bătrânul nu i-a spus nimic băiatului mai mic să meargă şi el să lucreze, dar şi că vina umană se consideră şi după vârsta omului.

(Traducere în limba română:
Jupiter Borcoi)

I ZOR THAJ I GODĬ

Sasas jekhvar duj laćhe amala. Von sasas butărne thaj le duj sasas barvale. Sasas len sajekh khera, grasta, vurdona, thaj butvar kerenas butĭ khethanes.

Akana, o Stadian sasas jekh terno ućo, thulo aj zoralo, thaj o Fabian sasas maj sano thaj maj tikno, ama but maj godăver.

Anθ-jekh dĕs avel lenθe jekh raj thaj phenel:

- Me kamav te vazdav jekh kher thaj kamav te anav nìśte rukha anθar veś. Dikhav ke si tumen grasta thaj vurdona. Kana anen manqe laćhe rukha anθar o veś, me dav tumenqe po jekh gàlbeno panɜe rukhenθe.

- Miśto! - phenen e duj amala.

Texarinăθar, telăren kodola duj amala, o Stadian thaj o Fabian, karing o veś te anen rukha. Akana, o Stadian, maj zoralo, ćhindăs maj sig le rukha thaj phenel e Fabianosqe, prasaindoj les:

- Dikhes, phral!a, so bari si kadja butĭ kaj phenel pes ke tu san maj godăver, kana na-i tut zor? 3i kana ćhinesa tu panɜ rukha, me ćhinava deś thaj lăva duj gàlbenură kaθar o raj.

O Fabian dikhel lesθe, tha' ći phendăs khanć:

PUTEREA ŞI MINTEA

Erau odată doi buni prieteni. Ei erau harnici şi amândoi erau bogați. Aveau case la fel, cai, căruțe şi, deseori, lucrau împreună.

Acum, Stadian era un tânăr înalt, bine făcut şi puteric, iar Fabian era mai subțire şi mic de statură, însă mult mai deştept.

Într-o zi, vine la ei un boier, care le spuse:

- Eu doresc să-mi ridic o casă şi vreau să aduc nişte copaci din pădure. După cum văd, voi aveți cai şi căruțe. Dacă îmi aduceți nişte copaci buni din pădure, vă dau câte un galben la cinci pomi.

- E bine, spun cei doi prieteni.

De dimineață, pornesc cei doi prieteni, Stadian şi Fabian, spre pădure să aducă lemnele. Acum, Stadian, mult mai puternic, a tăiat mai repede copacii şi-i spune lui Fabian, luându-l în râs:

- Vezi, frate, ce aşa mare lucru este că se spune că tu eşti ceva mai deştept, dacă nu ai putere? Până ce vei tăia tu cinci copaci, eu am să tai zece şi o să iau zece galbeni, de la boier.

Fabian se uită la el, dar nu spuse nimic.

Răθe, kana telărdine anθar o veś, jekhe plajinesθe, o vurdon e Stadianosqo, pharipnasθar, phagel pes thaj savorre kaśta peline p-o drom. Akana, o Fabian, asaindoj, e mujeça ʒi le kanenθe phenel:

- Dikh vi tu, phral!a, nić i zor na si bari butĭ, kana na-i tut dòsta godĭ!

Laʒărdo, o Stadian kidăs pesqe kaśta thaj ći maj phendăs khanć.

Pućhlem man vi me, butvar, kas te avel les ćaćipen?

(Kidini kaθar o
Jupiter Borcoi)

Seara, când au plecat din pădure, la un deal, de atâta greutate, căruța lui Stadian se rupe şi toate lemnele căzură în drum. De această dată, Fabian, râzând cu gura până la urechi, zise:

- Vezi tu, frate, nici puterea nu-ți este de folos, dacă nu ai şi puțină minte!

Ruşinat, Stadian şi-a strâns lemnele şi n-a mai zis nimic.

M-am întrebat şi eu, de multe ori, oare cine să aibă dreptate?

(Traducere în limba română:
Jupiter Borcoi)

.

O LAĆHO AMAL

Sasas jekhvar duj laćhe amala. Va, si amare amala, o Stadian thaj o Fabian. Palal vi tume ʒanen, ël duj sasas godăver thaj laćhe butărne, kodolesθar e gaʒe akharenas len butvar te keren butĭ. O Fabian, sar ʒanel pes, vov sasas maj sano vi maj tikno, tha' pesqo amal, o Stadian, sasas maj ućo vi maj zoralo.

Anθ-i jekh dĕs, akhardăs len o asavàri te laćharen von vareso k-o asăv. Pal'so kerdine i butĭ, kerdi p-o savorro dĕs, o asavàri phendăs lenqe:

- Na si man love te pokinav tumen, tha` aśti te dav tumenqe aro sode aśtin te angeren anθ-ël zëja. Si miśto?

- Va, va, si miśto - phendine kodola duj amala. Akana, o Stadian liăs jekh gono maj baro, thaj o Fabian jekh maj tikno, dikhes, sarkon pal' penqe zoră; thaj telărde khere. P-o drom, o Fabian pućhel pesqe amales:

-Na-i kadja, phral!a, ke, kana aresas khere, rigăras o aro anθ-ël dujenθe, phralikanes, tha' na pal' sar kerdăm butĭ?

- N-aśti, amal!a, kaj me angerav, dikhes, o maj pharo gono! Trebulas te les vi tu jekh gono maj baro - phendăs o Stadian, asaindoj. ʒandoj maj dur p-o drom, karing o kher, aresen jekhe panĕsθe, kaj sasas jekh kaśtutni phurt (pòdo).

PRIETENUL CEL BUN

Au fost odată doi prieteni buni. Da, sunt prietenii noştri, Stadian şi Fabian. După cum ştiți, cei doi erau foarte deştepți şi buni muncitori, de aceea multă lume îi chema să le dea de lucru. Fabian, după cum se ştie, era mai slab şi mai mic, în schimb prietenul său, Stadian, era mai înalt şi mai puternic.

Într-o zi, îi chemă morarul pentru a repara câte ceva la moară. După ce au terminat treaba, ce dură toată ziua, morarul le spuse:

- Nu am acum bani să vă plătesc, însă vă pot da făină câtă puteți să duceți în spate. Este bine?

- Da, da este bine! - răspunseră cei doi prieteni. Acuma, Stadian a luat un sac mai mare, iar Fabian unul mai mic, de, fiecare după puterile sale; şi au plecat spre casă. Pe drum, Fabian îşi întreabă prietenul:

- Nu-i aşa, prietene, că, atunci când ajungem acasă, împărțim făina pe din două, frățeşte, şi nu după cum am muncit?

- Nu pot, prietene, că eu duc – vezi - sacul cel mai greu! Trebuia să iei şi tu un sac mai mare, spuse Stadian, râzând. Mergând mai departe, spre casă, pe drum, ajung la o apă, unde era o punte de lemn.

Nakhel o jekhto o Fabian, savo na sasas pră pharo vi sasas les jekh gono maj tikno vi maj lokho.

I phurt ći phagel pes.

Kana te nakhel vi o Stadian, vov, thulo, o gono pharo, krakkk! Phaglăs pes i phurt thaj kadava pelino e goneça anθ-o pani. But sig, vov astardăs pes te akharel:

- Ankalav man, phral!a, ankalav man!

- Ći aśtiv, phral!a, ke kingărav man thaj si śudro o pani! Trebulas te les vi tu jekh gono maj tikno, te na phagel pes o pòdo, amboldel o Fabian, asaindoj.

Ći ʒanav so maj kerdine ël duj amala, tha` ʒanav kaj vi me siklilem kaj *jekh laćho amal pharipnasθe prinʒanel pes, thaj kon asal maj palal - maj miśto asal!*

(Kidini kaθar o
Jupiter Borcoi)

Trece mai întâi Fabian, care nu era prea greu şi avea un sac mai mic şi mai uşor.

Puntea nu se rupe.

Când să treacă şi Stadian, el greu, sacul greu, craaac...! Puntea s-a rupt şi acesta căzu cu sac cu tot în apă. Imediat începu să strige:

- Scoate-mă, prietene, scoate-mă!

- Nu pot, prietene, că mă ud şi este cam rece apa. Trebuia să iei şi tu un sac mai mic, să nu se rupă puntea, răspunde la rândul său Fabian, râzând.

Nu ştiu ce au mai făcut cei doi prieteni, dar ştiu că am învăţat şi eu că *prietenul bun la nevoie se cunoaşte, iar cel ce râde la urmă râde mai bine*.

(Traducere în limba română:
Jupiter Borcoi)

Proiect finanţat de Centrul Naţional de Cultură a rromilor Romano-Kher (CNCR - RK)

O BIAMALIPEN

Ʒivelas, jekhvar, jekh barvalo manuś, saves sasas les duj śukar ćhave sabiande / ʒèmenură. Kadava sasas vi nasvalo, vi but phuro thaj ći maj anelas pesqe godĭ savo anθar pesqe ćhave sasas biando jekhto, o anglutno. Akana, palal o aćar e thanesqo, e terne godĭsarenas pen: "kasqe mukhela o kher, kana merela amaro dad, kon te avel maj baro?"

Sa anθ-o kodova gav, beśelas jekh phuri rromni, jekh drabarni but prinʒardi, godăver thaj patĭvali, savăθe avenas but manuśa de rodel po jekh svàto vaj te arakhen penqe o rodindo drab. E phrala - so godĭsardine pen, so nić – aviline, jekh palal jekh, ulavdines, e phurăθe:

- Dikh, phuri!e drabarni!e, phenel o jekhto, ker jekh drabaripen te merel murro phral, thaj dava tut sode love kamesa!

- Na si śukar so kames tuqe, phenel i phuri, tha' av pala' jekh kurko te phenav tuqe so si tut keripnasqo.

Pala' duj - trin dĕsa avel vi o dujto phral:

- Ker te merel murro phral, te aćhav me kòrkorro e khereça mirre dadesqo thaj dava tuqe but love!

- Av pala' jekh kurko! – phendăs palem i drabarni.

Aven le duj terne, svàko pal' po jekh kurko, thaj phenel lenqe i phuri, vi jekhesqe vi averesqe:

DUŞMĂNIA

Trăia, odată, un om bogat, care avea doi băieți gemeni. Acesta era şi bolnav şi foarte bătrân şi nu-şi mai aducea aminte care dintre cei doi fii ai săi era născut mai întâi. Acum, după obiceiul locului, cei doi tineri se gândeau: ,,cui va lăsa casa, atunci când va muri tatăl nostru, cine să fie mai mare?".

Tot în acelaşi sat, locuia şi o bătrână, vrăjitoare foarte cunoscută, înțeleaptă şi de încredere, la care venea multă lume să ceară câte un sfat sau să găsească leacul. Frații - ce s-au gândit, ce nu - au venit, unul după altul, separat, la bătrână:

- Uite, vrăjitoare bătrână, spune primul, să faci tu un descântec, încât fratele meu să moară şi-ți voi da câți bani pofteşti!

- Nu este frumos ce-ți doreşti, spune bătrâna, dar vino peste o săptămână să-ți spun ce ai de făcut.

După două - trei zile vine şi al doilea frate:

- Fă să moară fratele meu, să rămân eu singur cu casa tatălui meu, şi-ți voi da foarte mulți bani!

- Vino peste o săptămână! - spuse iarăşi bătrâna.

Vin cei doi tineri, fiecare după câte o săptămână, şi le spune bătrâna, şi unuia şi altuia:

- Si nasul so kames te keres, ćhave!a, tha` te avel pala' tiro dĭ. Dikh so trebul te keres! Anθ-o jekhto dĕs e Patradăqo, kana śunesa le baśnes, baśindoj jekhtones, te inkles avri anθar o kher thaj te ʒas e xaningaθe. Pal' so baśela i trintovar o baśno, te ankalaves duj kĭkavă panĕça… Te ʒanes ke i jekhtoni si anθar ʒivipen, te lies o pani thaj te kingăres tuqe tire bala, thaj i dujto si meripen, kadja, e panĕça anθar i dujto kĭkavi te kingăres e bala tire phralesqe.

Thaj, te avel patăvalo kadava drabaripen, i phuri dias svakonesqe po jekh ruputno lovorro, drabardo.

Nakhlăs o vaxt thaj, dikh, avel vi i Patradĭ. Sar baśavdăs o baśno, sig, le duj phrala, po duje kĭkavĕnça anθ-ël vasta, angaravdes, ćoral, naśle karing i xaning te ankalaven pani, bi te dikhen pen jekh avereça.

Sar sas, sar na sas - tha' o drom ʒi ka-i xaning sasas pherdo kanrença, barrença thaj kaśtença – dikh, o baśno baśel i trintovar thaj le duj ćhave - phares, sa pusavde, dab dine - aresen jekhevarăθar paśal i xaning.

Baro si lenqo opralazbalipen, kana dikhen pen, tha' vi maj baro si kana dikhen paśal i xaning e phures, penqe dades, duje kĭkävença anθ-ël vasta, savo phenel:

- Va, va, vi manqe sas manqe truś, tha', patăindos ke tume soven, avilem me te lăv pani.

- Este un lucru rău ceea ce vrei tu să faci, băiete, dar fie după inima ta! Uite ce trebuie să faci! În prima zi de Paşti, când vei auzi primul cântat al cocoşului, să ieşi afară din casă şi să mergi la fântână. După ce va cânta cocoşul a treia oară, să scoți două găleți de apă. Să ştii că prima înseamnă viață, să iei apa şi să-ți umezeşti părul, iar a doua înseamnă moarte, astfel, cu apa din cea de-a doua căldare să uzi părul fratelui tău.

Şi, ca să fie şi mai credibil descântecul, bătrâna le-a dat fiecăruia câte un bănuț de argint vrăjit.

A trecut timpul şi, iată, vine şi Paştele. Cum a cântat cocoşul întâia oară, cei doi frați, repede, cu câte două găleți în mâini, pe furiş, hoțeşte, alergară către fântână să scoată apă, fără a se întâlni însă unul cu celălalt.

Cum a fost, cum n-a fost - iar drumul până la fântână era presărat cu spini, pietre şi crengi rupte din copaci – iată, cocoşul cântă a treia oară şi cei doi băieți - cu greu, loviți şi înțepați - ajung deodată lângă fântână.

Mare le este mirarea, când se văd unul pe celălalt, dar şi mai mare când îl văd lângă fântână pe bătrân, tatăl lor, cu două găleți de apă în mâini, care zice:

- Da, da, şi mie mi-a fost sete, dar, crezând că voi dormiți, am venit eu să iau apă.

Tha' akana, beśen xancï, mirre ćhava!len, te kingărav tumare bala, pal' jekh purano aćar e Patradăqo, te del tumenqe o Devel godĭ, sastipen vi baxt - phendăs o phuro.

Sar ʒanenas pen dośale, vi laʒane, vi daraθar, le duj phrala naśline sar i balval.

But vaxt palal kodoja, o phuro dad rovelas thaj pućhelas pes kaj thaj sosθar naśline pesqe ćhave, tha khonik ći ʒanglăs so te phenel lesqe.

(Kidini kaθar o
Jupiter Borcoi)

Dar acum, aşteptați puțin, băieții mei, să vă umezesc părul, după un vechi obicei de Paşti, să vă de a Dumnezeu înțelepciune, sănătate şi noroc, spuse bătrânul.

Cum se ştiau vinovați, ruşinați, dar şi de frică, cei doi frați au luat-o la fugă, iute ca vântul.

Mult timp după aceea, bătrânul tată plângea şi se întreba unde şi de ce au fugit băieții săi, însă nimeni nu a ştiut vreodată ce să-i răspundă.

(Traducere în limba română:
Jupiter Borcoi)

I DUTI

Amenθe, anθ-o gav, ʒivelas jekh but pherasutno phuro, o Petràke. Les maj sasas les jekh phral, o Mihaj, maj terno, saves ći maj dikhlăsas les sar d-ajekh trine berśenθar... Ćaćipnasθe, kodova sas unʒilo lesqe lovença, panʒe śelença, tha' nić kadja te na maj avel te dikhel pesqe phrales, le maj bares! Bićhaldăs vov lesqe vi jekh pośtaqo lilorro, tha' khanćesqe. So godĭsarel o phuro Petrake, so nić, anθ-jekh dĕs kerel pes mulo. Sig, pesqi rromni gelăs te del telefòno k-o Mihaj, anθ-o gav, te phenel lesqe i bari bibaxt. Thaj avilăs sig o Mihaj, e vurdoneça, but xolăriko, thaj liel te rovel, bare aj phare asvinença, sar palal jekh but kamlo phral. Anθ-o kher, i Agustìna, jekh phuri rromni, prinʒardi drabarni thaj but patĭvali, beśelas vi voj paśe o mulo, but xolărdi… Maj sasas varesode rroma, tha', sar sasas but tato anθ-o kher, beśenas avri, anglal o kher, p-i ćar thaj denas dùma jekhaθar, averăθar, sar si lenqo aćar. Anθ-o kher, o tikno phral, sar rovelas thaj dăs te ćumidel o vast e mulesqo, thaj, sar – nisar, perel o ćaćo vast opral o kolin e Petrakesqo.

- Vaj manθar! – liel te cipil i Agustìna. Te na azbas les! Kana si tut kha-jekh vunʒilipen lesθe, akana si o vaxt te des les palpale, kaj, avere ćhandesθe, bare maràzură thaj pharimata avena tut thaj si baro bezex te na des e mulesqe so mangel vov!

DATORIA

La noi în sat trăia un bătrân mereu pus pe glume, moş Petrache. El mai avea un frate, ceva mai tânăr, pe Mihai, pe care nu-l mai văzuse însă de vreo trei ani…Într-adevăr, acesta îi era dator cu cinci sute de lei, dar nici aşa, să nu mai vină să-şi vadă fratele mai în vârstă! I-a trimis şi o scrisoare prin poştă, dar degeaba. Ce se gândeşte moş Petrache, ce nu, într-o zi se preface mort. Repede, nevasta sa s-a dus să dea telefon lui Mihai, în sat, să-l anunţe de marea nenorocire. Şi a venit Mihai repede, cu căruţa, foarte supărat, şi a începe să plângă cu lacrimi mari, grele, aşa ca după un frate foarte mult iubit. În casă, Agustina, o bătrână rromnie, vrăjitoare recunoscută şi foarte respectată, veghea şi ea lângă mort, foarte supărată. Mai erau câţiva rromi, dar, fiind foarte cald în casă, stăteau afară, în faţa casei, pe iarbă, discutând de una de alta, cum le este obiceiul. În casă, fratele mai mic, cum plângea, se aplecă să sărute mâna mortului, însă, cum - necum, mâna dreaptă a lui Petrache căzu de pe piept.

- Vai de mine! - începe să strige Agustina. Să nu-l atingi! Dacă ai vreo datorie la el, acum este timpul să i-o înapoiezi, căci, altfel, mari necazuri şi greutăţi vei avea şi e mare păcat să nu-i dai mortului ce-ţi cere!

O Mihaj, vi laʒardo vi darano, godĭsarel pes xancï thaj phenel:

- Va, va, ćaćes, bisterdemas! Thaj ankalavel anθar o posoći duj śela love thol len anθ-o vast e mulesqo thaj vazdel les palpale opre, p-o kolin. Nùmaj ke, nić jekh, nići duj, vi o kolaver vast, o zervo, pelăs opral o kolin e Petrakesqo, pharo sar jekh barr.

- Vaj manθar! Vaj manθar! – cipil, palem, i Agustìna, sar anθar o muj e sapesqo. So kerdăn, phral!a, so kerdăn! Baro vunʒilipen si tut lesθe, kana peline kadja e vasta opral o kolin e mulesqo! Godĭsar tut miśto thaj dikh so trebul te des les palpale, ke baro bezex avela p-o tiro śero!

O Mihaj, zïlto (gàlbeno) ka-o muj, bare daraça, kerel pes ke maj godĭsarel pes thaj maj ankalavel jekh śel lej thaj, thovindoj le love anθ-o zervo vast e mulesqo, kerel pesqe trušul thaj vazdel vi kadava vast palpale p-o kolin.

Savorre bută sar savorre, tha' kana pelăs vi o ćaćo punro e mulesqo, o Mihaj, izdralindoj sar i patrin, liel te akharel:

- Va, va, phral!a, ʒanav, tha' ći maj si man love. Beś xancï te bikinav jekhe grastes kaθar o vurdon thaj dava tut vi le kolaver duj śela lej. Nùmaj ke o pherasutno Petrake, dindoj pes tele opral i meseli, phenel:

Mihai, şi ruşinat şi înfricoşat, se gândeşte puţin şi spune:

- Da, da, adevărat, uitasem! Şi scoate din buzunar două sute de lei, le pune în mâna mortului şi o ridică înapoi pe piept. Numai că, nici una nici două, şi cealaltă mână, mâna stângă, căzu de pe pieptul lui Petrache, grea ca o piatră.

- Vai de mine, vai de mine! - urlă iarăşi Agustina, ca din gură de şarpe. Ce-ai făcut, frate, ce-ai făcut? Mare datorie trebuie să ai faţă de el, dacă au căzut mâinile aşa de pe pieptul mortului. Gândeşte-te bine şi vezi ce trebuie să-i dai înapoi, căci mare păcat va fi pe capul tău!

Mihai, galben la faţă, înfricoşat, se face că se mai gîndeşte şi mai scoate o sută de lei şi, punând-o în mâna stângă a mortului, îşi face cruce şi ridică şi mâna aceasta înapoi deasupra pieptului.

Toate ca toate, dar când a alunecat de pe masă şi piciorul drept al mortului, Mihai, tremurând ca frunza, începe să strige:

- Da, da, frate. Ştiu, dar nu mai am bani. Aşteaptă numai puţin să vând unul din caii de la căruţă şi-ţi voi da şi celelalte două sute de lei. Numai că şmecherul de Petrache, coborând de pe masă, îi spune:

- Na, na, phral!a, mukh manqe le grastes, vaś le kolaver duj śela lej, thaj sa avela miśto. Tha' vi maj miśto fal man akana ke dikhlem tut! - maj phenel o Petrake asaindoj.

Thaj kodolesqe ke o Petrake sasas jekh laćho rrom, jekh děs thaj jekh răt aćhiline kodola, save avilinesas kothe, «mulesθe», thaj astarde pen te baśaven, te xan vi te pien, kaj phenesas ke si abăv. Asandile but e rroma, kana aśunde kadaja paramìći.

Maśkar e duj phrala na maj sas nić jekh xoli, tha' kadaja paramìći ći sas bisterdini but vaxt le rromenθar anθar o kodova gav.

(Kidini kaθar o
Jupiter Borcoi)

- Nu, nu, frate, lasă-mi mie calul, pentru celelalte două sute de lei, şi totul va fi bine. Dar şi mai mult mă bucur acuma că te-am văzut - mai spune Petrache râzând.

Şi pentru că Petrache era un bun rrom, o zi şi o noapte au rămas cei care veniseră acolo, «la mort», şi s-au apucat să cânte, să mănânce şi să bea, de ziceai că este nuntă. S-au distrat mult timp rromii, care au auzit această poveste.

Între cei doi fraţi nu a mai fost nici o supărare, dar povestea aceasta nu a fost uitată mult timp de rromii din acel sat.

(Traducere în limba română:
Jupiter Borcoi)

Proiect finanţat de Centrul Naţional de Cultură a rromilor Romano-Kher (CNCR - RK)

O KALO, MURRO AMAL

O Menau avel śkolaθar. Anglal so te ʒal khere, aćhavel pes k-o kàko Dinu. Si mùsaj te dikhel le Kales. O Kalo si pesqo amal, o śukar grast e phuresqo, anavime kadja, sosqe si kalo sar o angar. Sa vrjàma, o Menau anel e Kalesqe vareso guglipen, thaj palal kodoja anklel p-o grast, grastărel les. Vi o ćhavo vi o grast si but lośale kana naśen p-i vazi kaθar e gavesqi rig.

- Aděs si te paruvav lesqe pètala! phenel o kàk Dinu. Kana manges te des vast man…

- Sar te na… amboldel lośalo o ćhavorro.

O satrări uźărel le grastesqe khura, khonʒarel le pètala, anel le ćhandre.

- Akana si te inkeres lesqo punro. Te inkeres les miśto, te marav lesqe o pètalo!

O ćhavo, lośalo vi but ilărdo, liel angalănθe e grasteqo punro thaj pućhel:

- Kàko, tha´ dikh le pètala si lole, thabaresa e grastesqo punro!?

- Hm, na dara, ći dukhal les i khur, kadja maren pen le pètala te beśen maj miśto.

Maj si les xancï. O kak mardăs jekh po jekh le trin pètala. O Kalo beśel śando sar kana na si khanć. O ćhavo khinilăs.

KALO, PRIETENUL MEU

Menau vine de la şcoală. Înainte de a merge acasă, se opreşte pe la unchiul Dinu. Trebuie să-l vadă pe Kalo (Negru). Kalo este prietenul său, un armăsar frumos, al bătrânului, numit aşa, pentru că este negru ca tăciunele. Totdeauna Menau îi aduce lui Kalo ceva dulce, după care îl încalecă, îl călăreşte. Atât băiatul cât şi calul sunt foarte fericiți când aleargă pe câmpul de la marginea satului.

- Astăzi trebuie să-i schimb potcoavele! Spune unchiul Dinu. Dacă vrei să mă ajuți…

- Cum să nu … răspunde bucuros băiatul.

Fierarul curăță copitele calului, pregăteşte potcoavele, aduce caielele.

- Acum trebuie să-i ții piciorul. Să-l ții bine, să-i bat potcoava!

Băiatul, bucuros şi foarte emoționat, ia în brațe piciorul calului şi întreabă:

-Unchiule, dar uite potcoavele sunt roşii, vei frige piciorul calului!?

- Hm, nu-ți fie frică, nu-l doare copita, aşa se bat, se potrivesc potcoavele, să se aşeze mai bine.

Mai are puțin. Unchiul a pus una câte una trei potcoave. Kalo stă liniştit ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Băiatul a obosit.

Dikhel karing pesqo amal. Anθa pesqe kale jakha fal les ke dikhel jekh asvin:

- Le jekh kotor guglipen, na dara, maj si xancï, phenel vov lokhes.

- Gàta! phenel o phuro. De lesqe drom. Śaj te des les te piel pani.

O Menau naśel sig (ìto) xaningaθe, anel jekh kïkävi paněça thaj, sar nisar, kana te del le grastes te piel, ćhorel o pani p-ël lesqe punre. Jekh parno vras vazdel pes opral le tate petala. Nić jekh nići duj, but daravdo, o Kalo, xutel opre duje punrença thaj naśel sar i balval. Kon te aćhavel les? O ćhavorro aćhilăs sar baresqo tĭlo.

O grast xutel jekh bar, xutel duj thaj aresel anθ-e luludănqi barŏrri e perutnăqi le kakosqi. Kothe, aver butĭ! Duj bare ʒukela lien te baśen but zorales thaj te sikaven penqe danda karing o Kalo.

Maj si les jekh bar. Palem xutel o ćorro grast i bar thaj aresel p-o drom. Le autovurdona aćhaven ìto sar aśtin vi von.

Lokhorres, paśol vi o Menau. O grast dikhel karing lesθe but daravdo. Palem kamel te naśel.

- Dikh, Kale!a, phenel o ćhavo. Vov zinzarel lokhes o vast kaj si les jekh kotororro guglipnasqo.

Mâinile îi tremură dar nu spune nici el nimica. Priveşte către prietenul său. I se pare că vede în ochii săi negri o lacrimă:

- Ia o bucată de zahăr, nu-ți fie frică, mai este puțin, spune el încetişor.

- Gata! spune bătrânul.Dă-i drumul. Poți să-i dai să bea nişte apă.

Menau aleargă repede la fântână, aduce o găleată cu apă şi, cum necum, când să-i dea să bea, vărsă apa peste picioarele calului. Un abur alb se ridică deasupra potcoavelor fierbinți. Nici una nici două, înfricoşat, Kalo, sare în două picioare şi fuge ca vântul. Cine să-l oprească ? Copilul rămase ca o stană de piatră.

Calul sare peste un gard, sare peste al doilea şi ajunge în grădinița cu flori a vecinei unchiului. Acolo alta! Doi câini mari încep să latre foarte tare îşi arată colții către Kalo.

Mai are un gard. Din nou sare sărmanul cal gardul şi ajunge în şosea. Maşinile opresc cât pot de repede.

Încetişor, se apropie şi Menau. Calul priveşte către el înfricoşat. Vrea să o ia la goană din nou.

- Uite Kalo! - spune copilul. Întinde uşor mâna în care are o bucățică de zahăr.

O grast na maj naśel, mukhel e ćhaves te astarel les kaθar o salivàri.

Le manuśa p-o drom paśasan.

- Ame na aśtilăm te astaras les!

- O Kalo si murro amal! phenel barikanes o Menau.

Nùmaj o kako Dinu na asal. Godĭsarel pes so phenela e phurăqe, lesqi perutni, kaj aćhilăs bi luludĕnqi anθar pesqi bar.

(Kidini kaθar o
Jupiter Borcoi)

Calul nu mai fuge, îl lasă pe băiat să-l prindă de căpăstru.

Oamenii de pe drom zâmbesc.

- Noi nu am putut să-l prindem!

- Kalo este prietenul meu! spune mândru Menau

Numai unchiul Dinu nu râde. Se gândeşte ce-i va spune bătrânei, vecina sa, care a rămas fără florile din curtea sa.

(Traducere în limba română:
Jupiter Borcoi)

O RROMANO THEM

- Mami!e, ame, le rroma, kaθar avas? - pućhel i Amàlia.

I Agustina, i phuri daj, nakhavel o vast opral pesqe parne bala, paśasal, dikhel karing i tikni ćhajorri, phandel maj miśto o dikhlo p-e pesqo śero thaj phenel:

- Sar siklilăn vi tu, śkolaθe, śaj ke le rroma aven anθar o purano them Indìa, tha´ mirri daj maj phenelas manqe vi aver paramićă. Phenava vi tuqe jekh maśkar lenθe…

,,Varekana, anθ-jekh purano vaxt, le rromen sasas len jekh but śukar them telal o baro devel. Sode vaxt nakhlăs atunćaθar, fèri i phuv aśtil te phenel. Kodole vaxtesθe, o rromano tabòro sasas p-i rig e paniesqe. Le càxre beśenas śukar jekh paśe averesθe. Le murśa astarenas maćho vaj marenas e sivrăça o sastrin, thaj le ʒuvlă kerenas xamos thaj arakhenas le ćhavorren vi le phuren.

Anθ-jekh śukar milajesqo dĕs, le drabarnă xatărde sar jekh baro pharimos:

- Le kale marutha ćhorena bari xoli p-o amaro nămo!- phende von savorrenqe.

ȚARA RROMILOR

- Bunico, noi, rromii, de unde venim?- întreabă Amalia.

Bunica Agustina îşi trece mâna peste părul său alb, zâmbeşte, priveşte către fetiță, îşi potriveşte baticul mai bine pe cap şi răspunde:

- Aşa cum ai învățat şi tu, la şcoală, poate că rromii vin din vechea Indie, dar mama mea îmi mai spunea şi alte poveşti. Îți voi spune şi ție una dintre ele...

,,Cândva, demult, rromii aveau o țară minunată sub nemărginirea cerului. Cât timp a trecut de atunci doar pământul poate spune. Pe vremea aceea, şatra era aşezată la marginea unei ape. Corturile erau aşezate frumos unul lângă altul. Bărbații prindeau peşte sau prelucrau fierul cu ciocanul, iar femeile găteau şi aveau grijă de bătrâni şi copii.

Într-o zi liniştită de vară, ghicitoarele simțiră ca o mare primejdie:

- Norii negri vor vărsa o mare mânie pe neamul nostru! spuseră ele tuturor.

Proiect finanțat de Centrul Național de Cultură a rromilor Romano-Kher (CNCR - RK)

Ćaćipnasqe, pala' trin dĕsa, astardăs te marel jekh bari balval. Le Devla ćhudine pani thaj jag p-i phuv sa i răt. Le grasta, le rromenqe daranile, tha´ e manuśa, bare ileça, line len anθre k-i càxre. Texarinăθe, p-i vàzi, sa sasas phagerdo.

- So kerasa akana ? – pućhenas von.

- Le ćhavorre si bokhale! akharenas le rromnă.

- Na daran, na daran! - phendăs o maj phuro rrom, lenqo bulibaśa. Astarasa maćho kaθar o pani, ʒi kana śukŏla thaj śaj te xunavas palem i phuv.

Le manuśa gele panĕsθe, nävodurença, te astaren maćho. Vi kana dăsas but briśind, thaj o pani e lenăqo sasas uźo, nić jekh maćho na dikelas pes. Panʒ dĕsa rodinde p-ël plajină, khanćesqe. Khanikas na sasas so te xan, nić le manuśen nić le grasten.

- Trebal te keras vareso! phende e rroma.

- Thon e grasten vurdonenθe, kaj ʒasa anθa aver them te rodas xaben, ʒi kana thavdena le pană opral amari phuv! - akharel o Phuro

Le rroma phirde but berśa anθar but thema thaj phuvă anθa sa i lùmja. Phirenas e caxrença, aćhavenas pen paśe e pană vaj p-ël vază, xancï vaxt.

Într-adevăr, după trei zile, veni o furtună cumplită pe pământ. Zeii au aruncat cu apă şi foc toată noaptea asupra pământului. Caii rromilor se speriară, însă oamenii, miloşi, îi luară în corturile lor. Dimineața, pe câmpie, totul era distrus.

- Ce vom face acum? – se întrebau ei.

- Copiii sunt fămânzi! strigau femeile.

- Nu vă speriați, nu vă temeți! - spuse cel mai bătrân rrom, bulibaşa lor. Vom prinde peşte din râu, până când se va usca şi vom putea iar să lucrăm pământul.

Oamenii plecară la râu, cu năvoadele, ca să prindă peşte. Deşi plouase mult, şi apa râului era limpede, nici un peşte nu se vedea în ea. Cinci zile au căutat pe dealuri degeaba. Nimeni nu avea ce mânca, nici oamenii, nici caii.

- Trebuie să facem ceva! spuseră rromii.

- Înhămați caii la căruțe, pentru că vom merge în altă țară să ne căutăm hrană, până când se retrag apele de pe pământul nostru! - strigă Bătrânul.

Rromii umblară mulți ani prin multe țări şi pământuri în toată lumea. Umblau cu corturile, se opreau în apropierea apelor ori pe câmpii, pentru puțină vreme.

Kerenas butĭ te kiden vi love. Laćharenas käkävă, vurdona, petalonas grasten, sikavenas e manuśenqe sar te sastăren le grasten thaj but aver. Pala' maj but berśa, kana kamle te irinen pen anθ-o lenqo them, khonik na maj ʒanelas kaj si kodova than.

Le drabarnă phende ke lenqo them sasas lino le panănθar thaj ke vov si xasardo p-o sa vaxt.

O vaxt nakhlăs, thaj e rroma siklile te ʒiven avere thanenθe, tha' inkeren anθ-lenqo dĭ o purano than… Vi lenqi purani ćhib thaj aćara. Na bisterde nivar nić lenqe śukar dĭlă. Vi adĕs le rroma roden penqo them, tha´ ʒi kaj arakhena les, o them e rromenqo si kothe kaj von dikhline, jekhtones, e khamesqi dud".

(Adaptisardi kaθar o
Jupiter Borcoi)

Lucrau să strângă şi bani. Reparau căldări, căruțe, potcoveau cai, arătau oamenilor cum să însănătoşească caii şi multe altele. După mai mulți ani, când au vrut să se întoarcă în țara lor, nimeni nu mai ştia unde este acel loc.

Ghicitoarele au spus că țara lor a fost înghițită de ape şi că este pe veci pierdută.

Timpul a trecut, oamenii au învățat să trăiască în alte locuri, dar păstrează în sufletul vechea țară… Şi limba lor cea veche şi obiceiurile. Nu au uitat niciodată nici frumoasele lor cântece. Şi astăzi, rromii îşi caută țara, dar, până o vor găsi, țara rromilor este acolo unde ei au văzut pentru prima dată lumina sorelui".

(Traducere în limba română:
Jupiter Borcoi)

K- O ABĂV

Anθ-o gav si baro kidipen. Rroma, biprinʒande, phiren p-o drom but lośale. Von si but śukar hurăvde, thaj anθa lenqe vasta si but luludă. Si vi but vurdona p-o drom.

I rajnŏrri Luludi nakhel paśe lenθe thaj del lenqe laćho dĕs. Le rroma ambolden laqe paşasavindoj..

- So keren?

- Avilăm k-o abăv .

Jekh terno ćhavo dikhel laθe, paśasal, thaj phenel:

- Haj vi tu amença !

I Luludi asal, ći phenel khanć, mukhel o śero tele thaj ʒal maj dur.

Khere i daj źukerel la:

- Avilăs o baro dĕs. I Alina prandel pes! Si i maj laćhi tirri amalin. Si mùsaj te xurăves o maj śukar gad thaj i maj śukar coxa. godĭsarav, so dinimata de ingeras laqe?..

I phuri daj avel vi voj:

- Dikh, andem tuqe kadaja śukar angrustik. Tho la p-o naj! Te aves i maj śukar k-o abăv…

- Nais tuqe mamie!

NUNTA

In sat este zarvă mare. Rromi, necunoscuți umblă pe stradă foarte veseli. Ei sunt frumos îmbrăcați, şi în mâini poartă multe flori. Sunt şi multe căruțe pe stradă.

Domnişoara Luludi trece pe lângă ei şi le dă buna ziua .Rromii îi răspund zâmbind.

- Ce faceți?

- Am venit la nuntă.

Un tânăr o priveşte, zâmbeşte, si-i spune:

- Hai şi tu cu noi!

Luludi râde, nu spune nimica, lasă plecă capul şi merge mai departe.

Acasă o aşteaptă mama:

- A venit ziua cea mare. Alina se mărită! Este prietena ta cea mai bună. Trebuie să îmbraci cea mai frumoasă cămaşă şi cea mai frumoasă fustă. Mă gândesc ce cadou să-i faci?...

Bunica apare şi ea:

- Uite ți-am adus acest inel frumos. Pune-l pe deget! Să fii cea mai frumoasă la nuntă…

- Mulțumesc bunico!

I phuri daj paśasal:

- Te aves baxtali!

K-o abăv i Luludi gelăs pesqe phraleça. Von ingerde e borăqe, sumnakutne ćenă, sar dinipen thaj but luludă.

- Nais tuqe, Luludie!

- Te aves but baxtali, te del tut o Del sastimos thaj baxt.

Kamav tuqe o maj barvalo kher, jekh barvali familìa thaj le maj śukar ćhavorre!

I Alina paśasal tha´ anθa laqe strafinăle jakha si duj khelavne asvină.

- Ćajlŏl tut i muzìka? śunel i Luludi jekh gilabavdo glàso paśe laθe.

- Vaa, sar te na, amboldel voj sigo.

- Le baśavne si manθar anθ-o foro, thaj manglem lenqe te baśaven kadaja gili….vaś tuθe..

I Luludi iril o śero thaj dikhel e terne ćhaves so akhardăsas la k-o abăv .

- Mangav tuqe śukar,…. kheles mança? maj phenel sigo, jekh izdralno glasoça o ćhavo.

Loli mujesθe sar i jag, i Lulugi dikhel karing pesqo phral, thaj phenel lokhes:

- Kana rugis man śukar…va, sar te na. nùmaj ke na ʒanav kadja miśto...

Bunica zâmbeşte:

- Să fii fericită!

La nuntă Luludi a mers însoţită de fratele său. Ei au dus miresii cercei de aur şi foarte multe flori.

- Mulţumesc Luludi!

- Să fii fericită, să-ţi dea Dumnezeu sănătate şi noroc.

Iţi doresc cea mai bogată casă, o familie mare şi cei mai frumoşi copii!

Alina zâmbeşte dar în ochii săi strălucitori îi joacă două lacrimi .

- Iţi place muzica? aude Luludi deodată o voce melodioasă lănga ea.

- Daa, cum să nu, răspunde ea repede.

- Lăutarii sunt de la mine din sat, şi le- Am cerut să cânte această melodie.. pentru tine..

Luludi întoarse capul si-l vede pe tânărul care o chemase la nuntă .

- Te rog frumos,...vrei să dansezi cu mine? Mai spuse repede tânărul cu voce tremurândă.

Roşie la faţă ca focul, Luludi priveşte către fratele său, şi spune încetişor:

- Dacă mă rogi aşa frumos, bine .....numai că nu ştiu aşa de bine ...

Si o jekhto abăv kaj avel i Lulugi. Thaj vi laqo jekhto khelipen .

- Me sem o Kosti, sem studènto !- phenel barikano o ćhavo.

-Manqe phenel manqe Luludi, me sem k-o lićevo tha´ godisarav vi me te ʒav k-ifakultèta, nùmaj ke si manqe pharo te alosarav…

- Kana des man tirro telefonosqo gin, śaj te maj das duma …śaj te dav vast tut vi siklŏvipnasθe…

Khere i daj thaj i mami vakăren ćoral:

- O Kosti si anθa jekh barvali familìa. Lesqo dad si komersànto, lesqi daj bikinel luludă…

- Lesqo papu sas krisinitòri…

I Luludi kerel pes ke na śunel khanć. Vazdel pes thaj ʒal anθa pesqi livni. „Si te te kerav manqe mirri tèma. Si man texara jekh eksàmeno. Si mùsaj te lăv jekh bari nòta… te siklŏvav vi vaś i fakultèta… śaj ke źutil man vi o Costi ...”

(Kidini kaθar o
Jupiter Borcoi)

Este prima nuntă unde vine şi Luludi. Si primul dans.

- Eu sunt Costi, sunt student!- spune mândru băiatul.

- Eu sund Luludi, sunt la liceu dar mă gândesc să merg la facultate, numai că îmi este greu să aleg ...

- Dacă îmi dai numărul tău de telefon, putem să mai vorbim... pot să te ajut şi la pregătire...

Acasă mama şi bunica vorbesc în şoaptă:

- Costi este dintr-o familie mare. Tatăl lui este comerciant. Mama lui vinde flori...

- Bunicul lui a fost judecător rrom...

Luludi se preface că nu aude nimic. Se duce în camera sa. „Trebuie să îmi fac temele. Mâine am un examen. Trebuie să iau o notă mare.. să învăţ şi pentru facultate...poate mă ajută şi Costi...”

(Traducere în limba română:
Jupiter Borcoi)

SAR KERES KADĂ ARAKHES

"Savore manuśa lien e ćhavenθar so vi von dine pe dadenqe"

Jekh rrom sas prandime jekhe bute śukare rromnăça thaj khethanes sas len jekh ćhavorro efta – oxto berśenqo. E rromnă ći plaćalas lan kă o phuro beśel lença anθ-o kher thaj phenel e romesqe:

- Me na kamav tire dades amença anθ-o kher, ïngăr les kaj kames. O rrom, xolăriko tha´ sar trebal te śunel e rromnăθar liel pesqe dades thaj thol les anθ-i grastenqi śtala.

Kothe, ïngerelas lesqe te xal thaj o phuro but xolăvdo sas, rovindoj anθ-e savorre dĭvesa.

O vaxt nakhel thaj kerindos pes śil o rrom anel pesqe godĭ e phuresθar.

Anθa jekh dĕs phenel pesqe ćhavesqe:

- Ćhave!a, ʒa thaj inger e phuresqe jekh ponăva te ućharel pes laça, avela lesqe śil.

O ćhavo liel jekh grastutni ponăva thaj ćhindindoj lan anθ-e dujenθe ïngerel jekh paś e phuresqe. Avindoj anθar i śtala lesqo dad pućhel e ćhaves:

CUM FACI, AŞA GĂSEŞTI

"Toţi oamenii iau de la copii ceea ce şi ei le-au dat părinţilor"

Un rrom era căsătorit cu o femeie foarte frumoasă şi împreună aveau un băieţel de 7-8 anişori. Femeii nu-i plăcea că bătrânul locuia cu ei în aceeaşi casă şi îi spuse soţului:

- Eu nu-l vreau pe tatăl tău cu noi în casă, du-l unde vrei. Rromul, supărat dar trebuind să-şi asculte nevasta îşi luă tatăl şi îl duse în grajdul pentru cai.

Aici, îi ducea să mănânce şi bătrânul era foarte supărat, plângând în toate zilele.

Timpul trecu şi pentru că se făcuse frig, rromul îşi aduse aminte de bătrân.

Într-o zi, îi spuse fiului său:

- Fiule, du-te şi du-i bunicului o pătură să se acopere cu ea.

Poate că îi este frig. Copilul luă o pătură pentru cai şi rupând-o în două, îi duse bătrânului jumătate. Întorcându-se din grajd, tatăl său, îl întreabă pe băiat:

Proiect finanţat de Centrul Naţional de Cultură a rromilor Romano-Kher (CNCR - RK)

- Sosθar ćі ïngărdăn să i ponăva e paposqe thaj mukhlăn kathe jekh paś? O ćhavoro amboldel pesqe dedesqe:

- Te avel man vi anθa tuθe kodoja jekh paś kana phuro avesa.

Kana o rrom aśundăs kadala lava gelo thaj andăs e phures palem anθ-o kher**.**

(Kidini kaθar o
Nikolae Pandelikă)

- De ce nu i-ai dus bătrânului toată pătura şi ai lăsat aici jumătate? Copilul îi răspunse tatălui său:

- Să am şi pentru tine, acea jumătate, când o să fii bătrân.

Când rromul auzi aceste cuvinte se duse şi îl aduse iarăşi, pe bătrân în casă.

(Traducere în limba română
Nicolae Pandelică)

O GODĂVER ĆHAVORRO

Sas jekhvar trin rroma. Kadala kerdesas bare thaj but ćorimata anθ-e penqe dĕsa.

Anθ-jekh dĕs von thoven e jakha p-i jekh baro thaj śukar kher thaj ćorde kothar jekh gono pherdo sumnakutne lovença. Śunindoj amare trin rroma kä si rodine e śingalenθar godĭsarde von te garaven o ćordo sumnakaj. Akana, kaj te garaven les?

Kadja, telărde von anθ-o veś. Kothe arakhle jekhe phures kaj ʒivelas anθ-jekh kherorro.

Le trin ćora xakărdile e phureça te garavel lenqe e love jekh pherdo berś.

Xramorsarde jekh kontràkto maśkar penθe. Anθa lesθe pheneleas kä na d-aśtina te len o somnakaj e phuresθar ʒi kana ći avena să äl trin ćora khethanesθe. Dine laćho dĭves e phures thaj telărdine. Kana resle duje śela metrurenθe maj intăl, jekh anθa le trin ćora phenel:

- Vaj manqe phrala!len, bistärdem mirri kangli p-i phuresqi sìnia.

- ʒa parpale! Phenen le aver. Sigăr, akana ratŏl.

O jekhto ćor gelăs parpale e phuresθe thaj phenel lesqe:

COPILUL CEL ISTEȚ

Erau odată trei rromi. Aceştia făcuseră mari şi numeroase furturi în zilele lor.

Într-o zi, aceştia găsiră o casă mare şi frumoasă şi furară de acolo un sac plin cu bani din aur. Auzind cei trei că sunt căutați de poliție, se gândiră să ascundă aurul furat. Acum unde să-l ascundă?

Aşa plecară în pădure. Aici găsiră un bătrân care trăia într-o bojdeucă.

Cei trei hoți, se înțeleseră cu bătrânul să ascundă banii la el pentru un an întreg.

Au scris şi un contract între ei. În el, au scris că nu se va lua aurul de la bătrân până când nu vor fi toți trei, împreună. Dădură binețe bătrânului şi plecară. Când au ajuns la vreo 200 de metri de casă, unul dintre cei trei zise:

- Vai de mine, fraților! mi-am uitat piaptănul pe masa bătrânului.

- Du-te înapoi, ziseră ceilalți. Grăbeşte-te, acum se întunecă.

Primul hoț veni înapoi, la bătrân şi îi spuse:

- Puhre!a, kerdăm aver godĭmos. Mirre amala kamen te garavas e love anθ- aver than.

O phuro, godĭsarel vi vov, xancï, thaj phenel:

- Sar? Pharuvden tumare ïnginimata?

- Va! Kana ci pakăs ïnkli avri thaj pućh len!

Inklel o phuro avri thaj pućhel:

- So phenen, te dav les?

Le anglutne duj ćora ambolden:

- De les, de les te avel sigo!

O ćoxano ćor liel o gono thaj naśel leça. E kolaver duj ćora, źukeren so źukeren thaj den godĭ kă lenqo amal aćhilo te pel vareso pimos e phureça, kodolesqe, gele maj dur p-i penqe droma. Kana agordilo o berś, ăl ćora avile te mangen e phuresθar penqe love.

Amboldinoj o phuro phenel lenqe:

- Ma naj man love, dinem len tumenqe!

- Xoxaves phure!a amen ći dăn amen khanć.

Akharas tut anθ-i kriss.

O krisăqo dasno pućhel e phures:

- Phure!a si tut e love te des len?

- Naj man. Kaθar?

- Ći ʒanav. Si tu śov dĭvesa te rodes love! Kana ći arakhesa o phandaipen xal tut.

- Batranule, ne-am facut alte calcule. Prietenii mei vor să ascundem banii într-un alt loc.

Bătrânul, se gândeşte puțin şi zise:

- Cum, v-ați schimbat hotărârea!?

- Da! Dacă nu crezi ieşi afară şi întreabă-i.

Iese bătrânul şi întreabă:

- Cum ziceți, să îi dau?

Primii doi hoți răspund:

- Dă-il să vină repede!

Pezevenchiul hoț luă sacul şi plecă pe altă cărare. Ceilalți doi gândesc că prietenul lor a rămas cu bătrânul să bea oarece şi-şi văzură de drum. Când s-a împlinit anul, hoții au venit să-şi ceară aurul (banii).

Răspunzându-le, bătrânul le zise:

- Nu mai am banii, vi i-am dat înapoi!

- Minți bătrânule, nouă nu ne- ai dat nimic.

Te dăm în judecată.

Preşedintele comisiei de judecată îl întrebă pe bătrân:

- Bătrânule ai să le dai bani?

- Nu-i am, de unde?

- Nu ştiu, ai şase zile să cauți banii, dacă nu, vei face închisoare.

P-o drom, anglal lesθe inklel jekh ćhavorro. Pherasno, o ćhavorro pućhel e phures:

- Phure!a sosθar san xolăvdo?

- ʒa khaθar, tiknorre!a, naj so te ʒanes tu.

O tikno ći mukhel pes.

- Phen manqe, śaj te dav vast tut te na maj aves kadja xolăriko!

Dikhindoj kadă o phuro vakărel e tiknoresqe să i paramići.

O tiknoro asal thaj bangărdinoj e phures phenel lesqe vareso e kanesθe. O phuro lośal pes thaj telărel asavindoj.

So phendăs o ćhavoro e phuresqe ?...

O ćhavoro phendăs e phuresqe te prinʒanel kă o sumnakaj si lesθe thaj ći del les parpale e duj romen ʒi kana ći avena să ïl trin rroma kethanes sar si xramome anθ-o kontràkto maśkar lenθe.

Kaj te maj arakhen von le trinto ćores so naślăs e lovença?

(Kidini kaθar o
Nikolae Pandelikă)

Pe drum, în fața sa apăru un copil. Buclucaş copilul îl întreabă pe bătrân:

- Moşule de ce eşti supărat?

- Du-te de aici copile, n-ai ce să ştii tu.

Copilul nu-i dă pace.

-Spune-mi, poate te ajut să nu mai fii aşa supărat!

Văzând că n-are de ales, bătrânul îi povesti copilului tată povestea.

Copilul începu să râdă şi aplecându-l pe bătrân îi spuse ceva la ureche. Bătrânul se bucură tare şi plecă râzând.

Ce a spus copilul bătrânului?. .

Copilul i-a spus bătrânului să recunoască că aurul este la el dar că nu-l va da înapoi decât atunci când vor fi toți trei împreună aşa cum stă scris în contractul dintre ei.

Unde să-l mai găsească pe cel de al treilea hoț care fugise cu banii?

(Traducere în limba română
Nicolae Pandelică)

I GODĬ THAJ I BAXT

Anθ-jekh milajesqo dĕs paśe rătăθe p-o themesqo drom phirenas i godĭ thaj i Baxt.

Von nakhen paśa jekh manuś kaj xunavelas i phuv pesqe guruvença.

Dikhindoj les i Baxt, e ćorre rromes, bokhalo thaj khino phenel karing i godĭ:

- Dikh phej!e! me kamav te dav kadale romes jekh piri sumnakajeça!.

I godĭ del palpale:

- Na de les but love, ke p-i vazi si but manuśa save kamena te mudaren les anθar e love.

I Baxt palem na kamel te aśunel laqe phenăθe, thaj, marindoj pesqe vasta kerel te inklel angle o rrom jekh piri pherdi sumnakajeça.

Kana dikhel o rrom astardŏl te cipisarel:

- Rroma!len, ćhava!len aven te dikhen manθe. Dikhen so arakhlem! Dikhen o sumnakaj!

I godĭ phenel karing i Baxt:

- So keres akana? Avena le manuśa lesθe thaj sar ʒanes, lena lesqe love thaj mudarena les!

I Baxt but traśavdi, phenel:

MINTEA ŞI NOROCUL

Într-o zi de vară umblau, în ajun pe un drum de ţară Mintea şi Norocul.

Trecură pe lângă un sărman om care ara pământul cu boii.

Văzându-l, pe sărmanul om, Norocul flămând, obosit şi zdrenţuit zise Minţii:

- Uite soro, eu vreu să-i dau omului acesta o oală cu aur.

Dar Mintea răspunse:

- Nu-i da mulţi bani, că pe câmp sunt mulţi oameni şi-l vor omorî pentru bani.

Norocul, iarăşi nu vrea să asculte de sora sa, şi bătându-şi palmele face să apară înaintea omului o oală plină cu aur.

Când văzu atâta bănet începu să strige:

- Oameni buni! Faţilor veniţi la mine să vedeţi! Uitaţi ce am găsit! Uitaţi cât aur!

Mintea zise către Noroc:

- Ce-o să faci acuma, vor veni oameni şi ca să-i ia banii îl vor omorî.

Norocul speriată, rugându-se de Minte zise:

- Xastrav man phejorri!e, phen manqe so te kerav ke akana mudarenles le kolaver thaj na-i les nić jekh doś!

I godĭ marel pesqe vasta thaj so te dikhen? O rrom ìto garavel o sumnakaj thaj kerel pes ke phiradŏl pes, sar kana kerdăsas jekh pheras.

Dikhindoj les, le kolaver manuśa asan vi von:

- Xoxavne!a, kaj sas te arakhes love p-i amari ćorri vàzi?

*(*Kidini kaθar o
Nikolae Pandelikä)

- Scapă-mă surioară, spune ce să fac că acum o să-l omoare ceilalți şi nu are nici o vină!

Mintea îşi bătu şi ea palmele şi ce să vezi ? Iute rromul ascunse aurul şi se prefăcu aşi face nevoile, ca şi cum ar fi făcut o glumă.

Văzându-l, ceilalți au început să râdă şi ei:

-Mincinosule! Unde să găseşti bani pe săraca noastră câmpie?

(Traducere în limba română
Nicolae Pandelică)

I BAXT THAJ I GODĬ

Anθ-jekh śukar milajesqo děs, p-o themesqo drom phirenas i Baxt thaj i godĭ.

Sar sas but tato avri thaj paśolas i răti i godĭ phenel:

- Phej!e dikh paśol i kali răt akana thaj ćі daśtăs te ʒas maj angle. Me kamavas te sovas ʒi texarinăθe ka te na malavas vareso nasulimata p-o drom. I Baxt amboldel:

- Si tut ćaćimos. But khini sem vi me.

Dikh! Me sovava kothe p-o maśkar e doremesqo.

- Na-i miśto! phenel i godĭ, si maj miśto te ʒas maj dur e dromesθar, te na uśtavel amen vareso phirno…

I Baxt, śerali, ćі kamel thaj sovel anθ-o drom. I godĭ durŏl, so ćhudes e barreça thaj thol pesqo śero tele, te sovel p-i ćar. K-o maśkar e ratăko, kaθar jekh abăv, avel jekh barvalo manuś pesqe vurdoneça. Vov tradel sigo le duj zorale thaj śukar grasten.

Sar angaravdăsas vi o ćhonut, kana resle paśe i Baxt le grasta daradile thaj sigo irisarden o vuron thaj len te naśen p-i vazi. Sar, nisar thá na maj dikle vi e ćorre Godă thaj nakhle e vurdoneça opral laθe. Śaj ke kodolesqe, le manuśa vi te avel len but godĭ, but mangen te avel len vi xancï baxt.

*(*Kidini kaθar o *Nikolae Pandelikă)*

NOROCUL ŞI MINTEA

Într-o zi de vară, spre înserat, pe un drum de țară, umbla Norocul şi Mintea.

Cum era foarte cald şi se apropia seara, Mintea spuse:

- Frate , s-a-nnoptat, acum nu mai putem să ne continuăm drumul. Eu aş vrea să poposim până dimineață ca să nu întâmpinăm (oarece greutăți. Norocul răspunse:

- Ai dreptate, şi eu sunt foarte obosit.

Uite! eu o să dorm aici în mijlocul drumului.

- Nu e bine, zise Mintea, ar trebui să mergem mai departe de drum, să nu ne calce vreun călător..

Norocul, încăpățânat, nu vru şi se aşeză în mijlocul drumului. Mintea plecă de lângă drum cât arunci cu piatra şi îşi puse capul jos şi se culcă pe iarbă. La miezul nopții, de la o nuntă tocmai trecu un boier cu trăsura sa. El mână, iute pe cei doi cai frumoşi ai săi.

Cum şi luna se ascunsese, când au ajuns lângă Noroc, caii se speriară şi iute întoarseră cu trăsura fugind spre câmp. Cum necum dar nu au mai văzut-o pe sărmana Minte şi au trecut cu trăsura peste ea. Poate că de aceea, oamenii şi dacă au multă minte îşi doresc foarte mult şi un pic de noroc.

(Traducere în limba română *Nicolae Pandelică)*

ÄL DOŚALE LOVE

Sas jekh var akana but berśa jekh phuro kaj telărdăs anθ-jekh dĕs anθo veś te liel pesqe kaśta vaş o ivend. Dikhindoj jekh baro thaj śuko rukh godĭsarel:

- Kadava kaśt aresel man te pherav o vurdon -thaj astardilo te ćhinel les. Agorindoj ćhinipnasqo o rukh dikhel anθ-o maśkar e kaśtesqo jekh kĭkavi pherdi sumnakutne lovença. Kana dikhlăs la, e phures lăs les jekh bari traś. Vov śirdel te naśel thaj te akharel:

- Dikh o mulipen! dikh o mulipen!

Sa p-o kodova drom avenas pesqe vurdoneça duj phrala save kana resle von paśe o phuro pućhen les:

- So si phure!a, so maladăs tut ?

- Dikhen, kothe telal o rukh, si o mulipen.

Le phrala paśon lokhes thaj kana dikhlen kadja but sumnakaj phenen e phuresqe:

- Kadja si phure!a, kadava si o mulipen! Naś ìto!

Aćhile von, le duj phrala, thaj o maj baro, but barikano phenel:

- O Del! Diklăs amen phrala, akana săm but barvale! Dikhlăn sar xoxavdăm e phures?

Maj palal, phenel palem:

BANII PĂCĂTOŞI

A fost odat demult un bătrân care a plecat într-o zi în pădure după în pădure să-şi aducă lemne pentru iarnă. Văzând un copac mare şi uscat el se gândi:

- Copacul acesta îmi este de ajuns ca să-mi umplu carul- şi se apucă să-l taie. Terminând de tăiat cu securea, după ce arborele s-a prăvălit, văzu în trunchiul lui un vas de bani de aur. Când bătrânul pricepu ce era acolo, mare teamă îl cuprinse şi îngrozit fugea şi ţipa:

- Uite moartea, uite moartea!

Pe acelaşi drum venau doi fraţi cu căruţa care ajunşi în dreptul lui şi îl întreabă:

- Ce e moşule, ce ţi s-a-ntâmplat?

- Uitaţi acolo sub copac este moartea!

Cei doi fraţi s-au apropiat uşor şi când au văzut aşa mult aur ziseră către bătrân:

- Aşa este moşule, aici este moartea. Fugi!

Rămaseră cei doi fraţi şi mândru cel mare zise:

- Dumnezeu! Ne-a binecuvântat frate, acum suntem bogaţi. Ai văzut cum l-am înşelat pe bătrân?

Mai apoi spuse din nou:

- Ʒa sigo khere thaj le vareso xabe. But butăqo si amen.

O tikno phral kana resel khere thaj phenel pesqe rromnăqe:

- Ker sigo vareso xaben thaj te thos anθa lesθe zurale meripnasqe draba, kamav te mudarav jekhe Ʒukles!

Opre - tele duj ceasurenθe avilo o tikno phral e xabeça. Arakhel pesqe phrales pherdo paj, khino, thaj phenel lesqe:

- Mek vi man te maj xunavav phrala! Dikh andem tuqe te xas.

Xanavindoj vov te ïnkalavel o sumnakaj o baro phral ćoral, del les dab anθ-o śero thaj mudarel les.

Godĭsarel o baro phral:

- Akana sem but barvalo, te xav vi me xancï thaj te ïngerav mire love khere. Xal jekh kotor, duj thaj merel. Kadja aćhilen sa e love, khanikasqe, paśe o rukh.

Jekh rrom so dikhlăsas e phures so naśelas maj angle, aresel paśe o rukh, dikhel e duj phralen thaj phenel vi vov:

- Ćaćipnasθe, dikh kaj beśelas o mulipen!

(Kidini kaθar o
Nikolae Pandelikä)

- Dute repede acasă şi adu ceva de mâncare. O să avem mult de lucru.

Cel mic când ajunse acasă şi îi spuse soției:

- Pregăteşte repede ceva de mâncare şi să pui în ea otravă puternică vreau să omor un câine!

După aproape două ore ajunse fratele cel mic cu mâncare. Îl găsi pe cel mare, obosit, asudat şi îi zise:

- Lasă-mă să mai sap şi eu frate. Uite ți-am adus de mâncare.

Şi săpând el ca să scoată aurul, fratele cel mare, pe ascuns, îl lovi în cap şi-l omoară.

Gândi fratele cel mare:

- Acum sunt cel mai bogat, să mănânc şi eu un pic şi să-mi duc banii acasă. Mâncă o dată de două ori şi muri otrăvit. Aşa au rămas toți banii ai nimănui lângă copac.

Un om ce–l zărise pe bătrânul care fugea, mai înainte, când trecu pe lângă copac, îi vede pe cei doi frați şi spuse şi el:

- Într-adevăr, uite unde era moarte!

(Traducere în limba română
Nicolae Pandelică)

O JONO O GODĂVER

Bute vaxteça anglal, anθ-o jekh gav ʒivenas duj phure, savenqe o Del dăsas len jekh ćhavo, kaj bućholas Jono.

Kana o ćhavo barilo, phendăs pirre dadenqe kä vov kamel te telărel te kerel pirro ʒivipen. Phirindoj e gava, areslo k-i avlin jekhe dasesqi, savo ćhută les śtalari anθar jekh sovnakutno lovo p-o berś.

ʒanelas o Jono te kerel savorenθar vi te xramosarel thaj te drabarel. Palal duj - trin ćhona, o das ćhută les sar pesqe ćaće vasteça.

I anglutni butĭ e dasesqi sas o bikinimos e keʒenqo, e parfumurenqo thaj e sovnakutne bukănqo. O Jono sas but patĭvalo thaj o das kodolesqe inkerelas lesθe but. Le dases sasas les jekh śukar rakli, maj tikni sar o Jono, tha' le barvales ingerelas les i godĭ vi maj dur.

Kana agordile e trin berśa, o Jono lilă pirre love thaj kamlăs te telărel, vi kana sas les vareso p-o ilo anθar i rakli, savi bućholas Ankùca, thaj o das phendă lesqe:

- Mangav tut te maj aćhos jekh ćhon, ke me kam telarăv te kinav bută anθar mirre bikinlină thaj kamavas te aćhos anθ-o muro than ʒi kana avava.

- Miśto, phenel o Jono, aćhav thaj, kana te telăres, raja!na, le vi manqe e love so anklela tuqe maj anglal anθ-o drom. Dine pes dĕs laćho thaj o das telărdăs.

ION CEL ISTEȚ

Cu mult timp în urmă, într-un sat trăiau doi bătrâni cărora Dumnezeu le dăduse un copil, care se numea Ion.

Când băiatul a crescut, a spus părinților cum că el vrea să plece să-şi facă viața. Umblând prin sate, ajunse la conacul unui boier care l–a pus ca birjar pentru un galben pe an.

Ion ştia să facă de toate chiar şi să scrie şi să citească. După două-trei luni boierul îl numi ca mâna lui dreaptă.

Principala ocupație a boierului era vânzarea mătăsurilor a parfumurilor şi a bijuteriilor din aur. Ion era omul de încredere şi de aceea boierul ținea mult la el. Boierul avea o fată frumoasă, mai mică ca Ion însă pe bogătaş gândul îl ducea mult mai departe.

Când s-au împlinit cei trei ani, Ion şi-a luat banii şi a vrut să plece, chiar dacă avea ceva la inimă pentru fată, pe care o chema Anuca, însă boierul îĭ spuse:

- Te rog să mai rămâi o lună, pentru că eu am să plec să cumpăr lucruri pentru prăvăliile mele şi aş vrea să stai în locul meu până mă întorc .

- Bine, zise Ion, rămân, şi când pleci cumpără-mi, cu banii aceştia şi mie ce- ți va ieşi mai întâi în drum. Si –au dat ziua bună şi boierul a plecat.

Khethanes e dasnăça p-o drom, maladine trine rromnăn, saven sasas len anθ-jekh gono jekh mùca, kaj kamenas te mudaren lan, kä voj xalăs barăqe ćiriklăn.

O das aśunindoj sa kadala dină e trin sovnakutne love thaj lilă la muca.

Paśal ratăθe, khine thaj bokhale, aćhavdile jekhe xabelinesθe, thaj mangle vareso xamasqo. O manuś e kheresqo phendăs:

- Si ćhona kanaθar manθe ći maj xal khonik, ke aven e kermuse thaj xan o xamos p-e sinìa.

Anindos pesqe godĭ, ke anθ-o gono si les mùca, o das phenel:

- Miśto, an vareso xamasqo thaj ćhude p-i meseli thaj si te dikhes ke na-i te avel ći jekh kermuso thaj, bi te avel dikhlo, ankalădvăs la muca thaj ćhutăs lan paśal o punro la meselăqo.

Kana dikhlăs o manuś ke ći aven e kermuse, manglăs e dasesqe te del vi les thaj kam pokinel sode manglă pes lesqe.

O das kerdăs fòros leça thaj xatărdile te bikinel lesqe la muca anθar trin gone pherde butănθar. Aresindoj khere, o Jono, lośalo, pućhlăs les kana lăs vi lesqe vareso e trine lovenθar.

Taman akana o das andăs pesqe godĭ ke i mùca sas kindi anθar e love e Jonosqe thaj kaś-ti te aven sa laćhe, o barvalo manglăs le Jonos te alŏl / alosarel pesqe jekh anθar le trin gone.

Împreună cu boiereasa pe drum au întâlnit trei rromițe, care aveau într-un sac o pisică, pe care voiau să o omoare fiindcă le mâncase puii din curte.

Boierul auzind toate acestea a dat cei trei galbeni ai băiatului şi a luat pisica .

Spre seară, obosiți şi flămânzi, S-au oprit la un han şi au cerut ceva de mâncare. Hangiul le spuse:

- Sunt luni de când la mine nu mai mănâncă nimeni, fiindcă vin şoarecii şi mănâncă totul de pe masă.

Amintindu-şi de pisica din sac, boierul spuse:

- Bine, adu ceva de mâncare şi aruncă pe masă şi ai să vezi că nu vine nici un şoarece, şi fără să-l vadă nimeni, a scos pisica şi o puse lângă piciorul mesei.

Când a văzut hangiul că nu mai vin şoarecii, a cerut boierului săi dea lui pisica şi-i va da câți bani doreşte.

Boierul se târgui cu hangiul să-i vândă pisica pentru trei saci plini cu lucruri. Ajungând acasă Ion, bucuros îl întreabă ce i-a adus pentru cei trei bani pe care i-a dat.

De abia acum boierul îşi aminti că pisica a fost cumpărată din banii lui Ion şi pentru ca toate să fie bune îl puse pe acesta să îşi aleagă unul din cei trei saci.

Vov alosardăs o maj purano thaj o maj tikno gono. Tha ´ kadava, sar nisar sas pherdo numàj sovnakutne butănθar.

Palal kadaja, o das dină le Jonosqe jekh than te kerel pesqe kher, maj dăs les vi jekh bikinlin sar dinipen vaś i ćhej ...

O Jono andăs pirre daden thaj inkerdăs len paśal pesθe, ʒi kana but phurile.

(Kidini kaθar o
Nikolae Pandelică)

El şi-a ales cel mai vechi şi mai mic sac. Însă acesta era plin numai cu lucruri din aur.

După aceea, boierul îi dădu lui Ion un loc unde să-şi facă casa, îi mai dădu şi o prăvălie ca zestre pentru fată....

Ion şi-a maj adus şi părinţii şi i-a ţinut lângă el până la adânci bătrâneţi.

(Traducere în limba română
Nicolae Pandelică)

Proiect finanţat de Centrul Naţional de Cultură a rromilor Romano-Kher (CNCR - RK)

O ĆORRO RROM THAJ O BARVALO GAʒO

Sas jekhvar jekh ćorro rrom savo na ʒanelas so te kerel kaj te aresel vi vov barvalo sar pesqo perutno o gaʒo. Anθ-ekh dĕs o gaʒo phendăs e ćorre rromesqe.

- Aśun, rrom!a, te kames te areses vi tu barvalo sar me, bikin sa so si tut kheresθe thaj ʒa k-o Bukurèśti, ke na but vrămaθe si te areses barvalo.

O gaʒo phendăs kadala bută asajpnaça.

O rrom, kaj delas pakiv pesqe perutnesqe, kerdăs so phendăs o gaʒo: bikindăs sa so sas les vaś jekh mìja lei thaj gelăs k-o Bukurèśti. Kothe arakhadilăs jekhe barvale thaj but ʒangle manuśeça. O rrom phendăs lesqe sosθar avilăs vov k-o Bukurèśti.

O butʒanglo thaj barvalo manuś pućhlăs e rromes:

- Sode love si tut?

- Si man jekh mìja lei, phendăs o rrom.

- ʒanes vareso? Kamav te dikhav sode san godăver. Me thav jekh mìja lei thaj tu thos tiri mìja lei; thav tuqe jekh pućhipen thaj te ʒanes te des palpale lav k-o pućhipen, tirre si e love te na xasardăn.

- Miśto, phenel o rrom, te aśunav o pućhipen!

- Kaj si o burìko e phuvăqe?

OMUL CEL SĂRMAN ŞI BOIERUL

Afost odată un rrom sărac care nu ştia ce să facă să ajungă şi el bogat ca vecinul său, nerrom. Într–o zi acesta îi spuse sărmanului rrom:

- Ascultă, rromule, de vrei să ajungi bogat ca mine, vinde tot ce ai pe lângă casă şi du-te la Bucureşti, că nu după mult timp vei ajunge şi tu bogat.

Omul îi spuse aceste lucruri râzând.

Rromul care avea încredere în vecinul său a făcut tot ce i-a spus acesta: a vândut tot ce avea, pentru o mie de lei şi a plecat la Bucureşti. Acolo s-a întâlnit cu un om foarte bogat şi cunosut. Îi spuse acestuia pentru ce venise în Bucureşti.

Foarte priceputul şi bogatul om îl întreabă pe rrom:

- Câți bani ai?

- Am o mie de lei, spuse rromul.

- Stii ceva? Vreu să văd cât eşti de deştept. Eu pun o mie de lei şi tu pui mia ta; îți pun o întrebare şi dacă ştii să răspunzi, ai tăi sunt toți banii, dacă nu, ai pierdut.

- Bine, spuse rromul, să aud întrebarea!

- Unde este buricul pământului?

- Kathe, telal tiri khur, phenel o rrom. Te na patăs, mapin te dikhes!

O butʒanglo manuś kaj na śaj mapindăs e phuvăqo burìko, phendăs e rromesqe:

- Miśto, kadă si, phenel o barvalo manuś. Akana thav tuqe aver pućhipen. Te ʒanes te des man palpale lav, me dav tut duj mìje, te na, xasares tire duj mìje.

- Miśto, phenel o rrom. Te aśunav vi o dujto pućhipen.

- Sode si kaθar i Kali Derăv ʒi k-i Loli Derăv? ʒanes te phenes?

- ʒanav, phenel o ćoro rrom, nić maj but, nić maj frìmi sode si kaθar i Loli Derăv ʒi k-i Kali Derăv. Te na patăs, mapin te dikhes.

- Miśto, phenel o barvalo manuś, kadă si; kathe si tire duj mìje.

- Raja, akana kamav te thav vi me tuqe duj pućhimata. Te ʒanes, les mirre śtar mìje, te na, des man tu śtar mìje.

- Miśto, phenel o barvalo manuś. Te aśunav e pućhimata.

- Sar akharel mirre perutnes savo phendăs manqe te avav k-o Bukurèśti ke avava barvalo?

- Na ʒanav sar akharel les. Kathe si tut śtar mìje; akana si tut oxto mìje. Akana phen manqe vi o dujto pućhipen!

- Aici sub călcâiul tău, spuse rromul. Dacă nu crezi, măsoară să vezi!

Omul cel deştept care nu a putut să măsoare buricu pământului, i-a spus rromului:

- Bine, aşa este spuse omul bogat. Acum îți voi pune altă întrebare. Dacă ştii să răspunzi îți dau două mii, dacă nu pierzi cele două mii ale tale.

- Bine răspunse rromul să aud şi cea de a doua întrebare:

- Cât este de la Marea Neagră până la Marea Roşie? Ştii să-mi spui ?

- Ştiu, răspunse sărmanul rrom, nici mai mult nici mai puțin cât este de la Marea Roşie până la Marea Neagră. Dacă nu crezi măsoară să vezi.

- Bine, răspunse omul bogat, aşa este; aici sunt cele două mii ale tale.

- Boierule, acum vreau să-ți pun şi eu două întrebări. Dacă le ştii, îmi iei cele patru mii, dacă nu, îmi dai tu patru mii .

- Bine, zise omul cel bogat. Să aud întrebările.

- Cum se numeşte vecinul meu care mi-a spus să vin la Bucureşti că voi deveni bogat?

- Nu ştiu cum îl cheamă. Ai aici patru mii; acum ai opt mii. Acum pune-mi şi a doua întrebare!

- Sar akharel e raśajes savo boladăs man?

- Nić ke kadava pućhipen na ʒanav te dav palpale lav. Akana si tut deśuśov mìje lei.

- Ćaćes te phenav tuqe, nić me na ʒanav sar akharel les, phenel o rrom. O rrom lăs pesqe love thaj gelo k-o diz te kinel pesqe grasta, guruvnă, bakră, bale thaj maj kindăs pesqe duj rromane vurdona.

Areslo khere, vov rodăs pesqe jekhe śukare ćhaja thaj kerdăs baro rromano abăv.

Akana vov areslo barvalo rrom.

O perutno savo phendăs le rromesqe te ʒal k-o Bukurèśti, avilăs lesθe te pućhel les:

- Mirro kuć phral, phen manqe so kerdăn te areslăn kadă barvalo ke me asajpnasθe phendem tuqe te bikines sa so si tut thaj te ʒas k-o Bukurèśti.

- Mirro perutno, me naisarav tuqe vaś o laćho lav kaj dăn man, ke adĕs areslem barvalo. Te kames, ker vi tu so kerdem me, śaj te avel vi tut i baxt savi sas man.

O barvalo perutno e maj barvale rromesqo gelo khere thaj bikindăs sa so sasas les paśal o kher thaj gelo k-o Bukurèśti. Kathe, k-o Bukurèśti, o gaʒo patăndăs ke e ʒukela phiren e śingença anθ-i porik thaj e bale e ćhurăça k-i korr thaj sekon ʒeno savo si bokhalo ćhinel pesqe te xal.

- Cum îl cheamă pe preotul care m-a botezat?

- Nici la această întrebare nu ştiu să-ți răspund. Acum ai şaisprezece mii lei.

- Adevărat să-ți spun, nici eu nu ştiu cum îl cheamă, spuse rromul. Rromul îşi luă banii şi plecă la târg să-şi cumpere cai, vaci, oi, porci şi şi-a mai cumpărat şi două căruțe.

Ajuns acasă, şi-a căutat o fată frumoasă şi a făcut o nuntă mare rromă.

Acum ajunsese rrom bogat.

Vecinul care îi spusese rromului să plece la Bucureşti, a venit să-l întrebe:

- Scumpul meu frate, spune-mi ce ai făcut de ai ajuns aşa bogat că eu în derâdere ți-am spus să vinzi tot ce ai şi să mergi la Bucureşti.

- Vecine, eu îți mulțumesc pentru sfatul bun pe care mi l-ai dat, că astăzi am ajuns bogat. Dacă vrei, fă şi tu ce am făcut eu, poate vei avea şi tu norocul care l- am avut şi eu.

Vecinul cel bogat al mai bogatului rrom merse acasă şi a vândut tot ce avea pe lângă casă şi a plecat la Bucureşti. Aici, la Bucureşti, omul a crezut că câinii umblă cu covrigii în coadă şi porcii cu cuțitul la gât şi oricare om care e flămând îşi taie să mănânce.

Areslo k-o Bukurèśti, o barvalo gaзo lăs te xal thaj te piel e amalença. Na but vrămaθe vov aćhilo bi lovenqo thaj bi amalenqo. Vov avilo palpale khere.

Sasto gav asandăs lesθar ke so kerdăs vov ke areslăs anθar barvalo ćorro thaj so kerdăs o rrom ke areslăs anθar ćorro kadja barvalo.

(Kidini kaθar o
Jonel Kordovan)

Ajuns la Bucureşti, omul cel bogat începu să bea şi să mănânce cu prietenii. Nu după mult timp rămase însă şi fără bani şi fără prieteni. Se întoarse acasă.

Tot satul a râs de el că ce a făcut el că a ajuns din bogat sărac şi cum a făcut rromul care a ajuns din sărac atât de bogat .

(Traducere în limba română
Ionel Cordovan)

O RANGLĂRNO THAJ O ĆHAVO

Anθ-jekh baro foros 3ivelăs jekh rrom savo sas ranglărno thaj so kana anθ-o foros sas but ranglărne, ăl manuśa save kamenas te xarnăren pire bala thaj te randen pen avenas amare rromesθe savo bućholăs Śtefano thaj savo sas but prin3ardo.

K-o udar e ranglărlnĕnqo anθ- A savore texarină beśelăs jekh ćhavorro e vasteça anzardo te mangel pesqe p-o jekh lovo anθ- a xamasθe.

Anθ-jekh dĭves avilo e ranglărnesθe jekh barvalo thaj but prin3ardo manuś thaj phenel le ranglărnesqe:

- Sa o foros phenel kă tu san o maj laćho anθar ăl ranglărne. Kana daśti te randes man bi te ćhines man nùmaj xancï, dava tut deś sumnakutne love, vi kana nić te lav tiri kor, godĭsar thaj phen manqe.

O ranglărno godĭsarel thaj phenel kovles:

- But laćhe sas tivre barvală! Save me lava len anθ-e duj-trin berśa vaś but maj laćhe si miri 3iv sar o merimos, thaj amboldel e barvalesqe.

- Te na aves xolăvdo pe manθe; si manqe traś bari te astardŏv man.

BĂRBIERUL ŞI COPILUL

Într-un mare oraş trăia un om care era bărbier şi chiar dacă în oraş erau mai mulți bărbieri, oamenii care vroiau să se tundă sau să se bărbierească veneau la romul nostru, care se numea Ştefan, şi era renumit.

La uşa frizeriei în toate dimineţile stătea un copil cu mâna întinsă şi cerşea câte un ban pentru mâncare.

Într-o zi, veni la bărbier un foarte cunoscut şi bogat om şi îi zise:

- Tot oraşul spune că tu eşti cel mai bun dintre frizeri. Dacă poți sa ma barbieresti, fara sa ma tai, iti dau zece galbeni, iar daca ma răneşti o să-ți iau gâtul pe loc, gândeşte-te şi să-mi spui.

Bărbierul se gândi şi îi spuse incet:

- De mare trebuintă mi-ar fi fost banii ăştia pe care eu îi câştig în doi-trei ani, dar mult mai bună este viața, decât moartea, şi îi răspunse bogătaşului:

- Sa nu fii supărat pe mine, omule dar mi-e frică să mă apuc.

Sunindoj o ćhavorro, e udaresθar xutĕl thaj phenel:

- Raj! a kana kames randav tut me thaj des man äl love!

- Dav len tuqe te na ćhineça man phenel o barvalo.

Astardilo o ćhavorro thaj ranglă les bi te ćhinel les. Kana dikhlă o lovărno dăs les äl love thaj pućhlă les:

- Ćhavorre!a sar o ranglărno traśal te randel man thaj tu na!

O terno phendăs lesqe e kanesθe:

- Te ćhinavas tut nùmaj xancï , sar e ćhuri e randimnasqi sas manθe anθ-o vast, p-o than lavas k-i kor. Śunindoj kadala lava o barvalo ankaladăs thaj maj dinăs e ćhavorres deś źïltone love lośaθar ke ći ćhindăs les.

*(*Kidini kaθar o
Nikolae Pandelikä)

Auzind, copilul de la usa, sari si zise:

- D-le, dacă vrei, te bărbieresc eu şi îmi dai mie banii.

- Ţi-i dau, zise bogatul, dar să nu mă tai.

Se apucă copilul, şi-l bărbieri fără să-l rănească. Când a văzut bogătaşul, îi dădu banii şi-l întrebă:

- Copile, cum de frizerul s-a temut să mă bărbierească şi tu nu?

Tânărul îl aplecă pe bogătaş şi îi spuse la ureche:

- Dacă te-aş fi tăiat numai un pic, cum biricul era la mine în mână, pe loc ţi-aş fi luat gâtul. Auzind acestea, bogătaşul a scos şi i-a mai dat copilului zece galbeni de bucurie că nu l-a tăiat.

(Traducere în limba română
Nicolae Pandelică)

O BEZEX

Jekh ćhej terni sasas telărdi pire dadeça te ćhinel o giv, sas jekh dĭves milajesqo, o aćhipen anzarelas să o than. I balval na phurdelas.

P-i givlin grupură manuśenque zorinas o ćhinimos e givesqo te ingeren les pire kherenθe.

Paśolas o maśkar o dĭvesesqo. I ćhajaqi daj akhardăs la thaj phendăs laqe te anzarel e meseli thaj te ʒal xaningaθe te liel vareso paj śudro.

I ćhej linăs o ćhorro thaj naślăs te resel xaningaθe. Pherdăs o ćhorro pajeça śudro thaj kana te telărel diklăs angla pesθe duj manuśa phangle jekh avresθar/siamèzură.

Le duj phrala dine dĭves laćho thaj mangle e ćhejaqe te na tarśal thaj te del len vi lenqe te pen paj śudro.

I ćhej sigărdi linăs pesqo dĭ anθ-ël danda thaj pućhlăs len sostθar si phangle jekh avresθar.

Jekh anθa lenθe pendăs:

- O Del meklă amen kadă kasθe pokinas ăl bezexa kerde amare dadenθar.

- So bezex phenel i ćhaj?

- Amare dada sas paśarde nămură thaj bi te ʒanen thaj te pućhen pire daden line pes, amari dej aćhili khamni thaj biandăs amen.

PĂCATUL

O fata foarte tânără se afla cu părinții la secerat, era o zi torida de vara, liniştea cuprindea totul. Vântul nu adia deloc.

Pe câmp, grupuri răzlețe de oameni, grăbeau secerişul ca să-şi ducă grâul în hambare.

Se apropia prânzul. Mama fetei o strigă şi-i spuse să pregătească masa, dar să se ducă să ia şi nişte apă rece de la izvorul din vale.

Fata luă ulciorul şi se grăbi să ajungă la fântână. Îşi umplu ulciorul cu apă rece, şi când să plece, văzu în fața sa doi oameni cu un singur corp, erau siamezi.

Cei doi, frați dădură binețe şi o rugară pe fată să nu se sperie şi să le dea şi lor să bea apă rece.

Fata, deşi grăbită îşi luă inima în dinți şi îi întrebă pe cei doi, de ce sunt legați unul de celălalt.

Unul dintre ei, zise:

- Dumnezeu ne-a lăsat aşa, ca să plătim păcatul făcut de părinții noştri.

- Ce păcat? întreabă fata.

- Părinții noştri, deşi rude apropiate / de sânge, fără să ştie, şi fără să-şi întrebe părinții s-au căsătorit, mama a rămas însărcinată şi ne-a născut pe noi.

Mai palal kana aśundăs ke si nămură äl duj mukle pest tha´ o vaxt naśtisajle te parpalăren les. Kadă k-e ame samas barărde e bibăθar kaθar i daj thaj nùmaj lache vun3ile sam ame adĕs.

-Miśto thaj na'j pharo te ʒiven kadă phangle? Kaθar len tumare sumagă Sar keren kana jekh kamel te ʒal anθe jèkh than thaj o kolaver kamel avresθe? … thaj la ćhaja sas aver jekh xilăde pućhimata tha ' aćhadili.

- Le sumagă keren len amari mami. Kana si amen kamimata ververutne xakăras amen thaj keras len p-o jekh. I ćhaj savi sigardolas kodolasqe k-e trebalas te ćhol i meseli na daśtisajli te inkerdŏl te phenel:

-Te arakhel o Del! kadă sar phenenas să äl manuś́a save dikhenas len.

Tha' jekh anθa lenθe amboldel:

-Te arakhel o Del maj nasulenθar!

-So daśtil te avel maj nasul kadalaθar? pućhel i ćhej.

-Maj nasul daśtil te avel atòska kana jekh anθa amenθe merela thaj o kolaver trebala te ingerel les anθo dumo.

I ćhaj telardi sigărindoj te ćhol i sinia anθa pesqi familia. Anθ-i laqi godĭ avile e pućhimata. ,,Te na avava nămo e ćhaveça savesθar ćajlol man bi te3anel vov? Si te pućav mire daden..."

*(*Kidini kaθar o
Nikolae Pandelikă)

Mai târziu, când au aflat că sunt rude, cei doi S-au lăsat dar nu mai puteaau sa dea timpul înapoi. Aşa ca, noi, am fost crescuți de bunica dinspre mamă şi numai datorită ei, noi suntem acuma.

- Bine, dar nu este greu să trăiți aşa, lipiți? De unde vă luați hainele? Poate că unul vrea să meargă într-un loc, iar celălalt în alt loc.. si fata, ar fi avut o mie de întrebări de pus. dar se opri.

- Hainele ni-le face bunica. Dacă avem dorințe diferite ne înțelegem şi le rezolvăm. Fata, care se grăbea pentru că trebuia să pună masa nu se abținu să nu zică:

- Fereasca Dumnezeu! Aşa cum spunea toată lumea care-i vedea pe cei doi.

Dar unul dintre ei, zise:

- Fereasca Dumnezeu de mai rău!

- Dar ce poate fi mai rău, decât atât? întreabă fata mirată.

- Mai rău poate să fie atunci când unul dintre noi ar muri, iar celălalt ar trebui să-l poarte în spinare.

Fata, plecă grăbită să pună masa pentru familia sa, şi în mintea ei, apăru întrebarea: ,,Oare eu sunt rudă cu băiatul de care sunt indragostită, fara ca el să ştie? O să-mi întreb părinții."

(Traducere în limba română
Nicolae Pandelică)

Proiect finanțat de Centrul Național de Cultură a rromilor Romano-Kher (CNCR - RK)

MAJ PACISAREL JEKH

Зivenas jekhvar jekh rrom thaj jekh rromni. Ćore sas thaj o xanci kaj sas len ći aćhavelas len te patăn ka avena len vi dĭvesa maj laćhe. Sas trin berśenθar khetanes thaj xakărdŏnas devlikanes.

Lenqo kherorro sas tikno vaj uзo thaj śukar, so nas len sas jekh ćhavorro.

Anθ-o jekh dĭves, avindoj butăθar, o rrom, khino, ka te xarnărel o drom, lilăs lan pe xarnimasθe thaj nakhindoj p-i jekh pòdos, dikhlăs anθ-i len jekh śero manuśesqo. So te avel ? pućhel pes o rrom. Bangilo thaj lilăs, thoda phuvăθar o kokalo thaj dikhindoj lesθe anθ-e lesqi godĭ but pućimata ćhuile. Dikhindoj pes maj miśto anθ-o ćikat e śeresqo dikhlăs xramome ,,maj pacisarel jekh".

- Sar? phenel o rrom so daśtisarel te maj pacisarel jekh kokalo, pala' so o manuś mulo mudardo, thaj godărindoj kadă lilăs o śero thaj andă les khere. Bi te phenel pire rromnăqe gelo anθ-o livni e akhardenqi kaj sas o moxton sumagănqo thaj garadă o kokalo khote..

MAI PĂȚEŞTE UNA

Trăia odată un rrom şi o rromiță. Erau săraci dar, puținul pe care-l aveau nu-i oprea să creadă ca vor veni şi zile mai bune. Erau de trei ani împreună şi se înțelegeau de minune.

Căsuța lor, deşi micuță, era curată şi frumos aranjată, singurul lucru care le lipsea erau copii.

Într-o zi, venind de la muncă, rromul obosit şi îngândurat, ca să nu mai ocolească o luă pe scurtătură şi trecând peste un podeț, văzu în baltă o tigvă de om. Ce să fie? Curios, romul se aplecă, o luă, o spălă de noroi şi luându-i seama, în mintea lui apărură mai multe intrebari. Privind-o mai atent văzu în fruntea tigvei scris: ,,mai e să pățească una".

- Cum? Ce i se mai poate întâmpla unui os, după ce ca omul murise ucis, probabil? şi gândind astfel, luă troaca de om şi o aduse acasă. Fără să îi spună soției, se duse în camera de oaspeți, unde era cufărul cu haine şi ascunse tigva acolo.

Paśindoj, o Biandimos e Devlesqo i rromni astardili te uзarel o kher. Thaj rodăs vi anθ-o moxton te ankălavel an bută khotar te maj dikhel len o dud e khamesqo thaj araklăs anθ-jekh moxton o śero e manuśesqo. I rromni godĭsarel:

- Kadava kokalo ći daśtisarel te avel sar jekhe зuvlăqo kaj sas les anglal thaj kadă but inkărdăs laθe ka ïnkerel laqo śero garavdo kathe, maj dikhel les po jekh-var, thaj godărindoj kadă ćhudel o śero anθ-i jag.

Kana avilo o rrom khere, i rromni astardili te xal pes leça thaj te pućel les savo si so anav kodole зuvlăqo, kodolesqe ke vi kadă voj ćhudăs o śero anθ-i jag.

Atòska o rrom xakărdilo so sas xramome po ćikat e kokalosqo thaj andăs pesqi godĭ jekh phurikano phenimos, savo phenel: ,,So si tuqe xramome, anθ-o ćikat si tuqe ćhutino! ”

*(*Kidini kaθar o
Nikolae Pandelikă)

Fiind în ajun de sărbători, femeia făcu în toată casa curăţenie şi ajunse şi la lada cu pricina, de unde scoase hainele ca să le mai vadă lumina soarelui şi găsi într-un ştergar, capul de om. Ea se gândi:

- Ţeasta aceasta nu poate fi decât a unei amante de-a lu’ bărabatu-meu, şi atât de tare a ţinut la ea că îi păstrează troaca ascunsă ca o să o mai privească măcar când îi este dor de ea şi gândind astfel, o aruncă în foc.

Când veni rromul acasă, ea începu să-l certe şi să-l întrebe care a fost numele fostei amante pentru că ea îi arsese şi ultima amintire de la ea.

Atunci, rromul a înteles ce scrisese pe fruntea tigvei şi îşi aduse aminte de proverbul care zice: ,,Ce ţi-e scris, în frunte ţi-e pus”.

(Traducere în limba română
Nicolae Pandelică)

Proiect finanțat de Centrul Național de Cultură a rromilor Romano-Kher (CNCR - RK)

O PHURO THAJ LE DRABA

Akana but vaxt kana sas andino o pimasko drab pe kadala phuvă. Le bikinitoră e drabalanqo ka te bikinen pire butĭ phenenas anθa lesθe kä si laćho anθar savorre bută.

Anθar-i bakrăngi ger anθa o i inkerimos e poxtanenqo thaj but aver. Thaj jekh anθar lenθe maj phendăs:

- Kon kinela draba manθar, lesqo podimos nići jekhvar naj te kidel les, le ćora na-i te ćhoren les, thaj ći na-i te phurŏl.

Kidinajle sa e gavutne thaj zumade te ambolden kate xakaren äl lava e bikinitoresqe.

Dikindoj von kä ći jekh ći xakal te ambolden lelărdine anθ-o veś jekhe phuresθe kaj 3ivelas kothe korkoro thaj manglă les te dudărel len.

Śunindoj kodola phenimata o phuro asaja pesqe anθ-i ćor thaj phendă:

- Va si ćaćimos e bikinitores kä kodova kaj kinela pimasko drabalo o pogimos naj te kidel les kodolasqe kä naj te avel les love te kinel pesqe thaj kam phirel punnranqo äl ćor naj te ćoren les kodeolasqe kä vov kam xasala savoro răt thaj von kam pakăn les bisuto, thaj kä ći kam phurŏn ći jekh var kodolasqe kä vov merela terno.

*(*Kidini kaθar o *Nikolae Pandelikă)*

BĂTRÂNUL ŞI ȚIGĂRILE

Cu mult timp înainte a fost adus tutunul pe pământurile astea. Negustorii de tutun, ca să-şi vândă marfa, spuneau că este bun la toate lucrurile.

Pentru râia animalelor, păstrarea hainelor şi multe altele, dar unul dintre ei, mai zise:

- Cine cumpără tutun de la mine, încălțămintea niciodată n-o să-l strângă, hoții n-o să-l fure şi nici n-o să îmbatraneasca.

Se strânseră toți oamenii satului şi încercară să desluşească cuvintele neguțătorului de tutun.

Văzând ei că nu reuşesc să-şi explice, plecară la un bătrân care trăia singur în pădure şi îl rugară să-i dumirească.

Auzind cele spuse, bătrânul îşi râse în barbă şi zise:

- Da, e adevarat! Negustorul are dreptate că cine cumpără tutun încălțămintea nu-l va strânge pentru că n-o să aibă bani să-şi cumpere şi o să umble desculț, hoții n-o să-l fure pentru că el va tuşi toată noaptea şi ei îl vor crede treaz şi nu va îmbătrâni niciodată pentru că va muri tânar.

(Traducere în limba română *Nicolae Pandelică)*

O PHURO SIKLŎVNO SAVO GELO ŚKOLAΘE

Sas kaj sas… Sas anθ-jekh gav jekh phuro rrom aj jekh phuri. O ćorro phuro na ʒanelas te xramosarel thaj te drabarel, odolesqe ke na sas les i baxt te phirel k-i skòla kana sas tikno. I phuri ʒanelas lil sar jekh raśaj. Vaś kadaja butĭ von xanas pen butivar.

Anθ-jekh laćho dĭves o phuro aśundăs so k-i śkòla anθar o gav śaj te ʒal kon kamel, kaj na ʒanel lil, te siklŏl te xramosarel thaj te drabarel. O phuro na phendăs khanć e phurăqe thaj lăs te ʒal śkolaθe. Anθ-o kodova dĭves nakhlo paś i śkòla jekh rajikano vurdon savo sas cirdindo nìśte grastenθar save ʒanas maj zorales sar i balval. Anθar kadava vurdon pelăs jekh gonorro lovença.

O phuro, savo ʒalas śkolaθe, arakhlăs o gonorro e lovença. Vov lăs o gonorro thaj gelo maj dur śkolaθe. Palal vaj śtar ćàsură, e raja arakhle pen khere bi jekhe gonorresqe lovença. Von avile sigo palpale p-o drom kaθar avile khere te roden o gonorro e lovença. Aresle paś i śkòla kaj arakhadile e phureça, savo avelas śkolaθar.

E raja pućhle e phures:

- Phure!a, na dikhlăn jekh gonorro lovença?

ELEVUL CEL BĂTRÂN CARE A MERS LA ŞCOALĂ

A fost odată ca niciodată... A fost odată într-un sat un bătrân şi o babă. Sărmanul bătrân nu ştia să scrie şi să citească, pentru că nu avusese norocul să meargă la şcoală când era mic. Bătrâna cunoştea carte cât un popă. De aceea ei se certau adeseori.

Într-o bună zi bătrânul află că la şcoala din sat, poate să meargă cine vrea, cine nu ştie carte, să învețe să scrie şi să citească. Bătrânul nu i-a spus nimic babei, şi a început să meargă la şcoală. În ziua aceea pe lângă şcoală a trecut o caleaşcă boierească trasă de nişte cai care alergau mai iute ca vântul. Din caleaşcă a căzut un săculeț cu bani.

Bătrânul, care care mergea spre şcoală, a găsit săculețul cu bani. El a luat săculețul şi a plecat mai departe la şcoală. După vreo patru ore, boierii s-au aflat fără un săculeț cu bani. Au venit repede înapoi pe drumul pe care veniseră să caute săculețul cu bani. Ajunşi lângă şcoală s-au întâlnit cu bătrânul, care venea de la şcoală.

Boierii l-au întrebat:

- Moşule, nu ai văzut un săculeț cu bani?

O phuro, savo arakhlăs o gonorro lovença, phendăs:

- Sar te na, ke akana avav kaθar i śkòla kaj somas te siklŏvav te xramosarav thaj te drabarav!

- Kaθar i śkòla? pućhle e raja.

- Va, kaθar i skòla! phenel o phuro.

Kana aśunde e raja so jekh phuro sas k-i śkòla te siklŏvel te xramosarel thaj te drabarel, godĭsarde so o phuro si dilo.

E raja dine o drom le grastenqo maj zorales sar jekhto var thaj bolden pen palpale khere. Kadă ke o phuro aćhilo e gonorreça e lovença.

O phuro na phendăs khanć e phurăqe thaj anθ-e savorro dĕs vov ʒalas k-i śkòla.

Palal jekh berś, o phuro ʒanelas te xramosarel thaj te drabarel. Kaj gelo k-i skòla, ʒanglă te xramosarel thaj te drabarel thaj areslăs vi barvalo.

Ćhava!len thaj ćhaja!len, kon ʒal k-i śkòla aresel barvalo na nùmaj e lovença, tha` vi e godăça sar o phuro anθar i paramìći.

(Kidini kaθar o
Jonel Kordovan)

Bătrânul, care găsise banii, spuse:

- Cum să nu, că acum vin de la şcoală unde am fost să învăţ să scriu şi să citesc!

- De la şcoală? întrebă boierii.

- Da, de la şcoală! spuse bătrânul.

Când au auzit boierii că un bătrân merge la şcoală să înveţe să scrie şi să citească, s-au gândit că bătrânul este nebun.

Ei au dat bice cailor mai repede ca întâia oară şi s-au întors înapoi acasă. Aşa că bătrânul a rămas cu săculeţul de bani.

Bătrânul nu a spus nimic babei şi în fiecare zi a continuat să meargă la şcoală.

După un an, bătrânul ştia să scrie şi să citească. Pentru că a mers la şcoală, ştia să scrie, să citească şi a ajuns şi bogat.

Băieţilor şi fetelor, cine merge la şcoală ajunge bogat nu numai de bani, dar şi cu mintea la fel ca bătrânul din poveste.

(Traducere în limba română
Ionel Cordovan)

SKÐLA

O PHAKHVAƷVALO THAJ I KURUNG

Jekh phakhvaƷvalo xurălas opral jekh bakrănqo ćhund. Vov kamelas te ćorel jekhe bakrorres. E bakre xanas ćar. Anθar jekh, o phakhvaƷvalo telărdăs anθar e ćerosqo ućipen vòrta jekhe bakrorresθe. Xudăs les punrenθar thaj gelo leça.

Jekh kurung savi dikhlăs so kerdăs o phakhvaƷvalo, godĭsardăs so si lokhes te ćorel vi voj jekhe bakrorres. I kurung telărdăs vi voj zorales anθar e ćerosqo ućipen vòrta jekhe bakrorresθe. Nùmaj kana te vazdel e bakrorres opre, voj aćhili e śereça anθ-e bakrorresqo pośtin, kadă so voj n-aśti te xurăl kothar.

O bakrări kana dikhlăs la kurunga anθ-e barkrŏrresqo pośtinŏrro, xudăs la thaj ćhindăs laqe phaka, thaj palal kodoja dinăs la pesqe ćhavenqe te khelen pen laça. E ćhavorre lośale pućhle e dades:

- Dadorre!a, savo si o anav kadaja ćiriklăqo?

- Akana jekh ćàso, amboldel o bakrări, voj patăndăs so si phakhvaƷvalo, tha` akana trobal te del pesqi săma so si nùmaj jekh ćorrŏrri kurung.

Kana e ćhavorre śunde so phendăs o dad, line te asan.

VULTURUL ŞI CIOARA

Un vultur zbura deasupra unei turme de oi. El dorea să fure un miel. Oile păşteau. Dintr-odată vulturul se repezi din înălţimea cerului drept spre un miel. L-a apucat de picioare şi a plecat cu el.

O cioară văzuse ce făcuse vulturul şi s-a gândit că este uşor să fure şi ea un miel. Cioara se repezi şi ea din înălţimea cerului drept spre un miel. Când să ridice mielul, cioara rămase cu capul agăţat de blana mielului, aşa că nu reuşi să zboare de acolo.

Când ciobanul o văzu cum se zbate în blana mielului, o prinse, îi tunse aripile şi o dete copiilor săi ca jucărie. Copii bucuroşi îşi întreabă tatăl:

- Tăticule, care este numele acestei păsări?

- Acum un ceas, răspunse păstorul, ea se credea vultur, dar acum trebuie să-şi dea seama că nu-i decât o biată cioară.

Când copiii au auzit ce spune tatăl au început să râdă.

Ćhavea!len thaj ćhaja!len, anglal te keren vareso, kaj te na keren tumen asajpnasθar, ginaven tumare zoră!

(Palal o Esòp, o amboldipen kerde kaθar o Ionel Cordovan)

Copiilor, înainte de a face ceva, măsurați-vă puterile. Altfel riscați să vă faceți de râs!

(După Esop, traducerea şi adaptarea realizate de Ionel Cordovan)

Proiect finanțat de Centrul Național de Cultură a rromilor Romano-Kher (CNCR - RK)

KAMAV TE ARESAV SIKLĂRNO RROMANE ĆHIBĂQO!

Sasas jekhvar jekh ćhavorro efta berśenqo. Les sasas les kale bala, bare thaj kale jakha, thule phovă. Les sasas les jekh kovlo vak thaj jekh śukar asajpen. Na kamelas te phenel khanć; vakărelas nùmaj atùnć kana sasas pućhlo. Vov sas kanutno, godăver thaj amalikano. Sasas les duj vasta, duj punre, duj jakha, duj kana, panʒ naja jekhe vastesθe, sasas jekh ćhavorro sar orsavo ćhavorro. Sathaj, vov sasas jekh cïra verver. Kadava ćhavorro, o Mädälin, gelăs vaś jekhtovar k-i śkòla. Sasas lesqe cïra dar sosqe vov na sasas k-i xurdelin thaj vov ći ʒanglăs sar si k-i śkòla. Vov aśundăs pesqe amalenθar so k-i śkòla xramosarel pes, drabarel pes, rangărel pes …

Nakhlăs jekh ćhon, nakhlăs duj, nakhlăs maj but … o ćhavorro ʒalas thaj avelas śkolaθar. E ćhavorresqi daj kamelas so laqo ćhavorro te ʒal śkolaθe te siklŏl lil, te avel baxtalo anθ-e pesqo tràjo. I daj diklăs so o ćhavorro si ruślo thaj pućhlăs les sar pućhelas les savorre dĕsesθe:

- Mirro ćhavorro, so kerdăn tu adĕs śkolaθe?

- Rangărdem, daj!e, kheldem man, xramosardem thaj drabardem. Xramosardem maj but sar iʒ.

DORESC SĂ DEVIN PROFESOR DE LIMBA RROMANI!

A fost odată un băieţel de şapte ani. Avea păr negru, ochi mari şi negri, sprâncene groase. Avea o voce moale şi un zâmbet frumos. Nu dorea să spună nimic; vorbea doar atunci când era întrebat. Era ascultător, deştept şi prietenos. Avea două măini, două picioare, doi ochi, două urechi, cinci degete la o mână, era un copil ca oricare altul. Totuşi, era puţin diferit. Acest băieţel, Mădălin, a mers pentru prima dată la şcoală. Îi era puţin frică deoarece el nu a mers la grădiniţă şi el nu ştia cum este la şcoală. El auzise de la prietenii săi că la şcoală se scrie, se citeşte, se colorează..

A trecut o lună, au trecut două, au trecut mai multe .. băieţelul mergea şi venea de la şcoală. Mama băieţelului dorea ca fiul ei să meargă la şcoală şă înveţe carte, să aibă o viaţă fericită. Mama a observat că băieţelul este supărat şi l-a întrebat cum îl întreba în fiecare zi:

- Băieţelul meu, ce ai făcut astăzi la şcoală?

- Am colorat, mamă, M-am jucat, am scris şi am citit. Am scris mai mult decât ieri.

Te k-o śird o ćhavorro phendăs e dajaqe lośalo so vov rangărdăs, xramosardăs thaj kheldăs pes, akana na maj xakărdăs pes i loś anθ-e lesqo vak. I daj lăs săma kadaja butăθe thaj palem pućhlăs les:

- Mirro ćhavorro, sosθar sanas ruślo kana phendăn so tu drabardăn śkolaθe?

O ćhavorro aćhilăs jekh cïra, dikhlăs anθ-e pesqe dajaqe jakha thaj phendăs lokhes:

- Daj!e, mirri siklărni si laćhi, tha` sosθar na mothovel voj kadă sar vi ame mothovas khere? Me ći xakărav so voj phenel. Sar te siklŏvav me te drabarav kana me ći xakerav la?

Dikhindoj anθ-e ćhavorresqe jakha, i daj na ʒanglăs so te amboldel le ćhavesqe. Palal cïra vaxt, i daj arakhlăs pesqe lava thaj phendăs:

- Mirro ćhavorro, tiri siklărni si gaʒi, voj ći ʒanel amari rromani ćhib. Tire śkolaθe na si rromane siklărne. Vastdava tut me te drabares thaj te xramosare but miśto. Te kames te vastdes avere ćhaven sar tu, trobal te ʒas śkolaθe te areses tu siklărno thaj te mothoves rromanes e ćhavença. Kames tu kadaja butĭ?

- Va, kamav, avelas miśto te ʒas k-i śkola thaj te xakăres sa so phenen kodola kaj siklăren tut. Me ka ʒav śkolaθe kaj te aresav siklărno rromane ćhibăqe!

(palal o Ionel thaj i Noemi Cordovan)

Dacă l-a început, băieţelul îi spunea mamei bucuros că a colorat, a scris şi s-a jucat, acum nu se mai simţea bucuria în glasul lui. Mama a observat acest lucru şi l-a întrebat din nou:

- Băieţelul meu, de ce ai fost supărat când mi-ai spus că ai citit?

Băieţelul a tăcut puţin, s-a uitat în ochii mamei sale şi a spus încet:

- Mamă, învăţătoarea mea este bună, dar de ce nu vorbeşte aşa cum vorbim noi acasă? Eu nu înţeleg ce spune ea? Cum să învăţ să citesc când eu nu o înţeleg?

Privindu-l pe copil în ochi, mama nu a ştiut ce să-i răspundă. După câteva momente, mama şi-a găsit cuvintele şi a spus:

- Băieţelul meu, învăţătoarea ta este gagie, ea nu ştie limba noastră rromani. În şcoala ta nu sunt profesori rromi. Te voi ajuta eu să citeşti şi să scrii foarte bine. Dacă doreşti să ajunţi pe alţii copii ca tine, trebuie să mergi la şcoală să ajungi tu profesor şi să vorbeşti limba rromani cu ei. Doreşti acest lucru?

- Da, doresc, ar fi bine să mergi la şcoală şi să înţelegi tot ce spun cei care te învaţă. Eu voi merge la şcoală pentru a deveni profesor de limba rromani!

(după Ionel şi Noemi Cordovan)

O MANUŚ THAJ PESQE DUJ ĆHAJA

Sas jekhvar jekh manuś but devlikano. Les sasas les duj ćhaja. E dĭvesa nakhenas jekh palal avresθe thaj avili vi i vrjàma kana o manuś kerdăs avăv pesqe ćhajanqe. La maj bară vov dias la palal jekhe manuśesθe kaj kerelas phuvăqe piră thaj le maj tiknă palal avresθe, kaj barărelas luludă. Palal but dĕsa, o manuś gelo vi vov ka' pesqe ćhaja. Nakhlo, maj anglal, ka-i maj bari ćhaj aj pućhlăs la sastipnasθar, so maj kerel voj, sar si voj. I ćhaj phendăs lesqe ke sa e bută si laćhe aj sa ʒal penqe śukar, nùmaj ke si xolăriko ke na-i dòsta but kham, k-aśti te śukŏn penqe le phuvăqe piră. Voj mothovdăs pe dadesqe te mangel vi vov le Devlesθar te avel but aj zuralo tatimos.

O manuś nakhlăs vi k-i aver ćhaj. Kana vov areslăs e averăθe, pućhlăs vi la sar la anglutne ćhaja. I tikni pesqi ćhaj phendăs lesqe ke sa si laćhe aj śukar, nùmaj ke na-i len but briśind, ke len trebal len briśind, k-aśti te barŏn penqe le luludă. I ćhaj phendăs pesqe dadesqe te rugil pes vi vov but ka-o Del te del briśind.

O ćorro manuś so te maj kerel akana? Anθar sosθe te maj rugisarel pes le Devlorresθe?

OMUL ŞI CELE DOUĂ FIICE ALE SALE

A fost odată un om foarte evlavios. El avea două fete. Zilele treceau una după alta şi a venit şi vremea când omul le-a făcut nuntă fetelor sale. Pe cea mai mare a dat-o după un om care făcea oale de lut, iar pe cea mică – după un altul ce cultiva flori. După multe zile, omul s-a dus şi el pe la fetele sale. A trecut mai întâi pe la fata cea mare şi a întrebat-o de sănătate, ce mai face, cum se află. Fata i-a zis că toate sunt bune şi frumoase, că le merge bine, numai că este supărată pentru că nu prea este destul soare, ca să li se usuce oalele. Ea i-a spus tatălui să se roage şi el la Dumnnezeu să fie foarte cald.

Omul nostru trecu şi pe la cealaltă fată. Când a ajuns şi la cealaltă, a întrebat-o şi pe ea ca şi pe cea dintâi. Fata cea mică i-a spus că toate sunt bune şi frumoase, dar că nu au destulă ploaie, căci ei au nevoie de ploaie, ca să le crească florile. Fata i-a zis tatălui să se roage şi el la Dumnezeu ca să plouă.

Bietul om ce să mai facă acum? Pentru ce să se mai roage la Dumnezeu?

Dikhen, ćhavalen aj ćhajalen? Butvar, e manuśa si kadja… Von na ʒanen so kamen, na ʒanen so te keren! Thaj, atùnć, so te del lenqe o Devlorro, kana e manuśa n-aśti so aj sar te mangen Lesθar vareso?

(I paramìći sas kidini kaθar o *Gheorghe Sarău* le käldärarìcko rromenθar anθar i Rumunia)

Vedeți, băieților şi fetelor? De multe ori, oamenii aşa sunt… Ei nu ştiu ce vor, nu ştiu ce să facă! Şi, atunci, ce să le dea Dumnezeu, dacă oamenii nu sunt în stare ce şi cum să ceară ceva de la Dumnezeu?

(Povestea a fost culeasă de *Gheorghe Sarău* de la rromii căldărari din România; Traducere în limba română: *Gheorghe Sarău*)

O LAĆHIPEN THAJ O NASULIPEN

Maj anglal, o Laćhipen thaj o Nasulipen beśenas p-i phuv, maśkar e manuśa. Anθ-jekh dĭves, o Nasulipen mardăs pes le Laćhipnaça thaj inklisto maj zoralo lesθar. O Laćhipen naślo te garavdŏl p-o devel thaj pućhlăs le Bare Devles so te kerel manuśenqe.

O Baro Devel dias les anglal te ʒal palem k-e manuśa, k-aśti te lokhărel cĭra lenqo ʒivipen, tha na, kadja, khethanes, thaj ma te dikhel les o Nasulipen, kaj te marel les palem, tha, kadja, jekh po jekh, pa ćoral.

Kodolesqe, o Nasulipen, savo beśel maśkar e manuśa, dukhavel amen sa vrămja, anθ-o vaxt so trebal te aźukeras but ʒi kana te xulŏl o Laćhipen koθar o devel, tele, p-i Phuv. Kadja, o manuś aźukerel o Laćhipen, tha' o Nasulipen aźukerel e manuśes.

(Purani grekikani paramìći palal o Esòpo; i rromani vèrsia si kerdini kaθar o dr. *Marcel Courthiade* palal o lil kerdino kaθar o Émile Chambry, *Ésope. Fables*, quatrième tirage, Paris, 1985).

BINELE ŞI RĂUL

Mai înainte vreme, Binele şi Răul locuiau pe pământ, printre oameni. Într-una din zile, Răul s-a bătut cu Binele şi Răul a ieşit mai puternic decât el. Binele a alergat să se ascundă în cer şi l-a întrebat pe Dumnezeu ce să facă el pentru oameni.

Dumnezeu cel Mare i-a răspuns că să se ducă iarăşi printre oameni, ca să le mai uşureze puțin viața, dar nu aşa, laolaltă, ci să nu-l vadă Răul, ca să nu-l bată din nou, ci, aşa, puțin câte puțin, pe furiș.

De aceea, Răul, ce sălăşuieşte printre oameni, ne îndurerează tot timpul, în timp ce trebuie să aşteptăm mult până când să coboare Binele din cer, jos, pe Pământ. Aşa că omul aşteaptă Binele, iar Răul îl pândeşte pe om.

(Veche poveste grecească după Esop; versiunea rromani a fost realizată de dr. *Marcel Courthiade* după lucrarea "Émile Chambry, *Ésope. Fables »*. Quatrième tirage, Paris, 1985 ; Traducere în limba română: *Gheorghe Sarău*)

O RROM THAJ I ASTARNI LE RUVENQI

Sasas jekh rrom, kaj baśavelas k-ël khera le barvalenqe. Jekhe rătăθe, irinindoj pes vov khere kaθar jekh śukar nakhavipen, nakhlăs anθar jekh veś. Xasardăs o drom thaj pelăs anθ-jekh astarni kaj sasas kerdi te peren e ruva anθ-e laθe. Sig, palal lesθe pelo vi jekh ruv anθ-i xïv. O rrom, dikhindoj le ruves paśal lesθe, astardăs pes te baśavel, daraθar, anθar i lavùta.

Thaj le ruves ćajlilo les odobor zorales o baśavipen le ruvesqo, ke beśelas aj aśunelas les. O baśavno sasas khino thaj kamlăsas te aćhavel. Tha', kana aćhavdăs o baśavipen, o ruv astardăs te morel anθar pesqe danda; kamelas te xal les. Atùnć, o rrom astardăs te baśavel aj baśavelas biaćhavdo, daraindoj pes te na xal les o ruv. Thaj o ruv śunelas bare ćajlŏvipnaça i mùzika la lavutaqi. Karing i texarin, nakhlăs kothal jekh veśesqo cirditòri. Vov aśundăs jekh baśavipen, kaj avelas varekajθar anθar o xoripen. Telărdăs palal i mùzika la lavutaqi. Jekhevarăθar, dikhel ke o baśavipen inklŏl taman anθar i astarni le ruvenqi. Paśarel pes thaj dikhel bare dikhipnaça. O ruv na dikhlăs le cirditoris, tha' amaro rrom dikhlăs les thaj baśavdăs maj dur, ʒi kana o cirditòri dias kàrie le ruves. Kadja, xastrajlăs o rrom. Bari baxt sas les!

ROMUL ŞI CAPCANA LUPILOR

Era un rom care cânta pe la casele bogaților. Într-o noapte, întorcându-se acasă de la o petrecere, a trecut printr-o pădure. s-a rătăcit şi a căzut într-o capcană ce era pregătită pentru lupi. Imediat după el a căzut şi un lup în groapă. Romul, văzând lupul lângă el, a început să cânte la vioară de frică.

Iar lupului îi plăcu atât de tare muzica, încât stătea nemişcat şi asculta, asculta. Romul obosise deja, ar fi vrut să se oprească. Dar când s-a oprit, lupul a început să scrâşnească din colți; vroia să-l mănânce. Atunci romul a început să cânte şi cânta fără încetare de frică să nu-l mănânce lupul. Iar lupul asculta cu mare plăcere muzica viorii. Spre dimineață, a trecut pe acolo un vânător. A auzit un cântec ce venea de undeva din adânc. A pornit după muzică. Deodată, constată că sunetul iese tocmai din capcana pe care au pregătit-o pentru lupi. Se apropie şi priveşte cu atenție. Lupul nu l-a observat pe vânător, însă romul l-a văzut şi a cântat mai departe, până când vânătorul l-a împuşcat pe lup. Aşa a scăpat romul. Mare noroc a avut.

(O rromano amboldipen si kerdo rumunikane ćhibăθar rromanesθe kaθar o *Gheorghe Sarău*, palal i paramìći dini kaθar i Mokcsay Gyuláné anθar i Ukraìna, inklisti anθ-o lil *Poveşti şi legende din istoria Euroregiunii Carpatice*, Liga Pro Europa – Filiala Satu Mare: Editura Solstiţiu, 2003, p. 38).

(Retroversiunea din rromani în română şi traducerea inițială, din limba română în rromani, au fost realizate de *Gheorghe Sarău*, după povestea furnizată de Mokcsay Gyuláné din Ucraina, publicată în *Poveşti şi legende din istoria Euroregiunii Carpatice*, Liga Pro Europa – Filiala Satu Mare: Editura Solstiţiu, 2003, p. 38);

SO INGEREN E KANZÙRKE PUMARE DUMESQE?

Sas duj kanzùrke, save mangenas te siklŏven vi von k-i śkòla. Savorre penqe amala anθar o veś ʒanenas te drabaren lil, te xramosaren, te ginen: e śośoja, e dìvio buznă, e kermuse; savorre d-aśtinas… I sikavni anθ-i śkòla sasas i ćirikli. Voj sikavelas lenqe k-i kali phal o xramosarimos: B thaj A keren BA. Sikavelas lenqe vi o ginavipen: 7 var 8 keren 56.. Amare duj kanzùrke śunenas śukar, ke von sasas laćhe siklŏvne.

Anθ-jekh dĭves, i ćirikli dias lenqe o śkolutno lil, savo sikavelas thaj vakărelas palal e kanzùrke: so keren von milajesθe, ivendesθe, sar von barŏn, so von xan. Drabaren amare duj kanzùrke thaj arakhen kadava kotor tekstosqo:

"Maj anglal te avel o ivend, vakărel o śkolutno lil, e kanzùrke phiren thaj roden pahabaja. Von lien e phabaja pumare dumenθe, p-e kangre, thaj ingeren len pumare kherenθe te xan len ivendesθe."

Le duj kanzùrke dikhen pen jekh avresθe thaj asan, asan thaj asan… I ćirikli dikhel len xolăme:

- Sosθar asan tume? Sar si i butĭ?

E kanzùrke phenen laqe:

CE POARTĂ ARICII PE SPINAREA LOR?

Au fost odată doi arici, care vroiau să înveţe şi ei la şcoală. Toţi prietenii lor din pădure ştiau să citească, să scrie, să socotească: iepurii, caprele sălbatice, şoarecii; toţi ştiau … Învăţătoare la şcoală era vrabia. Ea le arăta la tablă scrierea: B plus A fac BA. Îi învăţa şi socotitul: 7 ori 8 fac 56.. Cei doi arici ai noştri ascultau, căci ei erau elevi buni.

Într-o zi, vrabia le-a dat manualul, în care se vorbea despre arici: ce fac ei vara, iarna, cum cresc ei, ce mănâncă. Citesc cei doi arici şi dau peste aceast fragment de text:

"Mai înainte de a veni iarna, spune manualul, aricii merg şi caută mere. Ei poartă merele pe spinare, prinse de ţepi, şi le duc în casele lor ca să le mănânce iarna".

Cei doi arici se uită unul la altul şi râd, râd şi râd… Vrabia îi priveşte supărată:

- De ce râdeţi? Care-i treaba?

Aricii îi spun:

- Sar? – vakărel jekh. Ame xasa phabaja k-o ivend?

- Thaj ingerasa len drez p-e amare kangre? – vakărel o aver.

- Rajnie, ćiriklie! Ame xas nùmaj mas: kirme, insèkte, gongrova! Śaj xas ame vi sapa vaj tikne kermuse, tha' na azbas ame e phabaja! Paleder, sar ame ingeras len p-o dumo drez opr-e kangre?! Kaj arakhle akaja paramìći e gaзe? Nane ćaćes akava…

I ćirikli del anglal:

- Sar kadava? Opral, kana me semas anθ-o ućipen le devlesqo, butvar dikhlem tumen sar tume phirenas jekhe khanćeça p-o dumo! Na sasas phabaja?

- Phabaja na sasas! Śaj sasas śuke patrină, save pusavde pen anθ-e amare kangre kana ame phirdăm anθ-o veś, ama ame na kidas ni phabaja, ni patrină! Śaj anθar amaro phiripen aćhen astarde amare kangrenθar…

Dikhen, avdĭves, me siklilem jekh ćhumuni tumenθar – vakărel i ćirikli sikavni: ke e kanzùrke ći xan phabaja thaj na phiraven len drez p-o dumo. Ama, vi tume siklile vareso: ke vi anθ-e lila d-aśti arakhen dośa thaj – sar vakăren e phure – *kozom зives ka siklŏs!*

(O rromano amboldipen: dr. *Marcel Courthiade*; i rromani redàkcia: *Gheorghe Sarău*)

- Cum? – zice unul. Noi mâncăm mere iarna?

- Şi le mai şi purtăm grămadă pe ţepii noştri? – spune celălalt.

- Doamnă vrabie! Noi mâncăm doar carne: râme, insecte, melci! Hai, mâncăm şi şerpi şi şoricei, dar noi nu ne atingem de mere! Apoi, cum să le purtăm noi grămadă în ţepi?! De unde au mai scos gejeii (celelalte animale) povestea asta? Nu este adevărat aşa ceva …

Vrabia răspunde:

-Cum aşa? De sus, din înaltul cerului, de multe ori v- Am văzut cum umblaţi cu ceva în spate! Nu erau mere?

- Nu erau mere! Poate erau frunze uscate, care S-au prins de ţepii noştri, când noi am cutreierat pădurea, dar noi nu strângem nici mere, nici frunze! Poate în preumblarea noastră mai rămân prinse ceva frunze de ţepii noştri…

Vedeţi, astăzi, eu am învăţat ceva de la voi – spune vrabia – învăţătoare: că aricii nu mănâncă mere şi nu le poartă în spinare. Dar şi voi aţi învăţat ceva: că şi în cărţi puteţi găsi greşeli şi – cum spun bătrânii – *cât trăieşti învеţi!*

(Traducerea rromani: dr. *Marcel Courthiade;* redactarea în limba rromani şi traducere în română: *Gheorghe Sarău*)

LIL INDIAΘAR

Gudle rromalen, avile kathe, anθ-i Ìndia, e rusikane aktòrură koθar o but śundo rromano tătro "Romen" e Moskvaθar. Me rodem len thaj kerdem lença vakăripen rromanes. Kana śunde ke sem o kòrkorro manuś anθ-i Ìndia kaj vakărel rromanes, putarde pumare jakha thaj pućhle man kobor rromane ćhibă si: jekh vaj maj but? Thaj me mothovdem lenqe kadaja purani indikani paramìći:

Anθ-jekh dĭves, phirenas p-o drom panз kore manuśa, save mangenas pumaro manro gavesθar gavesθe. Jekhe gavesθe, von śunde baro xamipen, thaj pućhle le gavutnen so si kothe. E gavutne phendine lenqe ke sas astardo jekh elefànto.

Avenas kothe e phure aj e terne te dikhen les, te azban les le vasteça. Kadava elefànto sasas laćho, godăver vi amalikano.Vi le panз kore mangle te azban les, te arakhen so si kodova. Avile paśe lesθe thaj o bareder koro astardăs les ka-i ruthuni, thaj phendăs le averenqe: "Phralalen, o elefànto si sar jekh baro sap!". O dujto koro manuś astardăs vi les ka-o kan thaj phendăs ke o elefànto si sar jekh baro fan. O trinto koro, astarindoj les ka-o pirro, vakărdăs ke si sar jekh ćaćo baro kilo. Palal, o śtarto koro, beśindoj telal o per le elefantosqo, vakărdăs ke o elefànto si sar jekh ravalo umblavdo opral.

SCRISOARE DIN INDIA

Dragi rromi, au venit aici, în India, actorii ruşi de la renumitul Teatru rom "Romen" din Moscova. I-am căutat şi am discutat cu ei în romani. Când au auzit că eu sunt singurul om din India care vorbeşte romanes, şI-au holbat ochii şi m-au întrebat câte limbi romani există: una sau mai multe? Şi eu le-am povestit această veche poveste indiană:

Într-o zi, colindau pe drum cinci orbi, care cerşeau o bucată de pâine din sat în sat. Într-un sat, ei au auzit mare zarvă şi i-au întrebat pe săteni ce se întâplă acolo. Sîtenii le-au spus că a fost prins un elefant.

Veniseră acolo bătrânii şi tinerii ca să-l vadă, să-l pipăie cu mâna. Acest elefant era bun, isteț şi prietenos. Şi cei cinci orbi au vrut să-l pipăie, să afle ce este acela. Au venit lângă el, iar orbul cel mare l-a prins de trompă şi le-a zis celorlalți: "Fraților, elefantul este precum un şarpe mare!". Cel de-al doilea orb l-a prins de ureche şi a spus că elefantul este ca un evantai. Al treilea orb, prinzându-l de picior, a zis că este ca un stâlp mare. Apoi, al patrulea orb, stând sub burta elefantului, a spus că elefantul este precum o saltea agățată. În cele din urmă, s-a auzit şi glasul celui de-al cincilea orb.

Ka-o agor, śundilo vi o panʒto koro. Sar beśelas palal oelefànto, astarindoj les e porăθar, vov phendăs ke e gavutne phenen le śelesqe ke si o elefànto.

Pharili bari ćingar maśkar lenθe. Sarkon mangelas te ovel "o elefànto" so falas len kana azbajle les: sap, fan, kilo, ravalo aj śelo!

Eh, mirre phralalen, rromalen! Kadja si vi la rromane ćhibăça! Kana "azbas" nùmaj amaro dialèkto vakărdo amenθar khere, atùnći na dikhasa ke si amen jekh barvali khethani rromani ćhib! n-aśti te mekhas amen te prinʒaras nùmaj jekh kotor laθar!

(Adaptàcia palal o *J. S. Pathania*, kerdini kaθar o *Marcel Courthiade* thaj o *Gheorghe Sarău*).

Cum sta el sub în spatele elefantului, prinzându-l de coadă, a spus că sătenii îi zic funiei *elefant.*

S-a dezlănțuit mare scandal între ei. Fiecare vroia ca „elefantul" să fie ceea ce li se păruse lor când l-au pipăit: şarpe, evantai, stâlp, saltea şi funie!

Hei, fraţii mei rromi! Aşa este şi cu limba rromani! Dacă «pipăim» numai dialectul vorbit de noi acasă, atunci nu vom vedea că avem o limbă romani comună şi bogată! Nu ne putem permite să ne lăsăm şi să cunoaştem doar o parte din ea!

(Adaptare după *J. S. Pathania,* realizată de *Marcel Courthiade* şi Gheorghe Sarău. Traducere în limba română: *Gheorghe Sarău*).

.

I KAKARÀŚKA THAJ O KALO SAP

Sasas varekana jekh baro rukh, jekhe themesθe. Opre beśelas jekh daj kakaràśka, kaj tatărelas pesqe anre.

Kana biandile e ćhavră, avilo o kalo sap thaj xală len. Kadja, jekhvar, dujvar, trinvar… I kakaràśka, rovindoj, geli an-jekh aver rukh. O kalo sap palal laθe. Sar ʒalas voj jekhe neve rukhesθe, o kalo sap arakhelas la thaj xalas laqe ćhavrĕn.

Anθ-jekh dĭves, i kakaràśka maladili la resutnăça. I resutni sasas amalni laça thaj biamalni le sapeça. Voj phendăs laqe:

- Sosθar na mudares le sapes?

I kakaràśka dias la' anglal:

- Sar te mudarav les? Vov si but viśalo aj zoralo!

I resutni dias la' godĭ aj phendăs:

- ʒa ka-i derăv, kothe avela, svàko dĭves, o raklo le thagaresqo te najol. Vov mukhel pesqe gada paśal jekh luvorro thaj lesqe manuśa aźukeren les othe ka-i ućhalin. Vov mukhela kothe vi pesqi angrusti.

Texarinăθe, tu ka ćores lesθar kodoja angrusti aj ingeresa la ka-o than le kale sapesqo.

COȚOFANA ŞI ŞARPELE CEL NEGRU

Era odată un copac mare, într-o țară. Sus locuia o coțofană, care îşi clocea ouăle.

Când s-au născut puii, a venit şarpele cel negru şi i-a mâncat. Aşa o dată, de două ori, de trei ori … Coțofana, plângând, s-a dus într-alt copac. Şarpele negru după ea! Cum mergea într-un nou copac, şarpele cel negru o găsea şi-i mânca puii.

Într-o zi, coțofana s-a întâlnit cu vulpea. Vulpea era prietenă cu ea şi duşmană a şarpelui. Ea i-a zis:

- De ce nu-l omori pe şarpe?

Coțofana i-a răspuns:

- Cum să-l omor? El este foarte veninos şi puternic!

Vulpea s-a gândit şi a spus:

- Mergi la mare, acolo va veni, zilnic, feciorul împăraului să se scalde. El îşi lasă hainele lângă o baracă, iar slujitorii lui îl aşteaptă acolo, la umbră. El îşi va lăsala acolo şi inelul.

De dimineață, tu îi vei fura acest inel şi îl vei duce la locul unde locuieşte şarpele negru.

Proiect finanțat de Centrul Național de Cultură a rromilor Romano-Kher (CNCR - RK)

Kadja kerdăs i kakaràśka. Kana najilo e thagaresqo raklo, voj ćordăs i bari lesqi angrusti thaj sig – sig xurăndili te ingerel la k-o than kaj beśelas o kalo sap. Uśtile savorre manuśa le thagaresqe thaj prastandile palal laθe. Line barra, line kaśta, ama n-aśtisarde te resen la.

Kana i kakaràśka resli k-o rukh, kaj, tele, sasas i xïv le sapesqi, ćhudăs i angrustik andre. E manuśa dikhle la, tha' kana zumavde te lien i angrusti, śunde i śol le sapesqi: "śiiii!". Inkaldăs o sap pesqo śero thaj lias te mudarel le manuśen, tha' von – kaśtença, barrença – kerde les sar jekh mulikani porr, mudarde les! Palal, line i angrustik thaj gele-θar. Kadja, i kakaràśka d-aśtisardăs te barărel pe ćhavrĕn bi te maj avel la traś.

(I adaptàcia thaj o rromano amboldipen sas kerde kaθar o *Marcel Courthiade*, palal jekh paramìći anθar o indikano purano lil "Panʒ Tantra").

Aşa a făcut coţofana. Când feciorul împărătesc s-a dezbrăcat, ea i-a furat inelul cel mare şi, repede - repede, a zburat să-l ducă la locul unde sălăşuia şarpele negru. S-au ridicat şi au alergat după ea oamenii împăratului. Au luat pietre, au luat lemne, dar n-au putut să o ajungă.

Când coţofana a ajuns la copac, unde, jos, era gaura şarpelui, a aruncat inelul înăuntru. Slujitorii au văzut-o, iar când au încercat să ia inelul au auzit sâsâitul şarpelui: "şşşşş!". Şarpele şi-a scos capul şi a prins să-i omoare pe oameni, dar ei – cu lemne, cu pietre – l-au făcut maţ mort, l-au omorât! Apoi, au luat inelul şi s-au dus. Astfel, coţofana a putut să-şi crească puii fără teamă.

(Adaptarea şi traducerea în rromani au fost întreprinse de *Marcel Courthiade*, după o povestire din vechea carte indiană "Panʒ Tantra"; Traducere în limba română: *Gheorghe Sarău*).

JEKH GODĂVER RROMNI

Sasas jekhvar rromni, thaj laqo rrom sasas anθ-o phandlipen. Voj aćhili kòrkorri pe deśe tiknença te barărel len. Sar ka pravarel len? But phares ondilo laqe bi rromesqo. Anθ-jekh dĭves, voj uśtili, lias pe ćhavorres le maj tiknes thaj geli ka-i kris la dizaqi te pućhel le maj bare rajen:

- Dikhen man aj śunen man cĭra, rajalen barealen! Aćhilem kòrkorri deśe tiknença thaj bi manresqo. Keren manqe o laćhipen aj mukhen me rromes te ʒal khere!

O baro la krisaqo phenel laqe:

- Śun, rromnie! Te arakhesa jekh pućhipen manqe aj me n-aśti te amboldav tuqe, me mukhava tire rromes!

Na ʒanglăs i ćorrorri rromni so te pućhel les aj geli-θar rovindoj. Kaj te arakhel voj kasavo pharo pućhipen? But ʒanglo si o śerutno la krisaqo! Vov ka arakhel i klidin le pućhipnasqo!

P-o drom, i rromni si te nakhel jekh phurt. Voj beśel pesqe tele, khini thaj bokhali. O ćhavorro mangelas te piel ćućі. Beśindoj voj kadja, i rromni del ćućі le ćhavorresqe aj voj xal pesqe manro. E maćhe xanas vi von anθar e purśuka save perenas p-o pani.

O FEMEIE DEŞTEAPTĂ

Era odată o femeie romă, iar bărbatul ei era în închisoare. Ea a rămas singură împreună cu cei zece copii ai lor să-i crească. Cum să-i hrănească? Foarte greu îi era fără bărbat. Într-o zi, ea şi-a luat copilaşul cel mai mic şi s-a dus la judecătoria oraşului să pună nişte întrebări domnilor mai mari de acolo:

- Priviți-mă şi ascultați-mă puțin, domnilor mari! Am rămas singură cu zece copilaşi şi fără de mâncare. Faceți-mi favoarea şi lăsați-mi bărbatul să meargă acasă!

Mai marele tribunalului îi spune:

- Ascultă, femeie! Dacă vei găsi o întrebare ce să mi-o pui şi eu nu ştiu să-ți răspund, îți voi lăsa bărbatul liber!

Nu a ştiut biata femeie ce să-l întrebe şi a plecat plâmgând. Unde să găsească ea o astfel de întrebare grea? Şeful judecătoriei este foarte deştept! El va găsi cheia întrebării!

Pe drum, femeia trebuie să treacă o punte. Ea se aşează jos, obosită şi flămândă. Băiețelul vroia să sugă. Stând ea aşa, femneia îi dă piept copilaşului, iar ea mănâncă pâine. Peştii mâncau şi ei din firimiturile care cădeau deasupra apei. Au venit în jurul ei şi vrăbiile flămânde.

Proiect finanțat de Centrul Național de Cultură a rromilor Romano-Kher (CNCR - RK)

Avile trujal laθe vi e bokhale ćiriklă. I rromni, laćhe – ilesqi, del vi lenqe cïra manro.

Akana, i rromni vi xal, vi del te xan e avera thaj…arakhel o pućhipen!

3al pesqe i rromni ka-i kris thaj pućhel le bares:

- Rajana, bareana! So si akava: me xav, manθar xal pes, telal manθe xan thaj opral manθe xan?

Na ʒanel o baro raj le krisaqo. Atùnć, i rromni del lesqe o garavdo lav, i klidin e pućhipnasqi, phenindoj:

- Me sem, rajana! Xav manro p-i phurt thaj dav ćući le ćhavorresqe; vov xal manθar. E maćhe xan telal manθe e purśuka save peren, thaj e ćiriklă xan e purśuka save me dav len lenqe. Dikhen, kadava si o lav e pućhipnasqo!

Dikhel o baro raj le krisaqo ke i rromni si godăver thaj na xoxavel. Liel e klidina thaj putrel o udar te inklõl aj te telărel o rrom.

(O rromano amboldipen:
kaθar o *Marcel Courthiade*)

Femeia, bună la inimă, le dă şi lor puțină pâine.

Acum, femeia şi mănâncă, şi dă de mâncare altora şi… găseşte întrebarea!

Se duce femeia la judecătorie şi-l întreabă pe judecător:

- Domnule mare! Ce este asta: eu mănânc, de la mine se mănâncă, sub mine şi deasupra mea alții mănâncă?

Nu ştie mai marele judecătoriei. Atunci femeia îi arată tâlcul, cheia întrebării, zicând:

- Eu sunt, domnule! Mănânc pâine pe punte şi dau copilaşului piept; el mănâncă de la mine. Peştii mănâncă sub mine firimiturile care cad, iar păsările mănâncă firimiturle date de mine. Vedeți, acesta este tâlcul întrebării!

Vede domnul cel mare al tribunalului că femeia este isteață şi nu minte. Ia cheile şi deschide uşa să iasă şi să plece bărbatul femeii.

(Traducere în limba română:
Gheorghe Sarău)

I BUZNI THAJ LE TRIN BUZNORRE

Sas kaj sas… Sas jekhvar jekh buzni, kaj sasas la trin buznorre. Anθ-jekh dĭves, voj telărdăs ka-o veś te anel lenqe ćar. Anglal te telărel voj anθar o kher, phendăs le buznorrenqe te na putren o udar varekasqe ɜi kana na avela voj aj gilavela ka-o udar kadja:

Trin śingorrealen, trin buznorrealen,
La dajaqe o udar putaren,
Kë i daj anel tumenqe
Patrinŏrră anθ-ël vuśta.

Palal so telărdăs i buzni anθ-o veś, avilo o ruv ka-o udar thaj gilabadăs lenqe sar gilavelas lenqe i buzni. O baro buznorro kamlăs te putrel lesqe o udar, o tikno buznorro ći kamlăs te putrel lesqe.

Kana dikhlăs o ruv kë e buznorre na kamen te putren lesqe o udar, gelăs pesqe ka-o sastrări, te sanărel pesqe e danda. Palal, neve, sane dandença, o ruv avilăs palem ka-o udar thaj gilabadăs lenqe maj sanes sar gilabelas anglal. Palem, o tikno buznorro na kamlăs te putrel o udar, tha' o baro buznorro na śundăs les thaj putardăs le ruvesqe o udar.

Kana o ruv dias anθre anθ-o kher, arakhlăs le bare buznorres palal o udar aj xalăs les. Palal, arakhlăs vi le maśkarutne buznorres garavdo telal balani aj xalăs vi les.

CAPRA CU TREI IEZI

A fost că a fost.. A fost odată o capră, care avea trei iezi. Într-o zi, ea a plecat la pădure să le aducă iarbă. Înainte să plece din casă, le-a spus iezilor să nu deschidă uşa cuiva până când nu va veni ea şi le va cânta la uşă aşa:

Trei iezi, cucuieți,
Uşa mamei descuieți
Că mama vă aduce
Frunzişoare în buze.

După ce a plecat capra în pădure, a venit lupul la uşă şi le-a cântat precum le cântase capra. Iedul cel mare a vrut să le deschidă uşa, iedul cel mic nu a vrut să-i deschidă.

Când a văzut lupul că iezii nu vor să-i deschidă uşa, s-a dus la fierar să-şi subțieze dinții. Apoi, cu dinții noi, piliți, lupul a venit iarăşi la uşă şi le-a cântat mai subțire precum cântase înainte. Iarăşi, iedul cel mic nu a vrut să deschidă uşa, dar iedul cel mare nu l-a ascultat şi i-a deschis uşa lupului.

Când lupul a intrat în casă, l-a găsit pe iedul cel mare după uşă şi l-a mâncat. Apoi, l-a găsit şi pe iedul mijlociu ascuns sub copaie şi l-a mâncat şi pe el.

Proiect finanțat de Centrul Național de Cultură a rromilor Romano-Kher (CNCR - RK)

Le tikne buznorres na arakhlăs les!

Palal so xalăs le duje buznorren, o ruv thodăs penqe śere k-i felăstra.

Kana resli i buzni khere anθar o veś, o tikono buznorro avilăs anglal laθe aj mothovdăs laqe sar o ruv xalăs pesqe phralorren. I buzni kerdăs jekh bari xïv aj laθe kerdăs jekh bari jag. Opral, te na dikhel pes, thovdăs jekh rogoźìna thaj opral laθe thodăs jekh sinìa kerdi anθar mom, aj p-i sinìa sasas but xaben. Akhardăs le ruves te xal, kadja sar kerel pes kana merel varekon. O ruv avilo, kerdăs pes ke na ʒanel khanć sar mule le duj buznorre, xalăs aj pilăs. O mom, ʒanen vi tume, bilõl kana si jag paśal lesθe. Kadja, o kirvo ruv pelăs anθ-i jag thaj baśelas: *Xastra man, kirvie, xastra man!*

I buzni phendăs lesqe ke ći xastrala les: *Te thabarel o ilo anθar tuθe, kadja sar thabardăs anθa manθe kana tu xalăn mirre buznorren!*

(Paramići kidini kaθar e rroma kakavără e Rumuniaθar kaθar o *Gheorghe Sarău*)

Pe iedul cel mic nu l-a găsit!

După ce i-a mâncat pe cei doi iezi, lupul a aşezat capetele lor la fereastră.

Când a ajuns capra acasă de la pădure, iedul cel mic a venit în faţa ei şi i-a spus cum lupul i-a mâncat frăţiorii. Capra a făcut o groapă mare şi în ea a strunit un foc mare. Deasupra, ca să nu se vadă, a pus o rogojină şi deasupra ei a aşezat o masă făcută din ceară, iar pe masă era multă mâncare. l-a poftit pe lup la masă, aşa cum se face când moare cineva. Lupul a venit, s-a prefăcut că nu ştie nimic despre cum au murit cei doi iezi, a mâncat şi a băut. Ceara, ştiţi şi voi, se topeşte când e foc în preajma ei. Astfel, cumătrul lup a căzut în foc şi striga: *Scapă-mă, cumătră, scapă-mă!*

Capra i-a zis că nu-l va scăpa: *Să ardă inima din tine, aşa cum a ars în mine când tu mi-ai mâncat iezii!*

(Poveste culeasă de la rromii căldărari din România şi traducere în limba română: *Gheorghe Sarău*).

URSARĔNQI PARAMÌĆI

Sasas jekh thagar thaj sasas les jekh slùźnika anθ-i avlin. I thagarni kerdă e thagaresqe duj raklorre. I servànta lilă le raklen kaθar i thagarni, ćhivdă le duje ʒuklorren k-i thagarni te pien ćući thaj e thagaresqere raklorren ćhivdă len anθ-o balegàri. Othe, kaj sasas e raklorre, inkle duj phabalină. I servànta so te kerel? Kana avilo o thagar kaθar o veś, kaj gelo te del kàrie, haj arakhlă le duje ʒuklorren k-i thagarni, phendă so del la drom, so na-i laćhi so kerdă ʒuklorren.

Uśtilo o thagar thaj dină laqoro drom te ʒal pe dadesθe, haj vov, anθ-o than e thagarnăqoro, lilă e servanta.

O thagar dikhlăs ăl duj phabalină anθ-o balegàri. Kana uśtili, i slùźnjika phendă te kerel anθar e phabalină duj pàtură. I slùźnika sută opr-e sovthana thaj dikhlă suno so trebal te del len an-jag! Uśtilo o thagar thaj thabardă len. Uśtile duj àśkie anθar o sovthan haj odola duj sane kaśtorre kerdile duj bakrorre, saven i servànta dikhlă len anθ-i bätätùra de ràno. Oj so phendăs? ”Thagar!a, ćhin odolen bakrorren te xav zàla bukhorro anθar lenθe”. Aj ov ćhindă len.

POVESTE URSĂREASCĂ

Era un împărat şi avea o slujnică în curte. Împărăteasa i-a făcut împăratului doi copilaşi. Servitoarea i-a luat pe copii de la împărătească şi a băgat doi cățeluşi la împărătească ca să sugă, iar pe feții împărăteşti i-a băgat în bălegar. Acolo, unde erau copilaşii, au ieşit doi meri. Servitoarea ce să facă şi ea? Când a venit împăratul de la pădure, unde a mers la vânătoare, şi i-a găsit pe cei doi cățeluşi la împărătească, a spus că-i dă drumul să plece, că nu e bună că a făcut căței.

Şi s-a ridicat împăratul şi a zis că-i dă drumul să meargă la tatăl său, iar el, în locul împărătesei, a luat-o pe servitoare.

Împăratul a văzut cei doi meri în bălegar. Când s-a sculat, slujnica a zis să facă din meri două paturi. Slujnica a dormit pe paturi şi a visat că trebuie să le ardă! s-a pus împăratul şi le-a dat foc. Au sărit două aşchii din pat şi acele două surcele de lemn s-au prefăcut doi miei, pe care servitoarea i-a zărit în bătătură de dimineață. Ea ce zise? “Împărate, taie mieii ăia să mănânc puțin ficățel din ei”. Iar el îi tăie.

Geli jekh rakli te thovel e porră k-i len haj skäpisajli jekh porr, haj adajka porr kerdili jekh raklorro thaj jekh raklŏrri.

Avili jekh gaʒi te liel pani haj arakhlă e raklorres ta e raklŏrră aj geldă len khere.

Afliskerdăs (arakhlăs) o thagar haj lilă le raklorren kaθar i gaʒi. Pućhlă len o thagar: „Kaθar sen tume, raklorra!len?" „Ame samas jekhe thagarnăqere. Amen kerdă amari daj, haj lilă amen i slùźnika aj ćhudă amen anθ-o balegàri". Vi phende le raklorre sa i paramìći pe dadesqere.

Atùnć, o thagar afliskerdă (arakhlăs) so e rakle si lesqere, ćumidină e raklorren lośaθar, palem dină and-e servanta ʒi kana voj muli".

(C.S. Nicolaescu-Plopşor: *Ursarĕnqi paramìći* [Poveste ursărească], anθ-o lil „Paramiseá Romané", Craiova, 1934, p. 24-27. I rromani redàkcia: *Gheorghe Sarău*).

S-a dus o fată să spele mațele la gârlă şi a scăpat un maț, iar acest maț s-a prefăcut într-un băiețel şi o fetiță.

A venit o gajie să ia apă şi i-a găsit pe băiețel şi pe fetiță şi i-a adus acasă.

A aflat împăratul şi i-a luat pe copilaşi de la gajie. i-a întrebat împăratul: „De unde sunteți, copilaşilor?" „Am fost ai unei împărătese. Ne-a făcut mama noastră, dar ne-a luat slujnica şi ne-a aruncat în balegar". Şi i-au spus copilaşii toată povestea tatălui lor.

Atunci, împăratul a aflat că aceştia sunt copiii lui, i-a sărutat pe copilaşi de bucurie, apoi a dat în servitoare până când a murit".

(C.S. Nicolaescu-Plopşor: *Ursarĕnqi paramìći* [Poveste ursărească], apărută în cartea „Paramiseá Romané" – „Poveşti rrome", Craiova, 1934, p. 24-27; redactarea rromă: *Gheorghe Sarău.* Traducere în limba română: *Gheorghe Sarău*).

O RROM MARDO

Sas kaj na-s o Sïmpètri aj jekh rrom. Phiravenas pe' p-jekh drom p-o s-orro dĕs.

Ći ʒanenas kaj te rătăren. Rodenas penqe jekh kherorro. Roden, roden, roden.. Arakhen jekh kolìba sulumença. Mothol o rrom:

- Ìta, arakhlem so trobul ame'; anθ-e kată kolibùca śaj sovas miśto! Tu, Sïmpetri!na, tho' tu p-o fùndo, paśa-o zìdo, aj me thav ma' paśa-o udar!

- Miśto, rrom!a, del tu o Del laćhi răt! Sastipnaça!

Peren tele aj len te soven. Ìta aresel o gaʒo le kheresqo! Mato sasas. So kerel kodo gaʒo? Vazdel pesqi rovli aj liel te marel le rromes. Marel les ʒi kana marel les aj ʒalθar...Del muj o rrom zurales:

- Sïmpetri!na, phendă, uśti! Tho' tu' akana vi tu paśa-o udar, aj me sovav intăl.

Paruven o than le duj ʒene. Atùnći, o gaʒo, o matărno, palem avel la rovlăça. Mothol: „Mardem but kakales, kaj si paśa-o udar, akana trobul te marav vi kukoles kaj si paśa-o zìdo!". Palem liel o rrom daba. Kadă si o tràjo le ćorre rromesqo, le bibaxtalesqo: kajgòdi ʒal, vaj p-e kată, vaj p-e kută rig, sa si te avel mardo.

(Adaptàcia kerdi kaθar o Marcel Courthiade palal o André Barthélémy - "Jośka", anθar le *Pamićă la balvalăqe*).

RROMUL CEL BĂTUT

A fost că n-a fost Sfântul Petru şi un rrom. Se preumblaseră pe un drum toată ziua.

Nu ştiau unde să înnopteze. Cautau şi ei o căsuță. Caută, caută, caută.. Găsesc o colibă din pământ şi paie. Zice rromul:

- Uite, am găsit ceea ce ne trebuie; în colibuța asta vom putea dormi bine! Tu, Sfinte Petru, bagă-te la margine, lângă zid, iar eu mă aşez lângă uşă!

Foarte bine, omule, să-ți dea Domnul noapte bună! Cu sănătate!

Se prăvălesc jos şi se pun pe somn. Iată soseşte şi stăpânul casei! Era beat. Ce face acel gajeu? Îşi ridică toiagul şi prinde a-l bate pe rrom. Îl bate cât îl bate şi pleacă.. Strigă rromul tare:

- Sfinte Petru, zise, scoală! Şezi tu acum lângă uşă, iar eu dorm dincolo.

Cei doi schimbă locul. Atunci, gajeul, beţivul, vine iar cu bastonul. Zice: „L-am bătut mult pe ăsta, care se află lângă uşă, acum trebuie să-l mai bat şi pe ăla care este lângă zid!". Iarăşi ia rromul bătaie. Aşa este traiul bietului rrom, făr' de noroc: oriunde merge, ori pe-o parte – ori pe alta, tot trebuie să ia bătaie...

(Adaptare realizată de Marcel Courthiade după André Barthélémy - "Jośka", din *Pamìćă la balvalăqe* – Poveştile vântului).

Proiect finanțat de Centrul Național de Cultură a rromilor Romano-Kher (CNCR - RK)

O ʒUVALO, O PIŚOMALO THAJ O XER

Sas kaj na-s, te na avilino – na sasas te phenel pes. Sasas duj rroma, o ʒuvalo aj o Piśomalo. Kadala sasas lenqe anava. Ćorre sasas le duj, xarane, tha' vi bengale! Aj ʒanas von p-ël droma vareso te arakhen, varekaj te keren butĭ.

- Ju, ju, ju! Piśomale!a, phral!a. Ći dikhes so me dikhav?

- Jo, jo, jo! Dikhav, ʒuvale!a, dikhav jekha ćiriklă p-o jekh rukh....

- Na...Piśomale!a, dile!a. Dikh, angla' tŏ nakh, o gaʒo anklisto p-o xer...

Àpo, so maj? So kames? T- Avel o xer anklisto p-o gaʒo? - phenel o Piśomalo.

- Jaj, dile!a, p-e tuθe trobul anklisto, ke maj xer san tu! Ći xalăres ke akana śaj ćoras kodole xeres?

- Aj vi tu, dile!a – phenel o Piśmalo, te ćores le xeres trobul te ćores vi le gaʒes, ke o gaʒo si anklisto opre! Aj so te keras anθa' o gaʒo?

- Jaj, Piśomale!a. Ći **śuvlili** tĭ godĭ.. Dilo sar jekh guruvni san! Aźukăr, akana dela o khamorro; dikhesa ke pal' xancï therdŏla o gaʒo te thol pe' tela' ućhalin te hodinil pe'.

PĂDUCHIOSUL, PURECHIOSUL ŞI MĂGARUL

A fost că n-a fost, că de n-ar fi fost nu s-ar fi povestit. Erau doi rromi, Păduchiosul şi Purechiosul. Acestea erau numele lor. Erau săraci amândoi, deştepți, dar drăcoşi! Şi mergeau ei pe drum să găsească ceva, pe undeva ca să lucreze.

- Pu, iu, iu, iu, frate Purechiosule! Nu vezi ce văd eu?

- Ho, ho, ho, ho! Văd, Păduchiosule, zăresc o pasăre pe copac...

- Nu.. Purechiosule, prostovane! Priveşte în fața nasului tău gajeul ăla călare pe măgar ...

- Păi, ce? Ce vrei tu? Să fie măgarul călare pe gajeu? – zice Purechiosul.

- Vai, ție, prostule, pe tine trebuie să te încalece, că mai măgar tu eşti! Nu pricepi că acum putem fura măgarul ăla?

- Păi şi tu, prostule! – spune Purechiosul, ca să furi măgarul trebuie să-l furi şi pe gajeu, căci gajeul este urcat sus pe el! Dar cum să facem asta din pricina gajeului?

- Vai, Purechiosule! Mintea nu ți-e întreagă.. Eşti prost precum o vacă! Aşteaptă, acum o să iasă soarele; vei vedea că peste puțin timp se va opri gajeul ca să se aşeze la umbră ca să se odihnească.

Kadă vi sas. O kham pekelas. O gaʒo therdŏl, astarel le xeres ka-jekh tĭlo aj thol pesqo śero tela-i ućhalin aj liel te sovel. Atùnći, o ʒuvalo phenel:

- Piśomale!a, na de dùma khanć! Paśuvas po lokhorres; me putrav o śelo le xeresqo, aj tu spides les angla' ʒi anθ-o veś. Me thav o śelo ka-murri korr aj beśav.

- Amblaves tut, ʒuvale!a?

- Phande tŏ muj! Kana o muj putres les, ankalaves jekh dilimos!

- Miśto, miśto! Na xolăv! Ći maj phenav khanć...

Keren sar phende te keren. O Piśomalo angerel le xeres anθ-o veś, aj o ʒuvalo thol pesqe o śelo ka-i korr aj beśel astardo. O gaʒo sovel aj xexinil..

Kana o Piśomalo garavdăs pes le xereça, liel o ʒuvalo te cipil: "Hi- Ha, hi-Ha!".

O gaʒo putrel jekh jakh:

- So si, xer!a? Bokhalo san?

- Nići, raj!a. Xalem, ćajlilem…

Putrel o gaʒo i dujto jakh:

- Jaj, des dùma akana?

- Dav, jertisar manqe, murro raj, aźutil tut o Devel!

Aşa a şi fost. Soarele ardea. Gajeul se opreşte, prinde măgarul de un ţăruş şi-şi pune capul la umbră şi se pune pe somn. Atunci, Păduchiosul spune:

Purechiosule, nu zi nimic! Ne apropriem uşurel; eu desfac funia măgarului, iar tu îl împingi înainte până în pădure. Eu pun funia la gâtul meu şi stau aşa.

- Te spânzuri?

- Tacă-ţi gura! Când deschizi gura şi scoţi o prostie!

- Bine, bine! Nu mă supăr! Nu mai zic nimic...

Fac precum au zis să facă. Purechiosul îl duce pe măgar în pădure, iar Păduchiosul îşi pune funia la gât şi rămâne aşa prins. Gajeul doarme şi sforăie…

Când Purechiosul s-a ascuns cu măgarul, Păduchiosul prinde a ţipa: "Hi- Ha-, hi- Ha".

Gajeul deschide un ochi:

- Ce este, măgare? Eşti flămând?

- Nu, stăpâne! Am mâncat, m-am săturat…

Deschide gajeul şi al doilea ochi:

- Vai, vorbeşti acum?

- Vorbesc, iartă-mă, stăpânul meu, să-ţi ajute Dumnezeu!

O gaʒo porravel pe jakha sar duj ćare:

- Ju, ju, ju! Kaj si murro xer?

- Kathe sïm, paśa-tuθe, raj!a. Ći dikhes? Xalem ćar aj, te jertis, mekhlem goźni sar śaj dikhes...

- T...tu s...an m...murro xer? S..so phenes?

- Me sïm, nùmaj trobul akana te phenav tuqe so pecisajlem. Ćaćipnaça, manuś sïm sar tu dikhes. Murro dad si baro drabarno kaj kerel fàrmeći. De trin berś palpale kamelas te ansuril man jekha raklăça, kaj na-s manqe dràgo. Me ći kamavas la. Xolajlem. Anθ-i xoli, akuślem murre dades aj lesqe mulen. Murro dad phendă manqe:

- Te keres tut xer trin berśa aj trin dĕsa!". Sode mores tu jakhaθar, kerdilem xer, aj akana nakhle le trin berś aj le trin dĕs aj palem kerdilem manuś.

- He, he! So te kerav akana anθa' tuθe? - mothol o gaʒo. n-aśti phiraves man p-e tŏ dumo, aj n-aśti phiravav tut p-e murro...

- Àpo, mekh man te ʒav ka murro dad.. d-akana kandav lesqo muj aj kerav lesqi vòja, te na maj avav xer.

- Àpo, ʒa ka tŏ dad.. aj na maj ker tut dilo, na maj ker dilimata!

- Nais tuqe! Aćh Devleça!

- ʒa Devlorreça!

Gajeul îşi cască ochii ca două bliduri:

- Iu, iu, iu! Unde este măgarul meu?

- Aici sunt, lângă tine, stăpâne! Nu vezi? Am mâncat iarbă şi, să mă ierți, am bălegat, după cum poți vedea ...

- T..uu eş..ti mă...garul meu? Ce .. tot spui?

- Eu sunt, numai că trebuie să-ți spun ce am păţit. Într-adevăr, sunt om precum vezi. Tatăl meu este mare vrăjitor, care face farmece. Cu tei ani în urmă, vroia să mă însoare cu o fată, care nu mi-a fost dragă. Eu nu o vroiam. M-am supărat. La mânie, l-am înjurat pe tata şi pe morții lui. Tatăl meu mi-a zis:

- „Să te faci măgar trei ani şi trei zile!". Cât clipeşti din ochi, m-am făcut măgar, iar acum au trecut cei trei ani şi cele trei zile şi iarăşi m-am făcut om.

- He, he! Ce să fac eu acum pentru tine? Nu poți să mă duci pe umărul tău, iar eu nu pot să te port pe-al meu...

- Păi, lasă-mă să merg la tatăl meu ...de acum încolo îi ascult vorba şi îi fac voia, ca să nu mai devin măgar.

- Păi, du-te la tatăl tău .. şi nu te mai comporta ca nebun, nu mai face nebunii!

- Îți mulțumesc! Rămâi cu Dumnezeu!

- Mergi cu Dumnezeu!

Jekh vaj duj kurke pala' kodo, ʒal o gaʒo p-o fòro le grastenqo te rodel pesqe avre xeres. Dikhel jekhe śukare xeres...vòrta sar kuko kaj sas les maj anglal! Sa kodă pećàta p-o muj...sa kodo ćerxan p-o ćikat...

- Juj, Devl!a, sar miazinel kado xer pe kukolesθe! Oho, xalărav i butĭ, phenel, xalărav!

Paśol paśal o xer aj phenel lesqe ćordanes anθ-o kan:

- Aha, murro raklo, palem akuślăn tĕ dades, nùmaj ći sïm odobor dilo te maj kinav tut! T- aves baxtalo!

(André Barthélémy, *Paramìća la balvalăqe*, palal o lil „Marcel Courthiade, *Drabaripnasqi pustik p-i ćhib rromani"*, Karjaa, Finlanda, 1991, p. 42 – 43).

Una sau două săptămâni după asta, se duce gajeul la târgul de cai să-şi caute un alt măgar. Vede un măgar frumos .. exact ca ăla pe care îl avusese mai înainte! Acelaşi chip al feței...aceeaşi stea pe frunte...

- Iui, Doamne, cum seamănă acest măgar cu celălalt! Oho- ho, pricep cum stă treaba, zice, înțeleg!

Se apropie de măgar şi-i spune pe furiş la ureche:

- Aha, băiatul meu, iarăşi țI-ai înjurat tatăl, număi că nu mai sunt într-atât de prost ca să te mai cumpăr! Să fii norocos!

(Traducere de Gheorghe Sarău după: André Barthélémy, *Poveştile vântului [Paramìća la balvalăqe]*, vol. „Marcel Courthiade, *Drabaripnasqi pustik p-i ćhib rromani"*, Karjaa, Finlanda, 1991, p. 42 – 43).

KAJSAN

Sas kaj n-as, o ʒuvalo aj Piśomalo, amare duj ćora. Merenas bokhaθar aj ći maj ʒanenas so te keren te arakhen penqe vareso te den anθ-o muj, te xan.

Nakhen anθar jekh gav aj dikhen jekh baro śukar kher. Kothe beśenas jekh barvalo gaʒo aj pesqo raklo. Dikhen le duj rroma but śaxa aj morkoja, puruma, pipèrke anθ-o umal le gaʒesqo aj aśunen le bakren kaj baśenas anθ-i śtàla. I răt kali perelas. Mothol o Piśomalo:

- Tu, ʒuvalea, le o gono, me lăv i ćhuri. Tu pher o gono śaxença, morkojença, zelenimatença, thaj me ʒav anθ-i śtàla te ćhinav jekhe bakres…

Kadja vi kerde. Tha' o gaʒo aśunel o baśimos le bakrenqo thaj mothol pesqe raklesqe:

- Raklea, ʒa, dikh so si k-ël bakre, ke zorales baśen! Te na avel vareso. Akhar vi amare ʒukles!

O ʒukel na sasas kothe, gelo-θar sasas. O raklo del avri aj akharel les:

- Kajsan, Kajsan!

Kodo sasas o anav le ʒuklesqo. Kajsan bućholas.

O Piśomalo, kaj sasas anθ-i śtàla, patăl ke akharel les o ʒuvalo, ke pućhel les kaj arakhel pes, kadja: „kaj san?". Thaj mothol:

- Kathe sem…Phande tiro muj!

KAISAN

A fost că n- fost, Păduchiosul şi Purechiosul, cei doi hoţi ai noştri. Mureau de foame şi nu mai ştiau ce să facă să găsească şi ei ceva să bage-n gură, să mănânce.

Trec ei printr-un sat şi văd o casă mare şi frumoasă. Acolo locuia un gajeu bogat şi băiatul său. Văd cei doi rromi multă varză şi morcovi, ceapă, ardei în curtea gajeului şi au oile care behăiau în târlă. Se lăsase înserarea. Spune Purechiosul:

- Tu, Păduchiosule, ia sacul, iar eu iau cuţitul. Tu umple sacul cu varză, morcovi, verdeaţă şi legume, iar eu mă duc în târlă să tai un berbec ceva...

Aşa au şi făcut. Dar gajeul aude behăitul oilor şi-i zice băiatului său:

- Băiete, du-te, vezi ce e la oi, că behăie tare! Să nu fie ceva. Chiamă şi câinele nostru!

Câinele nu era acolo, era plecat. Băiatul iese afară şi-l strigă:

- Kaisan, Kaisan!

Acela era numele câinelui. Îl chema Kaisan.

Purechiosul, care era în târlă, crede că-l strigă Păduchiosul, că-l întreabă unde se află, adică: „kaj san = unde eşti?". Şi spune:

- Aici sunt...Tacă-ţi gura!

O raklo ćudil pes, naśel k-o pesqo dad:

- Dadea, o ʒukel del dùma! Aśundem me les!

- So phenes, dilorrea? Rimome san, mo raklo? Xavas tiro burìko, aśundăn o baśimos le bakrenqo… Le ʒivutre ći den dùma ʒi avdĭves…

- Te na patăs, ʒa aj akhar vi tu le ʒukles !

Ʒal o dad aj akharel: «Kajsan! Kajsan !».

- Kathe sem, phendem tuqe, ma dilăr man! – mothovel o Piśomalo.

- Juj, juj, juj! Ćaćes, amaro ʒukel del dùma! Na-i butĭ uźi – mothol o gaʒo. Ʒa, xav tire bukhe, ʒa ka-o raśaj te ćhudel molìfta p-e lesθe.

Naśel o raklo ʒi k-o raśaj:

- Raśaja! Del tut o Del baxt! Ćumidav tĕ pora anθar tuθe! Le tiro svùnto lil aj i molìfta i maj zorali thaj av mança! Akharel tut murro dad… o biuźo…amenθe lo…amaro ʒu… ʒu.. kel del dù…dù…dùma.

- Aj, aj! n-aśti ʒav, ke dukhal mo punro.

Punrnango sasas o raśaj; xalavelas pesqe punre anθ-i balani.

- Khanć kodo! – mothol o raklo. Angerav tut p-o murro dumo! Haj sig, xavas tiro ilo!

Băiatul se miră şi dă fuga la tatăl său:

- Tată, câinele vorbeşte! L-am auzit eu!

- Ce spui tu, prostuțule? Eşti stricat, băiatul meu? Mânca-ți-aş buricul, ai auzit behăitul oilor.. Animalele nu vorbesc, cel puțin până în ziua de azi..

- Dacă nu crezi, mergi şi strigă-l şi tu pe câine!

Merge tatăl şi strigă: „Kaisan! Kaisan!”.

- Aici sunt, ți-am zis, nu mă mai înnebuni! – spune Purechiosul.

- Iui, iui, iui! Într-adevăr, câinele nostru vorbeşte! Nu-i treabă curată – spune gajeul. Mergi, îți mănânc ficații (te rog), du-te la preot să arunce apă sfințită pe el.

Fuge băiatul la preot:

- Părinte! Să-ți dea Dumnezeu noroc! Îți pup mațele din tine! Ia cartea ta sfântă şi agheazma ta cea mai puternică şi hai cu mine! Te cheamă tatăl meu .. necuratul .. este .. la noi.. câi...câi...nele nostru vor.. vor.. beşte.

- Vai, vai! Nu pot să merg, că mă doare piciorul.

Era desculț preotul; îşi spăla picioarele în albie.

- Nu-i nimic! – spune băiatul. Te duc pe umărul meu! Hai repede, mânca-țI-aş inima!

O raśaj liel e rugipnasqo lil, i molìfta i maj zorali aj anklel p-o dumo le raklesqo. Nakhen anθar umal, te ʒan maj sig. O ʒuvalo sasas kothe. Dikhel le rakles aj le raśajes p-e lesqo dumo. Ći dikhel miśto, patăl ke si o Pišomalo thaj pućhel les:

- Andăn vareso?

- Ej, andem les – phenel o raklo.

- Miśto, an les kathe! Ankerav me les, aj tu le i ćhuri aj ćhin lesqi korr! Sig te keras, aśunes!?

O raśaj mulo daraθar. Patălas vov ke atharde les o raklo thaj pesqo dad te mudaren les. Xutel ‘θar o dumo le raklesqo aj naśel.

O raklo ći maj xatărel khanć, patăl ke dilisajlo lesqo dad aj vi vov naśel palal o raśaj. Atùnć, o Pišomalo anklel anθa’ i śtàla. Si les jekh śukar thulo bakro p-o dumo. O ʒuvalo liel pesqo gono aj le duj ʒene gele khere.

Thaj kana nakhlem vi me lenθar, śukar khandelas o xamos lenqo! Bokhalo semas aj dine vi man’ jekh kòkalo bakresqo aj jekh burnekh śaxa. Aj dine man’ jekh punro…aj reslem ʒi tumenθe te phenav tumenqe i paramìći!

(Adaptàcia kerdi kaθar o Marcel Courthiade palal o André Barthélémy - “Jośka”, anθar le *Pamìćă la balvalăqe*).

Preotul ia cartea de rugăciuni, agheazma cea mai puternică şi urcă pe umărul băiatului. Trec prin curte, ca să meargă mai repede. Păduchiosul era acolo. Îl vede pe băiat şi pe preot pe umărul lui. Nu zăreşte bine, crede că este Purechiosul şi îl întreabă:

- Ai adus ceva?

- Păi, l-a adus – zice băiatul.

- Bine, adu-l aici! Îl ţin eu, iar tu ia cuţitul şi taie-i beregata. Rapid să facem, auzi!?

Preotul muri de frică. Credea că l-au chemat băiatul şi tatăl său ca să-l omoare. Sare de la umărul băiatului şi o rupe la fugă.

Băiatul nu mai înţelege nimic, socoate că a înnebunit tatăl său şi fuge şi el după preot. Atunci, Purechiosul iese din târlă. Are pe umăr un berbec frumos şi gras. Păduchiosul îşi ia sacul şi cei doi plecară acasă.

Şi când eu am trecut şi eu pe la ei, mirosea frumos mâncarea lor! Eram flămând şi mi-au dat şi mie un os de berbec şi o mână de varză. Şi mi-au tras un picior .. de-am ajuns până la voi să vă spun povestea!

(Adaptare realizată de Marcel Courthiade după André Barthélémy - “Joška”, din *Pamìćă la balvalăqe* – Poveştile vântului).

I PARAMIĆI LA MOLĂQI

O Dionìsos, e Molăqo Del, ʒalas p-o drom aj arakhlăs jekh sùmburo. Lias les aj gelo maj dur. Palal, arakhlăs jekh ćiriklăqo kòkalo aj thovdăs o sùmburo anθ-e ćiriklăqo kòkalo, anθ-o savo, sar vi tume ʒanen, si jekh śancorro. Gelăs o Dionìsos maj dur thaj arakhlăs jekh xeresqo kòkalo. Thovdăs vi les, e ćiriklăqo kòkalo, anθ-e xeresqo kòkalo thaj, gelindoj maj dur, o Dionìsos arakhlăs jekh levosqo kòkalo. Atùnć, thovdăs e xeresqo kòkalo anθ-e levosqo kòkalo, kaj sas o maj baro.

Kana reslo khere, o Dionìsos thovdăs o kòkalo anθ-i phuv. Paleder, dikhlăs vov ke barilăs kothe jekh rez e drakhença. O Dionìsos lias e drakha aj kerdăs lenθar pimos. O pimos sasas gudlo aj laćho. Atunćaθar, kon piel kadava pimos kerel kadja: gilabel sar jekh ćirikli, dilo si thaj kerel dilimata sar jekh xer, godĭsarel ke zoralo si sar o lèvo!

(purani grekikani paramići, amboldini rromanes aj laćhardi kaθar o *Gheorghe Sarău*).

POVESTEA VINULUI

Dionisos, Zeul Vinului, mergea pe drum şi a găsit un sâmbure. L-a luat şi a mers mai departe. Apoi, a găsit un os de pasăre şi a pus sâmburele în osul de pasăre, în care, după cum şi voi cunoaşteți, există un şănțuleț. s-a dus Dionisos mai departe şi a găsit un os de măgar. L-a pus şi pe el, osul de pasăre, în osul de măgar şi, mergând mai departe, Dionisos a găsit un os de leu. Atunci, a pus osul de măgar în osul leului, care era mai mare.

Când a ajuns acasă, Dionisos a pus osul în pământ. Apoi, a văzut el că a crescut acolo o viță cu struguri. Dionisos a luat strugurii şi a făcut din ei băutură. Băutura era dulce şi bună. De atunci, cine bea această licoare face aşa: cântă precum o pasăre, e prost şi face nebunii ca un măgar, crede că este puternic ca leul!

(veche povestire grecească, adaptată şi tradusă în rromani, apoi în română de *Gheorghe Sarău*).

O PUĆHIPEN K-E DUJ DROMA

Sas kodoja anθ-jekh but durutno vaxt, kana phirenas e benga p-i Phuv, sar amen. Jekh ćhavo reslo k-o than kaj ulavel pes o drom. Kothe beśelas o Bareśingenqo, o Lolebalenqo, o Beng pesqe rovlăça anθ-o vast. Astardăs le ćhaves thaj mothovdăs lesqe:

- Dikh, ćhavea! Kathe si duj droma. Rakhen len me duj rakle. Jekh drom ingărel tut k-o meripen, tha' o aver drom ingărel tut k-o barvalipen. Mekhav tut te pućhes jekhe benges, savo drom te astares les, tha', trebal te ʒanes, jekh anθar mirre rakle sa vrjàma xoxavel, thaj o aver sa vaxt mothovel o ćaćipen.

So patăn ke kerdăs o ćhavo? Beślăs so beślăs, kerdăs godĭ, uśtilo aj phendăs jekhe bengorresqe: "Pućh tire phrales, savo drom ingărel man k-o meripen?".

Pućhlăs o bengorro pesqe phrales thaj vov sikavdăs lesqe jekh drom. Bidaraqo, o ćhavo lias te phirel anglal p-o kadava drom, ke ʒanelas ke kam ingerel les k-o barvalipen.

(purani grekikani paramìći)

ÎNTREBARE LA RĂSCRUCE DE DRUMURI

Era povestea asta într-o vreme foarte îndepărtată, când umblau deavolii pe Pământ, ca noi. Un flăcău a ajuns la răscrucea drumurilor. Acolo sălăşuia Ălcucoarnemari, Ălcupărulroşu, Deavolul cu cârja sa în mînă. L-a prins pe băiat ţi i-a spus:

- Vezi, băiete! Aici sunt două drumuri. Le păzesc cei doi băieţi. Un drum te duce spre moarte, iar celălalt drum te conduce spre bogăţie. Te las să-l întrebi pe un diavol, ce care drum să iei, dar, trebuie să ştii, unul dintre feciorii mei tot timpul minte, iar celălalt tot timpul grăieşte adevărul.

Ce credeţi că a făcut băiatul? A stat ce a stat, s-a gîndit, s-a hotărât şi a spus unuia dintre drăcuşori: „Întreabă-l pe fratele tău, care drum mă duce spre moarte?".

L- a întrebat drăcuşorul pe fratele său şi el i-a arătat un drum. Fără frică, flăcăul a apucat să meargă pe acest drum, că ştia că îl va conduce spre bogăţie.

(veche poveste greacească; traducere: *Gheorghe Sarău*)

O RROM THAJ I BALVAL

Jekh rrom ʒalas p-o drom. Sar ʒalas, maladŏl le Khameça. Le Khamesqe ći dias lesqe "laćho dĭves!". O Kham kerdilăs xolăriko thaj phendăs zorales le rromesqe:

- Terdŏv, fèri, rroma! Sosθar ći dian man' "laćho dĭves!"

- Ke tu ći san Baro Raj!

- Aźukăr fèri, rroma! Te perel p-e tut o tato milaj!

- Na-i khanć, i Balval te na phurdel!

Sar ʒalas maj dur, maladilăs le Ivendeça. Nić kadalesqe na dias "laćho dĭves !". Vi o Ivend tordărdăs le rromes:

- Rroma, sosθar ći dian man' "laćho dĭves"?

-Ke ći san tu Baro Raj!

- Aźukăr fèri, rroma! Te perel p-e tut o zoralo Ivend !

-Na-i khanć, i Balval te na phurdel!

Thaj kana reslăs i Balval, o rrom, dural, vazdăs opre pesqi stadĭ aj dias "laćho dĭves!" la Balvalăqe, anθar kodoja ke i Balval sasas o maj baro Raj!

(palal o Karsai Ervin thaj o Rostás – Farkas György, *Cigány magyar képes olvasókönyv*. *Te sityovas rromanes!*, "Gondolat", 1990 [Pécs], r. 144).

ROMUL ŞI VÂNTUL

Un rrom mergea pe drum. Cum mergea, se întâlneşte cu Soarele. Soarelui nu i-a zis „bună ziua!". Soarele s-a mâniat şi i-a spus rromului cu fermitate:

- Opreşte, numai, rromule! De ce nu mi-ai dat „bună ziua!".

- Că nu tu eşti Domnul cel Mare!

- D-apăi aşteaptă mă, rromule! Să pice pe tine vara cea caldă!

- Nu-i nimic, Vântul să nu sufle!

Cum el mergea mai departe, s-a întâlnit cu Iarna. Nici acesteia nu i-a dat „bună ziua!". Şi Iarna l-a oprit să-l întrebe pe rrom:

- Rromule, de ce nu mi-ai zis „bună ziua!"?

- Pentru că tu nu eşti Domnul cel Mare!

- Aşteaptă, măi rromule! Să se aştearnă pe tine Iarna cea puternică!

- Nu-i nimic, Vântul să nu sufle!

Şi când a ajuns Vântul, romul nostru, de departe, şi-a ridicat pălăria şi a dat bună ziua!" Vântului, deoarece Vântul era cel mai mare Domn!

după: Karsai Ervin şi Rostás – Farkas György, *Cigány - magyar képes olvasókönyv*. *Te sityovas rromanes!* [Carte de citire rromani – maghiară ilustrată. Să învăţăm rromanes!], "Gondolat", 1990 [Pécs], r. 144; Traducere în limba română: *Gheorghe Sarău*).

Proiect finanţat de Centrul Naţional de Cultură a rromilor Romano-Kher (CNCR - RK)

SAR I ĆIK KERDILI MANRO

Sasas jekhvar, varekaj, jekh gaʒo thaj jekh gaʒi aj n-as len raklorre. Von line pen aj rugisajle ka-o baro Devel te del vi lenqe raklorren. o Del aśundăs len aj dias len do glaten. Murś aj ʒuvli sasas len. Le dujen sasas len ruputne bala vi sumnakutne danda.

Ći nakhlăs but vrjàma aj mulo lenqo dad. Na but palal lesθe, muli vi lenqi dej. Aćhile le raklorre kòrkoro thaj na sasas len so te xan. Rovelas i raklorri aj mangelas pesqe phralesθar vareso te xal.

Gelo laqo phral thaj lias ćik aj gelmedisardăs la aj kerdăs la sar avelas manro. Thovdăs la anθ-i jag. Nakhle opre-tele biś minùtură. I rakli phenel lesqe:

- Ankalav, phrala, o manro anθar i jag te xas les! Mulem bokhaθar!

- Na akana! - phenel o raklorro. Na-i peko o manro! Maj aźuker biś minùtură!

Nakhelas, kothe, paśal lenθe, o Devel, kaj pućhlăs len:

- So keren kathe, raklorrealen?

- Beśas aj tatŏvas amen ka-i jag! - phenel o raklorro.

- So si tumen anθ-i jag? - maj pućhel O Devel lenθar.

CUM NĂMOLUL S-A PREFĂCUT ÎN PÂINE

Era odată, undeva, un gajeu şi o gajie şi nu aveau copilaşi. Au prins şi s-au rugat la Dumnezeul cel Mare să le dea şi lor copilaşi. Dumnezeu i-a auzit şi le-a dat doi copii. Parte bărbătească şi femeiască le-au fost date. Ambii aveau plete argintii şi dinți din aur.

Nu a trecut mult timp şi a murit tatăl lor. Nu mult după el, a murit şi mama lor. Au rămas copiii singurii şi nu aveau ce mânca. Plângea fetița şi cerea de la fratele său ceva de mîncat.

S-a dus fratele ei şi a luat nămol pe care l-a frământat şi l-a făcut precum ar fi fost ceva ca pâinea. L-a pus în foc. Au trecut cam douăzeci de minute. Fata îi spune:

- Scoate, frate, pâinea din foc să o mâncăm! Am murit deja de foame!

- Nu acum! – spune băiețelul! Nu e încă pâinea coaptă! Mai aşteapta douăzeci de minute!

Trecea, pe acolo, pe lângă ei, Dumnezeu, care i-a întebat:

- Ce faceți aici, copilaşilor?

- Stăm şi ne încălzim la foc! – zice băiețelul.

- Ce aveți în foc? – îi mai întreabă Dumnezeu.

- La3av manqe te mothovav… Si man ćik anθ-e jag, k-aśti te xoxavav munră phenă ke si manro, te na maj rovel, ke but bokhali li!

- Àpo, lien thaj xan so si tumen anθ-e jag! - mothovel o Del. Aj lias pes aj gelo-θar lenθar.

Kana le raklorre ankalavde i ćik anθar i jag, dikhle ke na sasas ćik, tha' ćaćo manro sasas! E raklorre khosle o ućhar opral o manro thaj xale les aj pile paj.

(Adaptàcia kerdi kaθar o Marcel Courthiade palal o André Barthélémy - "Jośka", anθar le *Pamìćă la balvalăqe*).

- Mi-e ruşine să spun...Am nămol în foc, ca să pot să o păcălesc pe sora mea că este pâine, să nu mai plângă, că e tare flămândă!

- Păi, atunci luați și mâncați ce aveți în foc! – spune Domnul. Şi a plecat de la ei.

Când copiii au scos nămolul din foc, au văzut că nu era noroi, clisă, ci era pâine adevărată! Copilaşii au şters cenuşa de pe pâine, au mâncat şi au băut apă.

(Adaptare realizată de Marcel Courthiade după André Barthélémy - "Jośka", după *Pamìćă la balvalăqe. Poveştile vântului.* Traducere în limba română: *Gheorghe Sarău*).

O BAKRO

Sasas jekh rrom amarenθar, les sasas les jekh bakrorro thaj gelo leça k-o masàri te bikinel les.

- Laćho dĭves, manuśa!

- Miśto avilăm, rroma! So si tut anθ-o gono?

- Si man jekh śukar bakrorro, thulorro aj sasto - vesto!

- So manges p-e lesθe ?

- Mangav deś sovnakutne love.

- Si but! Me dav tuqe panз, na maj but! Te kames.

- Te si kadja, me na bikinava les. Xarano san, gaзea!

Telărel o rrom. Maj palal, avel palem. Anel o gono phandlo k-e muj le gonesqo thaj phenel:

- Śun, mekhav tuqe le bakres thaj vi o gono pe efta sovnakutne love!

O gaзo thol phares e love tele, thaj o rrom liel len aj gelo pesqe. Kana o masàri putardăs o gono, so inklŏl tuqe anθar lesθe?! O ćhavorro le rromesqo, kaj sasas garavdo anθ-o gono!!!

- Vaj manθe! - delas muj o gaзo. Manglem maj but thaj, dikh, xoxavdăs man o rrom!

(Adaptàcia kerdi kaθar o Marcel Courthiade palal o André Barthélémy - "Jośka", anθar le *Pamićă la balvalăqe*).

BERBECUL

Era un rrom dintr-ai noştri, ce avea un miel şi s-a dus cu el la măcelar să-l vândă.

- Bună ziua, omule!

- Bun vnit, rromule! Ce ai în sac?

- Am un mieluşel frumos, grăsuţ, sănătos şi zglobiu!

- Ce ceri pe el?

- Cer zece bani din aur.

- E mult! Îţi dau cinci şi nu mai mult! Dacă vrei.

- Dacă este aşa, eu nu-l vând. Eşti deştept, gajeule!

Pleacă rromul. După care revine. Aduce sacul legat la gură şi zice:

- Ascultă, îţi las berbecul şi sacul pe şapte bani de aur!

Gajeul pune cu greutate banii, iar rromul ia banii şi a şters-o. Cînd măcelarul deschise sacul, ce-ţi ise din el?! Băieţelul gajeuli, care era ascuns în sac !!!

- Vai de mine! Striga gajeul. Am cerut mai mult şi, iată, m-a minţit rromul!

(Adaptare realizată de Marcel Courthiade după André Barthélémy - "Jośka", după *Pamićă la balvalăqe. Poveştile vântului.* Traducere în limba română: *Gheorghe Sarău*).

O RROM, O PHURO THAJ LE DUJ PIRĂ

Sasas jekh rrom deśe ćhavorrença. Anθ-jekh dĭves maśkar e dĭvesa, pesqi rromni phendăs lesqe:

- Dikh, barŏn amare tikne, na maj resel i tikni piri, trebal amenqe jekh bareder piri. Ʒa, kin jekh piri maj bari!

Te ʒal te kinel, śukar, nùmaj na-i len love! Sar ka keren?

Thaj sasas kothe vi jekh phuro gavutno, kaj sasas les jekh bari piri, tha' vov kòrkorro beśelas.

Sar te paruvel o rrom le duj piră?

Anθ-jekh dĭves, ʒal ka-o phuro thaj phenel lesqe:

- Śun, phureana, śaj te mukhes manqe ʒi tasăra ti bari piri, ke avena manqe e akharde? Irinava la tuqe javinăθe.

O phuro, sosqe ma te del la? Ka irinel o rrom. Vov del lesqe i piri.

O aver dĭves, anel o rrom vi i piri e phuresqi, tha' vi i tikni piri thaj phenel le phuresqe:

- Dikh, phurea! Na mothodăn manqe ke i piri sasas khamni?! Dikh, biandă jekhe ćhaves, anav tuqe vi e daja, vi le ćhaves…

RROMUL, BĂTRÂNUL ŞI CELE DOUĂ OALE

Era un rrom cu zece copilaşi. Într-una din zile, nevasta i-a zis:

- Uite, cresc micuții noştri, nu mai face față oala cea mică, ne trebuie o oală mai mare. Mergi, cumpără o oală mai mare!

Să meargă, bine, numai că nu au bani! Cum vor face?

Şi era acolo şi un sătean bătrân, care avea o oală mare, iar el locuia singur.

Cum să schimbe rromul cele două oale?

Într-o zi, merge la bătrân şi îi spune:

- Ascultă, bătrâne, poți să-mi laşi până mâine oala ta cea mare, că îmi vor veni invitații? Ți-o voi înapoia mâine dimineață.

Bătrânul de ce să nu i-o dea? O s-o restituie rromul. Îi dă oala.

A doua zi, rromul aduce şi oala bătrânului, dar şi oala cea mică şi îi zice bătrânului:

- Uite, bătrâne! Nu mi-ai zis că oala era gravidă?! Uite, a născut un copil, îți aduc şi pe mamă şi pe copil..

O phuro poravel pesqe jakha, tha' na vakărel khanć. Sosqe ma te liel le duj piră, bi lovenqo? Thaj xoxavel le rromes:

- Ćaćes - phenel – bisterdem te phenav tuqe ke sasas khamni! Sasas la baro per. Śukar so biandăs saste ćhaves!

Palal jekh kurko, o rrom ʒal palem ka-o phuro thaj mangel lesθar palem i bari piri ke aven lesqe le akharde. O phuro del i bari piri, ke patăl so palem bianela… Tha', o dujto dĭves, avel o rrom le ćuće vastença thaj phenel le phuresqe:

- O, phureana! Na mothovdăn so sasas nasvali tiri piri! Arăt muli!

O phuro liel te kuśel:

- Sar? Muli mi piri? Xoxaves! n-aśti i piri te merel! Nane manuś! Na patăv tut, xoxaves!…

- Tha', mo, phurea! – irinel la o rrom. Patăjlăn ke biandă, sar na patăs akana ke muli?

O phuro laʒandilo thaj na ʒandăs so te vakărel. Kadja, o rrom paruvdăs le duj piră, bipućhindos le phures…

(purani paramìći anθar o Balkàni)

Bătrânul îşi holbează ochii, dar nu zice nimic. Apoi, de ce să nu dea cele două oale fără bani? Şi îl minte pe rrom:

- Adevărat – zice – am uitat să-ți zic că era gravidă! Avea burta mare. Bine că a născut copil sănătos!

După o săptămână, rromul merge din nou la bătrân şi îi cere iarăşi oala cea mare, că îi vin invitații. Bătrânul îi dă oala cea mare, că speră că va naşte din nou… Dar, a doua zi, vine rromul cu mâinile goale şi-i spune bătrânului:

- O, bătrâne! Nu ai zis că era bolnavă oala ta! Aseară a murit oala ta !

Bătrânul începe să înjure:

- Cum? mi-a murit oala? Minți! Nu poate să moară oala! Nu este om! Nu te cred, minți...!

- Dar, frate! – i-o întoarce rromul. Ai crezut că a născut, dar nu crezi acum că a murit?

Bătrânul s-a ruşinat şi nu a ştiut ce să zică. Astfel, rromul a schimbat cele două oale, fără să-l întrebe pe bătrân…

(Poveste veche din Balcani. Traducere în limba română: *Gheorghe Sarău*).

SAR O ŚOŚOJ MUDARDĂS LE RUVES

Sasas jekh var jekh baro veś thaj anθre lesθe ʒivenas sarsave ʒivutre: ćiriklă, śośoja, grasta, guruva, xera, resutnă, dìvio buznă, veśesqe baśne thaj but aver. Nakhenas von but laćhes, sar amala.

Anθ-jekh dĭves maśkar e dĭvesa, avilo an-kodova veś jekh baro ruv aj zoralo thaj kerdăs pes o thagar le veśesqo. Sarkone dĭvesesθe, trebulas te avel lesθe jekh zoj jekhe familiaθar thaj o ruv xalas les. Sig, savorre famìlie ruje ke o ruv xalăs lenqe ja jekhe phrales, ja jekhe phenă, ja e dades, ja e daja.

Anθ-jekh dĭves, jekh phuro śośoj mothovdăs le averenqe:

- Texàra, me ka mudarav le ruves. Te mukhen man te ʒav te xal man o ruv!

- Savorre aver dikhle les poravde jakhença. Dilisajlo akava!?

Tha' vov gelo te sovel.

O dujto dĭves, vov na gelo sig ka-o ruv. Aźukerdăs sa o baro dĭves ʒi kana rătilăs thaj telărdăs ka-o ruv.

O ruv aźukerdăsas les o sasto dĭves, bokhalo thaj xolăme:

- Sar?! Tu aves avdĭves? Vi tikno san, vi ka-o rătŏpen aves? Sar ka ćajlŏvav man?

CUM IEPURELE L-A OMORÂT PE LUP

Era odată o pădure mare şi înlăuntrul ei trăiau felurite animale: păsări, iepuri, cai, boi, măgari, vulpi, capre sălbatice, cocoşi de pădure şi multe altele. Petreceau ele foarte bine, ca nişte prieteni.

Într-una din zile, a venit în pădurea aceea un lup mare şi puternic şii s-a făcut împăratul pădurii. În fiecare zi, trebuia să aibă câte un exemplar din fiecare familie şi lupul îl devora. Îndată, toate familiile S-au plâns că lupul le-a mâncat ba un frate, ba un tată, ba o mamă.

Într-o zi, un iepure bătrân le-a zis celorlalți:

- Mâine, eu îl voi omorî pe lup. Să mă lăsați să merg eu să mă mănânce lupul!

- Toți ceilalți îl priviră cu ochii holbați. A înnebunit ăsta?

Dar el a mers să se culce.

A doua zi, el nu s-a dus repede la lup. A aşteptat toată ziua până când s-a înserat şi după aceea a plecat la lup.

Lupul îl aşteptase întreaga zi, flămând şi mânios:

- Cum?! Tu vii astăzi? Eşti şi mic şi vii şi pe înserat? Cum să mă satur?

- Ma kuś! - mothovdăs o śośoj. Ʒanavas so me sem tikno thaj kodolesqe avilăm panʒ amala. Tha', p-o drom, astardăs amen jekh aver ruv thaj xalăs me amalen. Thaj me naślem te mothovav tuqe.

So xolisajlo o ruv! Vikindăs:

- Sar? Jekh aver ruv? Kadaja phuv si mirri! Me sem o xulaj! Sar te avel aver ruv manθe thaj te xal mo manro?

- Te manges – phendăs o śośoj – śaj te sikavav tuqe kaj si o ruv.

O śośoj ingerdăs le ruves ʒi k-i jekh purani xaning thaj phendăs lesqe:

- Dikh so daralo si o aver ruv! Garavdăs pes kadala xarăθe.

O ruv ćhivdăs pesqo śero anθ-i xaning thaj, anθ-i dud e ćhonesqi, dikhel pesqe pesqo muj p-o pani. Sar vov ʒanelas ke si jekh aver ruv, o biamal, vov vikindăs xolăça.

Anθar i xaning irisajlo pesqo vak. O ruv xolisajlo vi maj but thaj ćhivdăs pes anθ-i xaning. Pelăs thaj tasavdilo.

Akana, palem, e veśesqe ʒivutre ʒiven but laćhes, sar e amala.

(I adaptàcia thaj o rromano amboldipen sas kerdine kaθar o Marcel Courthiade, palal jekh paramìći anθar o indikano purano lil "Panʒ Tantra").

- Nu mai înjura! – a zis iepurele. Ştiam că eu sunt mic şi de aceea am venit cinci prieteni. Dar, pe drum, ne-a prins un alt lup şi i-a mâncat pe prietenii mei. Iar eu am alergat să-ți spun.

Ce s-a mai supărat lupul! A țipat:

- Cum? Un alt lup? Acest ținut este al meu! Eu sunt stăpânul! Cum să vină un alt lup la mine aici şi să-mi mănînce pâinea?

- Dacă vrei – a zis iepurele – pot să-ți arăt unde este lupul.

Iepurele l-a condus pe lup la o fântână veche şi i-a zis:

- Uite ce fricos este celălalt lup! s-a ascuns în valea asta.

Lupul şi-a băgat capul în fântână şi, la lumina lunii, îşi vede fața în apă. Cum el cunoştea că există un alt lup, duşmanul, el a strigat cu furie.

Din fântână se înapoie vocea sa. Lupul s-a mâniat şi mai mult şi s-a băgat în fântână. A căzut şi s-a înecat.

Acum, din nou, animalele pădurii trăiesc foarte bine, ca prietenii.

(Adaptarea şi traducerea în rromani au fost întreprinse de Marcel Courthiade, după o poveste din vechea carte indiană "Panʒ Tantra". Traducere în limba română: *Gheorghe Sarău*).

O RIĆHINORRO VINI ƷAL K-O ŚOŚOJ

O ričhinorro Vini phirelas lośalo, dikhindoj so keren e aver. Resel anθ-jekh than po ćikalo, kaj sasas jekh xïv. Vov phendăs pesθe: “ Aha, me na ʒanav khanć, te merav me! Dikh, i xïv si śośoj, o śośoj si amal, thaj amal si ...xabe». Thaj ćhivdăs pesqo śero anθ-i xïv aj akhardăs:

- Si varekon khere?

Śundăs vareso sar “frrr-frr” andral, e xïvăθar, thaj palem…ać hipen.

- Me phendem kadja: ”Si varekon khere?” – akhardăs palem o Vini zorale vakeça.

- Na-i khonik – śundăs pes jekh vak. Thaj palal: “Nana-i trebutnes te vakăres odobor zorale vakeça!. Śundem but śukar vi anglutni var!”.

- Sar akaja? Na-i nikon andre?

- Na-i!

O richinorro Vini inkaldăs pesqe po śero anθar i xïv thaj dias pesqe cïra godĭ: “Trebal te ovel varekon andre, ke varekon phendăs “na-i khonik”. Thaj ćhivdăs palem po śero anθ-i xïv thaj phendăs:

- O, morre śośojana! Na san tu?

- Na, morre - phendăs o śośoj – kadaja var avere vakeça.

URSULEȚUL VINI MERGE LA IEPURE

Ursuleţul Vini se plimba vesel, uitându-se la ce fac ceilalţi. Ajunge într-un loc mai noroios, unde era o scorbură. Îşi zice: „Aha, chiar nu ştiu nimic, să mor eu! Uite, scorbură care va să zică este iepure, iepurele înseamnă prieten, iar prietenul ...mâncare”. Şi îşi băgă capul în scorbură şi strigă:

- E cineva acasă?

Auzi ceva ca un “fârr-fârr” dinlăuntru, din scorbură, şi iarăşi .. linişte.

- Am zis aşa: “E cineva acasă?” – strigă din nou Vini cu glas tare.

- Nu e nimeni – se auzi o voce. Şi apoi: “Nu trebuie să strigi cu vocea într-atât de tare!”. Am auzit foarte bine şi întâia dată!”.

- Cum aşa? Nu-i nimeni înăuntru?

- Nu e!

Ursuleţul Vini şi-a scos capul din scorbură şi se gândi puţin: “Trebuie să fie cineva înăuntru, pentru că zise cineva “nu este nimeni”. Şi şi-a introdus din nou capul în scorbură şi spuse:

- O, măi iepure, măi! Nu eşti tu?

- Nu, mă – spuse iepurele – de data asta cu alt glas.

- Tha' nana-i o vak le śośojesqo?

- Na patăv – phendăs o śośoj. Na trebal te ovel…

- Oh! – phendăs o Vini.

Palem, o Vini inkaldă po śero, dias pesqe godĭ thaj ćhivdăs les palem, pućhindoj:

- D-aśti te mothoves manqe kaj si o śośoj?

- Gelo te dikhel pe amales, le rićhinorres, savo si but laćho amal lesqo.

- Tha' me sem kodova! – vakărdăs o Vini, porravindoj pe jakha…

- Savo "me"?

- O rićhinorro Vini!

- Ćaćes? – pućhlăs o śośoj thaj porravdăs vi vov pe jakha.

- Ćaćes, ćaćes, morre!

- Atùnći, av andre! – phendăs o śośoj…

(O amboldipen sas kerdo kaθar o Marcel Courthiade, palal o lil le A.A. Milnesqo.).

- Păi nu e vocea iepurelui?

- Nu cred – zise iepurele. n-are cum să fie…

- Of! – spuse Vini.

Din nou, Vini îşi scoase capul, se gândi şi-l băgă iarăşi, întrebând:

- Poți să-mi spui unde este iepurele?

- S-a dus să-şi vadă prietenul, pe ursuleț, care este un foarte bun prieten al lui.

- Păi eu sunt ăla! – a zis Vini, holbându-şi ochii..

- Care "eu"?

- Ursulețul Vini!

- Adevărat? – întrebă iepurele şi îşi căscă mirat şi el ochii.

- Adevărat, adevărat, măi!

- Atunci, vino înăuntru! – zise iepurele..

(Versiune în limba română realizată de *Gheorghe Sarău,* după traducerea în rromani întreprinsă de Marcel Courthiade, din creația lui A.A. Milne.)

O ZIDÀRI

Sasas jekhvar jekh manuś. Vov baro màjstori sasas, aj sasas les biś thaj trin butărne. Dias pes godĭ te kerel jekh khangeri. Line von te vazden i khangeri. Dĭvesesθe so vazdenas răte perelas.

Kadja, von xale kìno duj – trin berśa thaj n-aśtinas te vazden i khangeri. Savorre sasas xolăme.

Jekhvar, den pen te soven thaj dikhle suno le savorre biś thaj trin зene, ke si te зan paśal o gav, kaj thavdel i len, kaj arakhena jekhă ćoxană – drabarnă thaj te pućhen laθar so te keren, sar te vazden i khangeri.

Voj phendăs lenqe:

- Si te thoven anθ-o barang jekhe manuśes! Savi e butărnesqi зuvli maj anglal anela xaben, kodola te ziduin la!

O màjstori o maj baro brigisajlo k-e lesqi зuvli sa vrăma avelas xamaça maj anglal le savorrenθar thaj rugisajlo ka-o Devel te tradel anθ-e laqo drom jekhe ruves te daravel la зuvlă aj te del mujal o xaben.

Avili pesqi зuvli, o ruv daravdăs la, thaj voj dias mujal o xaben. Boldăs pes palpale, ke xaben maj sasas la khere, lias o xaben thaj palem avili. O ruv palem daravel la, palem del pes mujal o xaben, palem…

ZIDARUL

Era odată un om. Era mare meşter şi avea douăzeci şi trei de lucrători. s-a gândit să facă o biserică. S-au apucat să ridice biserica. Ce ridicau pe timpul zilei noaptea se prăvălea.

Aşa s-au chinuit ei doi - trei ani şi nu puteau să înalțe biserica. Toți erau supărați.

Odată, se aştern ei să doarmă şi au visat toți cei douăzeci şi trei de inşi, că trebuie să meargă lângă sat, unde curge gârla, că vor găsi o strigoaică – vrăjitoare şi să o întrebe ce să facă, cum să ridice biserica.

Ea le-a zis:

- Trebuie să puneți în zid un om! A cui nevastă de lucrător va veni mai înainte să aducă mâncare, pe aceea să o zidiți!

Meşterul cel mare s-a îngrijorat, căci nevasta lui tot timpul venea cu mâncarea mai înaintea celorlalte şi s-a rugat la Dumnezeu să trimită în calea ei un lup ca să o sperie pe femeie şi să răstoarne mâncarea.

A venit femeia lui, lupul a speriat-o, iar ea a răsturnat mâncarea. S-a întors, căci mai avea acasă mâncare, a luat mâncarea şi a venit din nou. Lupul iarăşi o sperie, din nou se răstoarnă mâncarea, iarăşi...

Trinvar andăs xaben i ʒuvli, tha' vi akana sa voj aresli maj anglal. Atùnć laqo murś n-as les so te kerel thaj ćhutăs la anθ-o barang thaj phendăs le majstorurenqe te anen lesqe sig kărămìde te ućharen la. Ziduisardăs la ʒi k-o paś le punrenqo, thaj voj sa asalas, anθar kodoja ke voj patălas so pesqo murś kerelas pherasa laça.

Kana ziduisardăs la ʒi k-o kolin, voj phendăs lesqe:

- Mirre murśea! So sas tuqe maj kuć tu ućhardăn!

Vov aćhilo moça, ći dăs la anglal, thaj phendăs zorales pesqe majstorurenqe:

- Anen sig - sig xurdo barr, anen kiśaj!

Kana areslăs ʒi ka-i korr, voj dias armană i khangeri thaj phendăs:

- Kana avela agordini i khangeri, nić jekh raśaj te n-aśti te inkerel devlikani slùźba anθ-i khangeri! Nùmaj e bale te phiren thaj te xanruven pen k-e baranga le khangerăqe!

Kadja vi sas. Nikon n-aśtisardăs te inkerel devlikani slùźba, kana line te slużin e raśaja von aćhile lale.

(I rromani adaptàcia palal i rumunikani balàda *O Màjstori Manuìlë*; dikh vi: Gheorghe Sarău, *Culegere de texte în limba rromani*, EDP Bucureşti, 2005, k-i p. 122).

De trei ori a adus femeia mâncare, dar şi acum tot ea a ajuns mai înainte. Atunci bărbatul ei nu a avut ce să facă şi a pus-o în zid; le-a zis meşterilor să-i aducă repede cărămizi ca s-o acopere. A zidit-o până la genunghi, dar ea tot râdea, deoarece ea credea că soţul ei făcea glume cu ea.

Când a zidit-o până la piept, ea i-a zis:

- Bărbate al meu! Ce ţi-a fost ţie mai drag ai acoperit!

El a tăcut, nu i-a răspuns şi le-a spus cu voce tare lucrătorilor lui:

- Aduceţi repede pietriş, aduceţi nisip!

Când a ajuns la gât, ea a blestemat biserica, spunând:

- Când va fi gata biserica, niciun preot să nu poată ţine sfânta slujbă! Doar porcii să umble şi să se frece de zidurile bisericii!

Aşa a şi fost. Nimeni nu a putut să ţină sfântă slujbă, căci dacă preoţii începeau să slujească ei amuţeau.

(Adaptare în limba rromani după balada românească *Meşterul Manole*; v. şi: „Gheorghe Sarău, *Culegere de texte în limba rromani*, EDP Bucureşti, 2005, la p. 122. Traducerea în limba română: *Gheorghe Sarău*).

O BIĆHAJLO RROM

Paśal o drom, arakhelas pes jekh ćikali xïv, kajθar, kana sasas briśindali vrăma, e rroma ankalavenas phuv. Jekh rrom ʒalas karing o kher la lavutaça telal i khak. Sar sasas kali răt, pelăs anθ-i xïv, kaj sasas pherdi ćikaθar. Pelăs aj i ćik resli ʒi k-e pesqi korr. Vov astardăs pes te mangel pes:

- Kuć, Devla, Devlorrea! Nùmaj jekhvar, akana, dikh vi man, opral! Na mangav tuθar khanć, nić love, nić lùngo ʒivipen, tha', akana, jekhevarăθar, te aven śukărde mirre gada! Ankalav man kadala xïvăθar!

Nić na dias agor o rrom pesqo lav, ke i xïv kerdăs pes jekh śuźi rromani càxra. Vi i jag tharelas anθ-i jaglin.

- Hej, phenel vov, akava na-i pheras! Tha' kana dikhavas vi jekh peko masorro p-i jag, atùnć me avavas o maj baxtalo manuś anθar o sasto sundal!

Jekhevarăθar, o mas astardăs te śunel pes sar pekŏl p-i jag.

Nić na ʒanav te me sem vaj na. Orsar, vi te na avavas me, me sa xava o peko mas.

Palal so xal les, vov phenel:

- Te avelas paśal o xaben vi jekh laćhi mol, śukar avelas!

RROMUL CEL NESĂTUL

Lângă drum, se afla o groapă cu noroi, din care – când era vreme ploioasă – rromii scoateau pământ. Un rrom mergea spre casă cu vioara sub braț. Cum era noapte adâncă, a căzut în groapa plină cu nămol. A căzut, iar nămolul îi ajunse până la gât. A început să se roage:

- Scumpe, Doamne, Isuse! Doar acum, o dată, acum, uită-te şi la mine de acolo de sus! Nu vreau de la tine nimic, nici bani, nici viață lungă, ci acum, pe dată, să mi se usuce şi mie hainele! Scoate-mă din groapa asta!

Nici nu termină rromul vorba sa, că groapa s-a prefăcut într-un cort rrom frumos. Ba chiar şi un foc ardea în vatră.

- Hei, zice el, asta nu-i glumă! Dar dacă aş vedea şi o bucată de cărniță pe foc, atunci aş fi cel mai fericit om din întreaga lume!

Dintr-o dată, carnea prinse a se auzi cum se frige pe foc.

Nici nu ştiu dacă eu sunt sau nu. Oricum, şi dacă nu aş fi eu, tot am să mănânc carne prăjită.

După ce mănâncă, zice:

- Să fi fost pe lângă mâncare şi nişte vin bun, bine ar fi fost!

Sig inklisto jekh khoro molăça. O rrom pilăs vi i mol. Phenel:

- Nić o thagar na xalăs rătăθe maj laćhes manθar. Nùmaj ke vov sovel p-o jekh keźlano sovthan, tha' me p-o jekh phusenqo!

O sovthan kerdilo anθ-jekh keźlano sovthan.

- Tha' savo si o valo kana si tut jekh keźlano sovthan thaj tiri pośoći si ćući?

Sig xatărel ke si les anθ-pośoći love. Ankalavel len thaj n-aśti te sa ginavel len.

- Liava manqe jekh slùga te ginel len. Tha', savo valo si man odobor bute lovença, kana n-aśti ovav thagar?

Jekhevarăθar, xatărel jekh pharipen p-o pesqo śero, vazdel o vast thaj arakhel i korùna.

Putarel pes o udar thaj aven anθre le minìstrură aj le generàlură. Phenel:

- Hej, kadava na-i pheras! Te inkerelas kadja sa vrăma!

- Khanć na inkerel sa vaxt, barea thagara! Nùmaj o Devel opral зivel savaxtesθe – phendăs jekh minìstro.

Kerkărel pes o rrom:

- Sosθar te n-aśti te avav me o Devel? Te avavas o Devel, зivavas vi me savaxtesθe.

Îndată apăru şi un ulcior cu vin. Rromul bău şi vinul. Zice:

- Nici împăratul nu a cinat mai bine ca mine. Numai că el doarme pe un pat din mătase, iar eu pe unul de paie!

Patul se prefăcu într-un pat de mătase.

- Dar care este câştigul dacă ai un pat de mătase şi buzunarul ți-e gol

Pe dată simte că are bani în buzunar. Îi scoate şi nu poate să-i numere.

- Îmi iau o slugă să-i numere. Apoi, ce folos am eu cu atât de mulți bani, dacă nu pot fi împărat?

Deodată, simte o greutate pe capul său, ridică mâna şi găseşte coroana.

Se deschide uşa şi intră înăuntru miniştrii şi generalii. Zice:

- Hei, asta nu mai e glumă! De-ar ține aşa tot timpul!

- Nimic nu ține o veşnicie, mărite împărat! Doar Dumnezeu cel de sus trăieşte întru veşnicie – îi zise un ministru.

Se amăreşte rromul nostru:

- De ce nu pot fi eu Dumnezeu? De-aş fi Dumnezeu, aş trăi şi eu în veşnicie.

Anθ-o kodova momènto, i filatin e thagaresqi paruvdăs pes anθ-jekh xïv pherdi ćikaça.

Kothe arakhelas pes amaro rrom anθ-i ćik ʒi k-i korr. Sa sas nùmaj jekh suno. O bićajlo rrom uśtilo ka-o bilośalo ćaćipen.

(Paramìći dini kaθar i Mokcsay Gyuláné anθar i Ukraìna; o amboldipen e rumunikane ćhibăθar rromanesθe sas kerdo kaθar o Gheorghe Sarău, palal o lil *Poveşti şi legende din istoria Euroregiunii Carpatice*, Liga Pro Europa – Filiala Satu Mare: Editura Solstiţiu, 2003, p. 41 - 42).

În acel moment, palatul împărătesc se ruină, devenind o groapă cu noroi.

Acolo se afla rromul nostru în noroi până la gât. Totul a fost doar un vis. Rromul cel nesătul se trezi la realitatea nefericită.

(Retroversiunea din rromani în română şi traducerea inițială, din limba română în rromani, au fost realizate de Gheorghe Sarău, după povestea furnizată de Mokcsay Gyuláné din Ucraina, publicată în *Poveşti şi legende din istoria Euroregiunii Carpatice*, Liga Pro Europa – Filiala Satu Mare: Editura Solstiţiu, 2003, p. 41-42).

Proiect finanțat de Centrul Național de Cultură a rromilor Romano-Kher (CNCR - RK)

Lucrarea a fost realizată
și tipărită în 500 de exemplare
cu finanțare de la
Centrul Național de Cultură a Romilor
Romano-Kher (CNCR - RK)

ISBN 978-606-93164-5-0

EDITURA ARENA CĂRȚII